

**Toiminnallisuuden sisältöjä ja
huolen merkityksiä lastensuojelun lapsiasiakkaiden
näkökulmasta.**

Kevät 2008

Pro-gradu

Sosiaalityön koulutusohjelma

Lapin yliopisto

Hanna Aavainen

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Toiminnallisuuden sisältöjä ja huolen merkityksiä lastensuojelun lapsiasiakkaiden näkökulmasta

Tekijä: Hanna Aavainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityön koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä:120+lähteet

Vuosi: 2008

Tiivistelmä: Toiminnallisuuden sisällöt ja huolen merkitykset ovat tutkimukseni tutkimusongelmia. Tutkimus kuuluu lastensuojelun sosiaalityöhön, se on asiakkuustutkimus ja keskittyy työkäytäntöihin. Toteutin toiminnallisten tuokioiden sarjan kahden viisi vuotiaan tytön kanssa, joista toista tapasin yhdeksän kertaa kerrallaan 45 minuuttia tavoitteena käsitellä tunteita ja harjoitella yhdessä tekemistä ja toista kuusi kertaa kerrallaan 45 minuuttia tavoitteena selvittää ja käsitellä lapsen toiveita ja tunteita elämäntilanteensa suhteen. Hankin aineiston havainnoimalla ja kirjoittamalla muistiinpanot jokaisesta tuokiosta, jonka jälkeen analysoin ne teemoittelemalla toiminnallisuuden sisällöt ja analysoimalla huolen merkitykset fenomenologisen psykologian analyysimenetelmällä.

Tarinat, keskustelu, musiikki, kuvat, leikkiminen ja kehollisuus olivat toiminnallisten tuokioiden sisältöjä siten, että lapset esittelivät tarinoissa ongelmallisia tilanteita ja mahdolliset ratkaisunpaikat sekä ratkaisumallit kumpusivat niistä, keskustelu lomittui toimintaan mahdollistaen tarkentavat kysymykset, musiikki herätti positiivisia ja ristiriitaisia tunteita, mahdollisti tunteiden yhteisen kokemisen ja niiden käsittelyn, tuen ja lohdutuksen kokemisen, antoi yhteistyölle mahdollisuuden soittamisen muodossa, kuvat mahdollistivat ratkaisun kehittämisen, tutustumisen ja itsen kuvaamisen, leikkiminen konkretisoi ristiriitaisia tilanteita ja herätti niihin liittyviä tunteita osapuolten rakentaessa leikkiä yhdessä ja keho ilmensi tunteita, lapsen saamaa hoitoa ja opittua tapaa olla kehollisesti toisen kanssa.

Turvattomuus, yksinäisyys, avuttomuus, pahoinvointi ja käyttäytymisongelmat olivat huolen merkityksiä, joista turvattomuus liittyi vanhempisuhteisiin, läheissuhteisiin ja puutteisiin elementeissä, jotka turvaavat lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen olemisen. Turvattomuus ja yksinäisyys kertoivat sosiaalisen pääoman puutteesta. Lapset kokivat yksinäisyyttä kotona ja toisaalta päiväkodissa. Keinottomuus oman hyvinvoinnin kohottamisen suhteen liittyi avuttomuuteen. Perustarpeiden tyydyttämiseen, huolenpitoon ja läheissuhteisiin sekä niiden ongelmiin liittyi pahoinvointia. Sisään –ja ulos päin suuntautuneet ongelmat liittyivät käyttäytymishäiriöön, mikä kuului osana pahoinvoinnin ilmiötä.

Lapset toivat esille ajatuksiaan koskien elämää ja toisia ihmisiä, ulkoistivat ongelmiaan ja käsitelivät niitä sekä kertoivat kokemuksistaan, he kokivat hätää omassa tilanteessaan. Toiminnallisuus vaati erityistä panostamista ja suunnittelua sekä tuokioiden analysointia ja lapsen viestien eteenpäin vieminen oli merkityksellinen tuokioiden ulottuvuus. Työtekijän vakava suhtautuminen lapsen esittämiin symboleihin kuuluu toiminnallisiin tuokioihin.

Avainsanat: Huoli, toiminta, lapset

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

SISÄLLYS	3
1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
2.1 Tiedon luonne	11
2.2 Tutkimuskysymykset	15
2.3 Tutkimukseen osallistuvat lapset, aineisto ja sen kerääminen	17
2.4 Toiminnallisten tuokioiden analyysi	29
2.5 Huolen merkitysten analyysi	31
3 TOIMINNALLISTEN TUOKIOIDEN SISÄLLÖT	34
3.1 Tarinat	34
3.2 Keskustelu	44
3.3 Musiikki	66
3.4 Kuvallinen työskentely	78
3.5 Leikki	82
3.6 Kehollisuus	98
4 HUOLEN MERKITYKSIÄ	100
5 POHDINTA	115
LÄHTEET	121

1. JOHDANTO

Tutkimukseni on sosiaalityön tutkimuksena lastensuojelun tutkimus. Tutkimus paikantuu asiakastutkimukseen ja työmenetelmätutkimukseen. Päädyin toiminnallisuutta ja huolien merkitystä koskevaan kokonaisuuteen tehdessäni töitä lastensuojelussa. Olen opiskellut musiikkiterapian perusopinnot ja ekspressiivistä taideterapiaa muutamia opintoviikkoja. Harrastan musiikkia, piirtämistä ja maalaamista ja mielestäni konkreettinen tekeminen selkeyttää ajatuksia. Eläydyn helposti ja kykenen leikkimään.

Orasen (2006, 14) mukaan arviointi ja päätöksenteon prosessit ovat usein jäsentymättömiä, vain osa kriteereistä on sanottu ääneen ja osittain kulttuuriset seikat vaikuttavat päätöksiin. Tämä ajatus rohkaisi minua tutkimaan omia huoliani ja sitä ovatko omat huoleni perusteltuja? Voinko sanoa perusteluja ääneen? Oranen (2006, 14) nostaa esille, että työntekijät miettivät oman kulttuurinsa eli omien kokemusten ja näkemyksien kautta hyvää ja huonoa elämää sekä tekevät päätöksiä omista lähtökohdistaan. Sosiaalityöntekijänä olen kokenut eräissä tilanteissa huolestuneeni eri asioista, kun toinen sosiaalityöntekijä.

Hurtig (2003, 100) kysyy tutkimuksessaan, kuka määrittää asiat vääriksi tai vahingollisiksi ja millainen tieto toimii kyseisten määritysten perustana. Hän miettii, miten voi olla varma, että puuttumisen taustalla eivät ole yhteiskunnan hallinnan, kontrollin ja yhdenmukaistamisen pyrkimykset ja halu valvoa sitä, että kaikki kansalaiset elävät samankaltaista elämää. (mt) Tämä ajatus rohkaisi minua paneutumaan huoliin.

Tiedostan monia tekijöitä siihen, että olen kiinnittynyt lastensuojelun alaan tutkimuksessani. Lastensuojelun alalla avataan ovia toiminnallisuudelle, esimerkiksi Kaarela (2005) käytti sosiaalipedagogista tukitoimintaa lastensuojelun sosiaalityön avoimuuden tukitoimena perustellen hevostoimintaa

lastensuojelun avoimuutena toimintana tiedon saamisen kautta siten, että lapsesta saatua tietoa voidaan käyttää jatkotyöskentelyssä ja hevostoiminta edesauttaa luottamussuhteen kehittymistä.

Lapsuus on mielenkiinnon kohteena ajassamme, koska lasten oikeudet puhututtavat yleensä ihmisten kesken esimerkiksi siten, että kummilapsen hankkiminen on tehty helpoksi ja monet järjestöt ovat mukana kyseisessä työssä ja toisaalta esimerkiksi ihmisoikeusliitto (2008) on tuonut esille lapsityövoiman. Lapsen hädällä on henkilökohtainen kosketuspinta, mikä motivoi pitäytymään lastensuojelukentällä. Aineistoni on tunnepitoista kieltä. Olen kiinnostunut tutkimuksessani huolista, mutta aineiston kautta ymmärrys lapsen iloista kasvaa. Olen kiinnostunut toiminnallisten tuokioiden sisällöstä. Fronsin (1994, 148) mukaan lapsuus voidaan määritellä ajanjaksoksi, jossa ihminen huomataan erityisesti lapsena, mikä aiheuttaa tiettyjen kulttuuristen, sosiaalisten ja ekonomisten ulottuvuuksien olemassa olemisen lapsen elämässä.

Jenksin (2004, 95) mukaan lapsen sosiaalinen rakenne riippuu tietyistä universaaleista piirteistä, jotka on erityisesti suhteutettu yhteisöjen yleiseen institutionaaliseen rakenteeseen ja jotka eivät ole itsestään selvästi subjekteja lapsista koskevassa muuttuvassa diskurssissa eivätkä radikaalilla tavalla riippuvaisia historiallisista prosesseista. Kääriäisen (2006, 33, 34) näkemys on, että lastensuojelussa pyritään lisäämään lapsikeskeisyyttä, että lapsen näkökulman esille tuleminen on oleellista hankalissa perhetilanteissa ja että lapsen etu tulee turvata ja lisäksi hän selvityksessään tuo ilmi, että päiväkotilapsia on tutkittu enemmän kuin alakouluikäisiä sekä kotihoidossa olevia lapsia, joista tietoa on niukasti ja teini-ikäisistä lapsista on enemmän tietoa tarjolla kuin nuoremmista lapsista. Aineistoni käsittelee hankalaa perhetilannetta ja kasvattaa päiväkotilapsista tehtyjen tutkimusten määrää.

Selvitys lasten ja nuorten hyvinvointia koskevasta tutkimuksesta (34) kertoo, että lasten vapaa-aika, ihmissuhteet ja tunteet ovat jääneet instituutioiden varjoon ja

lasten elämää raamittavat instituutiot perhe, päiväkotiki, koulu ja terveys- sekä sosiaalipalvelut ovat vahvemmin esille tutkimuksissa eikä lasten onnellisuudesta tai ilonaiheista ole oltu kiinnostuneita siinä määrin kuin huolista, mihin liittyen tutkimukseni pitää sisällään asiaa lasten vapaa-ajasta, ihmissuhteista ja tunteista siten, että päiväkotiki ja lastensuojelu raamittavat tutkimustani, koska keräsin aineistoni päiväkodista ja toisen lapsen kanssa asemani oli sosiaalityöntekijä opiskelija.

Lasten onnen aiheet näkyvät vähän aineistossani, koska huolien kautta ilon ja onnen mahdollisuudet erottuvat siten, että esimerkiksi Veeran ja Liisan kertomuksissa positiiviset asiat liittyivät sosiaaliseen pääomaan. Luottamus, kaverisuhteet, vanhemmat, laulu isän kanssa, uimakoulu, leikkiminen, hauskanpito, tädin kanssa toteutettu eläinretki ja pikaruokala käynti perhetyöntekijän kanssa olivat positiivisesti merkittäviä asioita. Kaverit olivat tärkeitä molempien tyttöjen elämässä siten, että Liisa toivoi saavansa lisää kavereita ja Veera kaipasi jo olemassa olevia kavereitaan sekä epäili saavansa uudesta asuinpaikasta uusia ystäviä.

Selvitys lasten ja nuorten hyvinvointia koskevasta tutkimuksesta (35) korostaa, että lapset ovat tutkimuksen kannalta kiinnostava ryhmä ja lapsi-vanhempisuhteet, kaverisuhteet, lapsen saama sosiaalinen tuki eri yhteisöistä ja lapsen yksinäisyyden kokeminen kaipaavat selvityksen mukaan tutkimusta. Lasten kokema turvallisuus, stressi, kiire sekä perheiden polarisaation merkitys lapsen elämässä ja lasten kokemukset perheen kriisitilanteissa ovat selvityksen mukaan myös lisätutkimuksen tarpeessa. (mt) Tutkimukseni sivuuttaa lasten kokemaa turvallisuutta sekä lapsen kokemuksia perheen kriisitilanteessa.

Bardy (2003, 129) esittää kysymyksen siitä, onko kaikki touhu ja kiirehtiminen tarpeen, jos elämän kantavat perusteemat jäävät jalkoihin. Kysymys liittyi draaman, värin, tunteen, musiikin ja valokuvan kielten käyttämisestä työntekijöiden ja lasten kohtaamisissa, jolloin puheenaiheet lapsen kanssa voivat

syventyä aiempaa lähemmäksi lasten kokemuksia. Bardy korostaa, että ilmaisutaitojen kehittäminen on oleellinen osa syrjäytymisen ehkäisyssä. (mt) Mielestäni lasten kanssa työskentelyä tulee syventää erilaisen toiminnan ja taiteenkäytön kautta. Toinen tutkimistani tytöistä oli kokenut perheväkivaltaa, mihin liittyen Oranen (2006, 14) kertoo, että lapsiin kohdistuvan väkivallan suhteen on epäselvää mikä on todellinen lapsiin kohdistuvan väkivallan esiintyvyys ja miten yleistä on lapsen laiminlyönti eikä tutkimusten valossa tiedetä, miten lastensuojelun eri interventiot vaikuttavat lapseen ja perheeseen. Toiminnallisissa tuokioissa epäilin Veeran kokeneen väkivaltaa hänen kertoessa, että häntä oli lyöty.

Tulensalon ja Muukkosen (2006, 2) mukaan asiakkuuden alkuvaiheen tilanearvion jälkeistä työskentelyä kutsutaan lastensuojelun muutostyöksi. Tutkimieni lasten lastensuojelun prosessit olivat edellä mainitun kaltaista lastensuojelun muutostyötä. Hurtigin (2006, 192) mukaan lapsen kannalta hänen osallisuudella työskentelyssä tilanearvion jälkeen on merkitystä ja lapsen kohtaaminen on sosiaalityön eettinen ja ammatillinen ulottuvuus, jossa työntekijä kohtaa uusia haasteita. Suunnitellessani toiminnallisia tuokioita pidin mielessä sen, että tuokiot ohjautuisivat lapsen toiminnasta käsin.

Salokanta (2003, 2) toteaa gradussaan, että aikuiset puhuvat lastensuojelussa keskenään lapsesta vaikka lapsi ei ole edes paikalla eikä lapsen mielipiteitä ja toiveita kuunnella lain velvoittamalla tavalla ja että alle kaksitoistavuotiaiden edustus huoltosuunnitelmapalavereissa on vähäistä ja lapsista puhutaan muiden kertomuksien kautta. Lasten kertomuksissa ilmenevät kaverit ja sijoituspaikassa viihtyminen. Tutkimuksen mukaan lapsen mielipiteitä ja toiveita on kuultava laajemmin, lapsille on suotava mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja lapselle on kerrottava, mitä ollaan suunnittelemassa, jotta lapsi voi varautua mahdollisiin elämänmuutoksiin. (mt) Kaverit tai niiden puuttuminen sekä kotiolot ja mahdolliset puutteet ja ongelmat niissä näyttäytyivät tutkimieni tyttöjen elämässä merkityksellisinä. Selvittelin Veeran kanssa hänen toiveita ja

tuntemuksia elämän tilanteeseensa liittyen ja välitin näitä tietoja sosiaalityöntekijälle ja Veeran vanhemmille. Veera ei olisi halunnut, että asioita, joita olimme käsitelleet, kerrottaisiin verkostotapaamisessa, mutta olimme sopineet asian jo alussa Veeran kanssa. En kertonut verkostotapaamisessa yksityiskohdista, vaan sosiaalityöntekijä ja vanhemmat saivat tekstin, jonka olin tehnyt Veeran ja minun tuokioista.

Olen Salokannan (2003) kanssa samaa mieltä siinä, että lapsille on suotava mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja lapsille tulee kertoa, mitä ollaan suunnittelemassa. Hurtig (2003, 92) kertoo huomanneensa tutkimuksessaan, että perhe- äiti- ja ammattilaispuhe oli muuttunut lapsikeskeiseen puheeseen, koska lapsilla oli mahdollisuus tulla kuulluksi itsenään ja ammattilaiset kuuntelivat lasten todellisuus kerrontaa. Hurtigin mielestä lasten kokemusten kuuleminen ja heidän arjen ymmärtäminen on oleellinen osa tiedonkeruuta. (mt) Pysin tavoittamaan tutkimuksessani lasten kokemuksia ja heidän tapaansa ymmärtää arkeaan toiminnallisten tuokioiden kautta.

Giddensin (1991, 16) mukaan esimoderni kulttuuri ja elämäntapa on modernin instituution merkki. Mouritsenin (2002, 44) mukaan lapset ja heidän vanhemmat viettävät yhä enemmän aikaa erillään, ekonomisista ja poliittisista päätöksistä suurin osa tehdään vailla lapsen näkökulmaa, vanhempien on yhä vaikeampi suoda lapselle mahdollisimman hyvä alku elämään, lapset kuuluvat vähävaraisimpaan ryhmään yhteiskunnassa ja monet lapset ovat ongelmassa. Giddensin (1991, 210) mukaan ihmiset vapautuvat modernissa perinteiden ja uskonnon velvoitteista siten, että asiat ymmärretään tiettyjen metodien kautta rationaalisesti. Tiede ja teknologia kuuluvat vapautumisen kenttään esimodernissa, kun taas sosiaalinen ja ihmisten toiminnat asetetaan vapautumisen kentälle modernissa. (mt)

Tein perherakenteellisen huomion liittyen vapautumiseen leikissä; isää ei ollut leikissä, vaikka miehinen osapuoli oli läsnä, mutta se oli naispuolisen

perheenjäsenen kumppani, eikä koko perheen vastuullinen henkilö, työtä ei leikissä tehty eikä Veeraa kiinnostaneet perinteiset lastenlaulut, mikä johti minut miettimään sitä, onko lapsille tärkeää kuunnella erityisesti heille suunnattua musiikkia ja onko lastenmusiikki, joka tavoittaa suuren yleisön, ylikansallista lastenviihdettä.

Forsberg (1994, 113) kirjoittaa tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöiden pyrkimyksestä rajoittaa naisten liiallista perhevastuullisuutta. Sosiaalityöntekijät Forsbergin tutkimuksessa kannustivat kotiäitejä töihin itsenäistääkseen heitä ja suodakseen heille lomaa ilman lapsia. Forsberg näkee tilanteessa naistietoisien, naisen asemalle sensitiivisen työskentelyorientaation, jonka perustelu liittyy siihen, että äiti jaksaisi lastensa kanssa paremmin. Forsbergin mukaan tämän kautta uusinnetaan suomalaisen naisen kaksoistaakkaa, johon kuuluu pätevyys työssä sekä perheessä. (mt)

Liisan äidillä ilmiselvästi yksinhuoltajana oli hoidettavana monta lasta ja lisäksi hän kävi töissä. Liisalle tämä heijastui virikkeettömyytenä, koska hän ei vaikuttanut oma-aloitteiselta kotona kertomansa mukaan. Veeran perherakenne oli erittäin ilmava tuokioiden toteuttamisen aikaan. Hänen äitinsä harkitsi lähtöä alkoholiongelman liittyvään hoitopaikkaan. Veeran isä eli omaa vapaata elämäänsä, johon Veera oli ilmaantunut joka toinen viikko asuvaksi. Tuokioidemme loputtua Veera muutti isänsä luokse kokonaan. Miten nuori ihminen, joka on rakentanut sosiaalisen elämänsä opintojen ja harrastusten sekä pienimuotoisen matkustelun perustalle, raivaa tilaa lapselle arjessa? Isä ilmaisi halunsa oppia elämään Veeran kanssa.

Jylhän (2004) mielestä lapsi ja vanhempi luovat kokonaisuuden lapsuudessa, joka on suojeltavaa aikaa ja johon tulee koko ajan enemmän ja enemmän tilaa ja väljyyttä. Vanhempi on rakkauden ja rajojen antaja ja lapsen kunnioitus vanhempien hyviä pyrkimyksiä kohtaan on suotavaa. Nuoruuden ihannoimisen ajassa kunnioitukseen kasvattaminen on ristiriitaista, mutta vanhat ihmiset ovat

kokeneet elämää enemmän kuin nuoremmat. Jylhän mukaan lapsuus, nuoruus ja vanhuus ovat ohimeneviä tiloja ja elämä on prosessi eri vaiheinen, jotka kaikki ovat tärkeitä. (mt) Veeran toinen isovanhemmista oli säännöllisesti Veeran kanssa ja osallistui myös verkostokokoukseen. Liisa ei kertonut isovanhemmastaan paljoa ja Liisan verkosto oli muutenkin pienempää kuin Veeran. Veeran täti oli vahvana toimijana Veeran elämässä. Mietin, mitä asioita tutkimani lapset olisivat voineet aikuisissa arvostaa ja miten he näkivät vanhemmat ihmiset. Liisa arvosti aikuisuutta uskomalla, että silloin ihmisellä on kyky hallita pahaoloaan ja kohdata vaikeita asioita.

Forsberg (1998, 245) miettii, eikö leikki ja piirtäminen ole lapsen kohtaamiseen sopivia menetelmiä. Tahdon lastensuojelun sosiaalityöntekijänä käyttää toimintaa lapsen kanssa työskenneltäessä. Townsendin (1997, 35-42) mukaan toiminta on ihmisen perustarve, joka vaikuttaa ihmisen terveyden tilaan ja jonka kautta ihminen valitsee ja kontrolloi, saa elämäänsä tyytyväisyyttä ja tasapainoa sekä organisoii aikaa, tilaa ja materiaa. Elämä sisältää merkityksiä toiminnan kautta ja yhteisöt arvottavat ja organisoivat tiettyjen toimintojen merkityksiä. Ihminen kuluttaa aikaansa toiminnan kautta, on osallinen toiminnalla yhteiskuntaan ja ihmisten ja ympäristön muodostamaan kokonaisuuteen. (mt) Liisa valitsi soittimia ja läheisyyden tapoja tuokioissa mutta Veera valitsi leikkimiseen liittyviä toimintoja. Minä ehdotin Veeran kanssa piirtämistä, jonka kautta tilanne eteni Veeran toiveesta leikkimiseen.

Arnkilän, Erikssonin ja Saikun (1998, 3) mukaan ymmärrän huolen henkilökohtaisella tavalla lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, johon liittyen tutkimukseni on kiinnostunut siitä, millaisia huolia toiminnallisissa tuokioissa herää. Sosiaalityöntekijänä näen huolen asteittaisesti vakavoituvan siten, että siirryn huolettomuudesta huolekkaampaan asenteeseen, kun luottamus omiin mahdollisuuksiin tukea lasta heikkenee. Alan huolestua, kun mieleeni tulee tarve saada lisävoimavaroja ja kontrollantteja tilanteeseen, jolloin emotioni tekevät nopeaa ja kokonaisvaltaista yhteenvetoa tilanteesta ja mietin moraalisen

suuntautumisen kautta, onko minun toimittava vai voinko vetäytyä. Kognitiiviset, emotionaaliset ja moraaliset suuntautumiskeinoni toimivat yhdessä muodostaen intuition perustan. (mt)

Esittelen tutkimuksen tekoon liittyvää tietoa jatkossa. Kuvaan toiminnalliset tuokiot sisältöteemoittain: tarinat, kertomukset, musiikki, kuvat, leikki ja kehollisuus. Kerron aineiston pohjalta nousseiden huolten; turvattomuus, yksinäisyys, avuttomuus, pahoinvointi ja käyttäytymishäiriö; merkityksistä.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tiedon luonne

Tuomen ja Sarajärven (2002, 18) mukaan tutkimuksen teoria viittaa tutkimuksen viitekehykseen siten, että teoria ja viitekehys muodostuvat käsitteistä ja niiden välisistä merkityssuhteista. Huoli ja toiminnallisuus ovat tutkimuksessani keskeisiä käsitteitä siten, että toiminnallisuuden kautta voi havainnoida huolia ja toisaalta huolet näkyvät toiminnan kautta. Pyrin tavoittamaan lasten suolia osallistumalla toimintaan lapsen kanssa. Tuomen ja Sarajärven (2002, 19) mukaan havainnot ovat teoriapitoisia, koska havainnoinnin pohjalla on käsitys ilmiöstä ja havainnointiin vaikuttavat ilmiölle annetut merkitykset ja käytetyt havaintovälineet, joten havaitsemistapa ja havainnon käyttäjä tuottavat tuloksen.

Havainnoinnin taustalla Liisan ja Veeran toiminnallisissa tuokioissa oli tietoni kummankin huolestuttavasta perhetilanteesta. Tiedostan tapani ajatella asiakkaan ongelmallista puolta erityisesti painottaen, ja se on aiheellista, koska niiden asioiden kautta on mahdollista miettiä ratkaisuja tai tilanteiden kehittämistä. Minulla oli teoreettinen oletus siitä, että niin Liisan perheen tunnekylymyys kuin Veeran kohdalla yksinhuoltaja äidin alkoholiongelma ovat merkityksellisiä lapsen pahoinvointia havainnoidessani. Tuomen ja Sarajärven (2002, 28) mukaan

ymmärtämisellä on psykologinen luonne, koska tutkimuskohteeseen liittyy henkinen ilmapiiri, ajatukset, tunteet ja motiivit ja nämä vaikuttavat eläytymistapahtumaan. Ymmärtäminen on intentionaalista eli aikomuksellista. (mt) Tunteet tulivat pintaan toiminnallisissa tuokioissa ja huomasin aineiston käsittelyssä, että minulla oli tunnesuhde molempaan lapseen, koska koin myötätuntoa ja rakentavia toiveita heitä kohtaan.

Gadamerin (2004, 31) mukaan tulkitsemisen tehtävä on varmistaa tarkastelun tieteellisyys, jolloin ennakkoon omaksuttua, ennakkonäkymää ja ennakkokäsitystä asioista itsestään työstetään. Käytin lastensuojelun alan muuta tutkimusta ja tietoa tulkitsemisen apuna. Gadamerin (2004, 32) mukaan tiedonmuodostuksella ei ole absoluuttista alkupistettä, joten oikea tulkinta suojautuu rajoittuneilta ajattelutottumuksilta ja mielivaltaisilta ajatuksilta jolloin keskitytään asioihin itseensä. Tulkintaprosessi on tulkinnan määräytymistä asioista, jolloin ensimmäisen merkityksen löytyminen saa tulkitsijan luonnostelemaan ennakolta kokonaisuuden merkitystä ja tekstiä luetaan tietyin odotuksin kokonaisuuden merkityksestä. Tarkastetaan ennakkoluonnosta sen perusteella, mitä syventyminen merkitykseen tuo ja mikä merkitsee tekstin ymmärtämistä. (mt 31)

Aloitin analyysin aineiston läpikäymisellä ja sen analysoinnilla, jonka jälkeen ryhdyin sitomaan sitä erilaisiin teorioihin ja ajatuksiin ja pyrin ottamaan peiliksi myös muita tietoja, kuin tiukasti lastensuojelun kentän tietous piti sisällään, mikä jäi kuitenkin vähäiseksi. Huomasin oudoiksi jääneiden seikkojen saavan uusia merkityksiä Veeran aineiston analyysin tekemisessä, johon liittyen Gadamer (2004, 32–34) kertoo, että jokainen ennakkoluonnoksen tarkastus mahdollistaa merkityksen uuden ennakoivan luonnoksen ja sen, että keskenään kilpailevia luonnoksia voi syntyä edelleen työstettäviksi. Mietin, pyrkikö Veera vastoin oikeita tunteita esittämään minulle pärjäävää vai eikö hän luottanut minuun siinä asiassa, että olisi voinut itkeä tuokioissa. Gadamer (2004, 32–34) jatkaa, että tulkitseminen alkaa ennakkokäsitteillä, jotka myöhemmin korvataan

sopivammilla käsitteillä. Tulkitsija asettuu tulkitsemisessa alttiiksi harhaanjohtaville ennakkonäkemyksille. (mt) Minulla oli Veerasta sosiaalisesti vetäytyvä ja mielikuvitukseen vetäytyvä ennakkokuva.

Gadamerin (2004, 32–34) mukaan ymmärtämisen tehtävä on penkoa esille oikeat ennako-otaksumat, jotka voidaan varmistaa tiettyjen asioiden valossa, jolloin objektiivisuus ilmenee ennakkokäsityksen työstämisen kautta. Tulkitsijan tulee tutkia ennakkonäkemyksensä oikeutusta ja pätevyyttä ja suhteuttaa tulkittavaa omaan näkemysten kokonaisuuteen ennen kuin hän paneutuu tekstiin. (mt) Minulla oli ennakkonäkemyksenä Veeran kanssa se, että Veera käsittelisi leikissä yleisesti väkivalta tilanteita, joita kotona oli sattunut ja, että Veera olisi iloinen hieromisesta tuokioiden lopussa. Veera ei kuitenkaan pyytänyt hieromista tai halunnut sitä oma-aloitteisesti, jonka ymmärsin siten, että Veera ei pitänyt läheisyydestä vaikka mahdollista olisi ollut myös se, että Veera ei ollut tottunut läheisyyteen eikä kokenut sitä turvallisenä tai asiallisena.

Läheisyys oli vahvemmin läsnä Liisan kanssa ja oletin Liisan pitävän siitä, koska hän itse hakeutui lähelle vaikka mahdollista olisi ollut myös se, että Liisa olisi tottunut muiden koskettavan häntä ja ymmärtänyt sen oikeaksi, hyväksi ja asiaankuuluvaksi. En pysty näiden seikkojen valossa sanomaan, mitä tytöt kokivat hieroessani heitä. Gadamer (2004, 32-35) kertoo, että tulkitsija, joka haluaa ymmärtää tekstiä, antaa tekstin kertoa toiseudesta itseä häivyttämättä, koska tulkitsija ei ole neutraali tarkasteltujen asioiden suhteen, vaan hän odottaa merkityksen täydellisyyttä tekstiä lukiessaan ja epätäydellisyyden äärellä kyseenalaistaa tekstin. Palatakseni edelliseen esimerkkiin koskettaminen minulle ei ollut luontainen tapa toimia, eikä tämä voinut olla vaikuttamatta siihen, miten tulkitsin lasten reaktioita toimintaani. Kyseenalaistin usein kirjoittamani muistiinpanot koskien Liisan runoja, koska niissä oli niin vähän loogisesti ymmärrettävää sanomaa, vaikka halusin ymmärtää niiden kautta Liisaa.

Burns ja Grove (1993, 81) sekä Åstedt-Kurki ja Nieminen (1997, 152–155) kertovat, että fenomenologian tavoitteena on kerätä tietoja ihmisen elämäkokemuksesta, siitä kumpuava menetelmä on kuvaileva ja sen tarkoitus on kuvata ilmiötä mahdollisimman tarkasti siten, kun se aidosti ilmenee koettuna. Tutkittava lähestyy kohdetta ilman ennalta määrättyjä oletuksia ja avoimesti, koska tutkimuksessa lähdetään siitä oletuksesta, että ei ole ennako määritelmiä, odotuksia tai teoriaverkkoa ohjaten tutkijaa tutkimuksen analysoimisessa. Tutkimuksessa ei päästä päätelmiin fenomenologian pohjalta koska, se ei tavoita teorian muodostusta tai tuota malleja eikä sen kautta saada yleistyksiä. (mt) Huolten merkitysten tutkimisessa ei ollut valmiita teemoja, vaan teemat turvattomuus, yksinäisyys, avuttomuus, pahoinvointi ja käytöshäiriöt ilmenivät aineistojen pohjalta.

Burns ja Grove (1993, 81) sekä Åstedt-Kurki ja Nieminen (1997, 152–155) kertovat, että fenomenologia pyrkii kuvaamaan eletyn kokemuksen rakenteen mahdollisimman laajana kokonaisuutena, johon ne merkitykset, joita kyseisillä kokemuksilla on yksilölle, ja itsetarkkailu, jonka kautta voidaan nähdä ilmiön puhtaampi olemus, kuuluvat. Fenomenologian tarkoitus on lisätä ihmisen ymmärtämistä pohdiskelun kautta. (mt) Tutkiessani oman maailmankuvan värittämiä muistiinpanoja toiminnallisista tuokioista käyttäen omaa ajattelua välineenä, on tulos vahvasti näköiseni. Olen pyrkinyt kuvaamaan toiminnallisuuden ilmiötä, ymmärtämään huolten merkitystä ja antamaan siitä teoreettisesti mielekkään tulkinnan, joten henkilöt, joilta tietoa keräsin, olivat kokeneet huolta aiheuttavia asioita. Kahden henkilön kanssa toteutetut toiminnalliset tuokiot antoivat minulle riittävästi aineistoa.

2.2 Tutkimuskysymykset

Kiinnostuin toiminnallisuudesta ja huolien merkityksestä lastensuojelutyötä tehdessäni sekä toteuttaessani musiikkiterapian harjoittelun. Orasen (2006, 14) ajatus siitä, että arviointi ja päätöksenteon prosessit jäävät usein jäsentymättömiksi ja vain osa kriteereistä on ääneen sanottuja, rohkaisi minua aiheessani ja herätti miettimään miten perusteltuja huoleni ovat ja mihin huoleni perustuvat Orasen (2006, 14) mukaan sosiaalityöntekijä tekee päätöksiä omista lähtökohdistaan.

Tutkimukseni tehtävänä on rakentaa kuvaa toiminnallisuuden sisällöstä ja huolen merkityksestä. Mitä toiminnallisten tuokioiden sisältöteemat tarkoittavat? Mitkä olivat huoliteemojen sisällöt? Tutkin aihetta lastensuojelun kohtaamisissa. Tutkimuksen sijoittuu lastensuojelun kontekstiin. Townsendin ym (1997, 44–45) ajatuksin ympäristö on konteksti, jossa yksilö kiinnittyy muihin sekä tilanteita yksilön ympärillä ja tietyt tilanteet saavat yksilössä aikaan tiettyjä vasteita. Toiminnan toteutus tapahtuu ympäristössä jos se sen mahdollistaa, koska ympäristö voi rajata yksilön toimintaa. Toimintaan kuuluu kulttuurisia, institutionaalisia, fyysisiä ja sosiaalisia elementtejä. (mt) Toiminnalliset tuokiomme toimivat toiminnan mahdollistavina ympäristöinä ja mahdollistivat tietyn toiminnan tietyssä tilassa. Rajasin Liisan rai Veeran toimintaa siinä tapauksessa, että se oli uhkaavan oloista tai tilanteiden ratkaisuita karttavaa.

Townsendin ym (1997, 34) mukaan toiminta on laajempi käsite verrattuna tehtävään tai toimintoon, koska toiminnan kautta elämään tulee merkitystä ja se voi olla arkipäivän erilaisia toimintoja ja tehtäviä yhdessä vaikka yhteisöt ja kulttuurit ovat nimenneet ja organisoineet sekä arvottaneet ja antaneet tietyille toiminnoille tiettyjä merkityksiä. Asiat, joita ihmiset tekevät kuluttaakseen aikaansa ovat toimintaa, kuten itsestä huolehtimisen, elämästä nauttimisen eri muodot sekä yhteiskunnan sosiaaliseen ja taloudelliseen rakenteeseen osallistumisen muodot. (mt) Toimintamme oli Veeran kanssa leikkimistä

arkisella tasolla siten, että se käsitteli arkipäivän toimintoja, kuten syömistä ja ruokaa siten, että ruokaa syötiin, ruuan tekijää potkittiin, ruokaa hävitettiin ja ruoan tekijälle valehdeltiin ruuasta pitämisen suhteen. Hieronnassa tuli Liisan kanssa elämästä nauttimisen ulottuvuus ja musiikin kautta käsitelimme sosiaalisia suhteita ja erityisesti sitä, että Liisa voisi luottaa turvallisessa tilanteessa minuun pelätessään tiettyä musiikkia.

Townsendin ym (1997, 35-42) mukaan toiminta on ihmisen perustarve ja osa ihmisen terveyttä, koska elämän merkitykset tulevat tärkeiden tavoitteiden saavuttamisten kautta, jotka nousevat yksilöllisistä tarpeista. Ihmisellä on valinnan ja kontrollin mahdollisuus toiminnan suhteen sekä ihminen voi saada tasapainoa sekä tyytyväisyyttä elämään sekä organisoida aikaa, tilaa ja materiaa. Yksilö on kokonaisuus muiden ihmisten ja ympäristönsä kokonaisuudessa toimintansa kautta. (mt) Lapset järjestelivät toiminnallisissa tuokioissa elämäänsä siten, että esimerkiksi Liisan elämän erääksi tavoitteeksi tuli tuokioissa se, että hän kykenisi aikuisena kuuntelemaan Liisa ihmemaassa kappaleen ja Veeralle merkityksellisenä näyttäytyi saada ystäviä sieltä, missä asui. Veeran laaja läheisverkosto ilmeni Veeran leikeissä.

Tulensalon ja Muukkosen (2004, 7) mielestä lapsen ei tarvitse ilmaista itseään, kuten aikuinen, jos ominainen ja itselle sopiva tapa on jokin muu ja lapset antavat palautetta, jonka pohjalta menetelmiä voi kehittää. Forsberg (2000, 37) tutkimuksessaan kertoo, että turvakodissa lapsen katsotaan tarvitsevan omaa tilaa, aikaa ja erityisiä kohtaamisen metodeja, joita ovat leikki ja toiminnallisuus, kuten piirtäminen, nuket, kertomukset, tarinat ja näytteleminen. Lasten sanotaan turvakodilla välittävän vain vähän kaavamaisuudesta ja valmiiksi normitetusta maailmasta, koska lapsi toivoo spontaanisuutta, hetkeen tarttumista ja siitä innostumista. (mt) Veera johti tuokioitamme spontaanin leikkimisen alueelle eikä minun tarvinnut tehdä suunnitelmia, koska ne etenivät leikkimisen kautta. Olisi ollut tarpeellista heti tuokion jälkeen analysoida tuokiota.

Arnkilän, Erikssonin ja Saikun (1998, 3) ajatuksin lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ymmärrän huolen henkilökohtaisella tavalla ja näen huolen asteittaisesti vakavoituvan huolettomuudesta huolekkaampaan asenteeseen riippuen siitä, miten paljon luotan omiin mahdollisuuksiin tukea lasta ja mieleeni tulee huolestuessani tarve saada lisävoimavaroja ja kontrollantteja tilanteeseen. Huolestuin Veeran kertoessa tarinan kautta siitä, että häneltä menee voimat ellei hän saa apua. Nätkinin (2003, 30-31) näkemys huoleen on perheenpurkautumisprosessissa ja voidaan kysyä hänen mukaansa tarvitsevatko lapset enemmän pysyvyyttä ja absoluuttisia arvoja kuin postmoderni ajattelutapa ja nykyelämä tarjoavat. Nätkinin mukaan on mietittävä sitä kannattaako lasten astua julkiselle alueelle, jossa he ovat markkinavoimien armoilla vailla suojelua. Naisten ura, yksinhuoltajuus, homo- ja lesbovanhemmuus, naisten yksilöityminen, emansipaatio, sukupuolten tehtävien hämärtyminen ja äitien päihteidenkäytön riskit näyttäytyvät hänelle yhä yleisinä ihmisiä huolestuttavina aiheina.(mt)

2.3 Tutkimukseen osallistuvat lapset, aineisto ja sen kerääminen

Keräsin aineiston ensimmäisen osan alkukevällä 2007 ja toisen osan loppukevällä 2007. Kerron kahdesta työstä, joita nimitän keksimilläni nimillä Veera ja Liisa. En kerro, missä kaupungeissa tuokioita toteutin enkä työntekijöiden tai lasten vanhempien nimiä tai päiväkotien nimiä, joissa tuokiot toteutuivat. Pösö (2004, 37) kertoo jättäneensä eettisistä syistä mainitsematta, mistä koulukodeista oli aineistonsa kerännyt, koska hän halusi suojella sen kautta tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden ja nuorten henkilöllisyyttä. Huolimatta siitä, että Suomessa on paljon kaupunkeja ja vielä enemmän päiväkoteja, en kerro kaupunkien tai päiväkotien suhteen sen enempää, koska en analysoi asiakassuhdetta tai työmenetelmää paikkakunnan tai tietynlaisen päiväkodin näkökulmasta.

Veeran isä ja Liisan äiti allekirjoittivat aineiston käyttämiseen liittyvän lupalapun, jossa oli myös tietoni sen varalta, että heillä heräisi halu tietää tutkimuksesta. Veeran isä toivotti onnea tutkimukseen. Losaken (2007, 677) mielestä on tärkeää tutkia empiirisesti, miten erilaiset identiteettinarratiivit vaikuttavat sosiaalisessa maailmassa toisiinsa, koska kulttuuriset, instituutionaaliset, organisaationaaliset ja henkilökohtaiset narratiivien rakennelmat yleensä sijoittuvat suhteellisen erilleen toisistaan vaikka niiden erilaisuus ei olekaan käytännöllistä vaan analyttistä. Kulttuuri narratiivit identiteetistä luodaan ja ylläpidetään päättäjien, organisaatioiden työntekijöiden ja yksilöiden toimesta, joita organisaatioiden työntekijät todentavat julkisissa keskusteluissa. (mt)

Minä uskoin ennen tuokioita ja niiden aikana sekä niiden jälkeen Veeran kärsivän ja kärsineen tilanteestaan paljon, vaikka siihen ei vahvoja merkkejä tullutkaan suorin sanoin. Olisin odottanut lapsen sanovan selkeästi, että hänellä on hirveän paha olla ja että ei jaksakaan enää tilannetta ja olin arka tulkitsemaan leikin kautta tapahtunutta ilmaisua etenkin analyysin alussa. Kykeneekö lapsi kertomaan mielipiteistään aidosti ja uskooko lapsi, että hänellä on siihen luottoa? Onko hänellä sen verran sosiaalista pääomaa, että hän voisi kertoa pahan olonsa?

Veera oli päiväkodissa käyvä viisi vuotias tyttö, reipas ja innokas tyttö perhetyöntekijän mukaan, joka kertoi Veeran pitäneen leikkimisestä. Veera ei oireillut millään tavalla hänen mielestään. Tulensalon ja Muukkosen (2004, 35) mielestä sosiaalityöntekijä voi käsitellä teemoja lasten kanssa piirtämällä, musiikilla, puhumalla tai kirjoittamalla eikä lapsen kuulemisen järjestäminen vaadi lapsen oireilua ja sosiaalityöntekijän tehtävä on houkutella lapsi puhumaan erilaisin menetelmin ja työntekijä voi kysyä vaikeista asioista rohkeasti ja oikeilla nimillä ilman kiertelyä. Tulensalon ja Muukkosen (mt 4) mielestä lapsen arki ja elämäntilanne sekä lapsen ja vanhemman väliset suhteet ovat lastensuojelun lähtökohtana, jolloin lapsen arjen muutostavoitteita pohditaan lapsen ja vanhempien avulla yhdessä ja erikseen. Lapsen omia kokemuksia

kuullaan liittyen hänen arkeen, elämäntilanteeseen, tarpeisiin, toiveisiin, vaikeuksiin ja vahvuuksiin. (mt)

Veeran kanssa oli tarkoituksena selvittää, mitä toiveita Veeralla oli asumisen, vanhempien, päiväkodin ja muiden läheisten suhteen ja tukea Veeran realistisia käsityksiä tilanteestaan, kuten sitä, että hän ei ollut syyllinen äitinsä tilaan ja, että hänelle kuului lapsen asema eikä vastuullisuus äidistä, koska äiti oli vastuussa itsestään. Veeran tapaamiset todellistuivat siinä kohtaa lastensuojelun prosessia, jossa arvioitiin Veeran siirtymistä isän luokse asumaan. Toteutin toiminnalliset tuokiot Veeran kanssa lastensuojelun prosessin uudelleen aktivoitumisen aikana, joten lastensuojelun asiakkuus oli ennalta olemassa.

Oranen (2006, 44) on sitä mieltä, että saman työntekijän olisi hyvä olla rinnallakulkija lapselle koko tapaamisprosessin ajan, koska lapsen merkityksellisten ja tärkeiden ihmisten kuuleminen ja näiden ihmisten arvon tunnistaminen ja kunnioittaminen lapsen edessä ovat osa työskentelyä lapsen kanssa. Työntekijä pyrkii pitämään esillä lapsen näkökulmaa ja tekemään lapsen näkyväksi verkostojen parissa. (mt) Veeran asiakkuudesta vastaava toinen sosiaalityöntekijä ja minä olimme molemmat uutena kyseisissä asemissamme, mutta äiti, isä, täti ja mummo olivat osallistuneet jo aikaisemmin aktiivisesti.

Veeran äidin ja isän ero sekä äidin alkoholin ja muiden päihteiden käyttö sekä väkivalta ja seurustelukumppanien vaihtuminen olivat muun muassa Veeran lastensuojelun asiakkuuden taustalla. Heinon (2007, 4) mukaan lastensuojelunasiakkuus liittyy vanhempien päihteiden väärinkäyttöön joka viidennen lapsen kohdalla ja hänen mukaansa lapsen toimintaa kuvataan useimmin sosiaalisuutena ja selviytyvyytenä. Veera oli perheestä, jossa hän oli ainut lapsi ja hänen isä ja äiti olivat eronneet, jonka jälkeen hän oli asunut äitinsä luona kyseiseen aikaan saakka. Mayallin (2003, 87–88) mukaan yleinen ajatus on, että äiti on vastuussa lapsen kasvatuksesta ja hoitamisesta ainakin sen ajan,

kun lapset elävät varhaista lapsuuttaan ja naisten oletetaan hoitavan kotiasiat, kuten siivoamisen ja ruuanlaiton ja, että lapset jäävät äidille eron jälkeen.

Veera asui isänsä ja äitinsä luona vuoroviikoin, mutta äidin luona asuminen ontui äidin alkoholismiin vuoksi. Veeran verkosto otti vastuuta Veerasta viikoittain. Prosessi päättyi siihen, että Veera muutti isän luokse kokonaan, kun äiti oli harkitsemassa lähtöä alkoholismihoitoon. Äiti ja isä kykenivät osallistumaan samaan kokoukseen Veeran asioista keskusteltaessa. Äiti oli ollut humalassa Veeran läsnä ollessa, äiti oli viety ambulanssilla pois kotoa haavoittuneena Veeran ollessa läsnä ja Veera oli saanut kriisitilanteissa hoitoa mummoltaan, tädiltään, naapureilta ja isältään. Veeralla ja äidillä oli ollut riitaisuutta, koska he olivat huutaneet toisilleen ja kotona oli ollut ihmisiä alkoholin vaikutuksen alaisena lastensuojeluilmoitusten mukaan ja lisäksi äiti oli hakenut Veeraa päiväkodista juopuneena.

Tutustuin lastensuojelun sosiaalityön harjoittelun kautta Veeran lastensuojeluasiakkuuteen päästessäni mukaan Veeran äidin tapaamiseen, jossa ehdotin äidille työskentelyä Veeran kanssa ja se sopi äidille. Sovin Veeran päiväkodin kanssa, että saan käyttää heidän tilojaan kerran viikossa 45 minuutin ajan. Orasen (2006, 46) mielestä lapsen kanssa työskentelyyn varattu aika on oltava riittävä, koska lapsen asettumiselle, pysähtymiselle ja luottamuksen rakentamiselle tulee jäädä tilaa, koska lapsen etenemisen tahti on hyväksyttävä ja pyrkimykset työskentelyprosessin nopeutumiseen ovat toissijaisia. Tapasin Veeraa kuusi kertaa ja tarkoituksemme oli käsitellä Veeran tuntemuksia elämäntilanteestaan sekä selvittää hänen toiveita tulevastakin ja välittää kyseistä tietoa vanhemmille sekä paikallisen lastensuojelun työntekijöille.

Halusin suorittaa Veeran kanssa tehtävät tuokiot hitaammassa aikataulussa kun kaksi kertaa viikossa ja uskon, että viikko olisi ollut sopiva väli tuokioissa, jolloin Veera olisi ehtinyt työstää enemmän yhteistä olemistamme, mutta työtahti toimistossa asetti tuokiot tiettyyn aikaväliin. Olisin voinut vähentää tuokioiden

määrää, mutta en halunnut riskeerata sitä, että luottamusta ei syntyisikään muutamassa tapaamisessa enkä uskonut, että yhteinen tekeminen lähtisi sujumaan muutamassa kerrassa niin hyvin kuin kuusi kertaa sen mahdollistaisi. Tiukka asiakkaiden vastaanottoahti ei mahdollista mielestäni toiminnallisten tuokioiden järjestelyä, koska ne vaativat suunnittelua ja pohtimista.

Työparini kanssa selkeytimme työn tavoitteet yhdessä miettien lastensuojelun prosessin kokonaisuutta ja kyseistä kohtaa siinä, jonka jälkeen etsin musiikin, kuvat ja lelut, hoidin tilajärjestelyt, aikataulusopimiset ja lupasiat. Tein jossain määrin systemaattiset muistiinpanot joka tuokion jälkeen ja analysoidessani aineistoa huomasin, että olisi täytynyt Veeran kohdalla paneutua tuokioiden jälkeen syvempään tuokion analyysiin. Minulta meni minulta noin kolme tuntia tuokioiden ennakkosuunnittelussa ja jokainen tuokio kaikkine sivutöineen vei aikaa kaksi tuntia enkä kokenut tällaisten aikojen olleen mahdottomia järjestää. Mitä enemmän toiminnallisia tuokioita toteutin, sitä vähemmän aikaa rekvisiitan miettimiseen ja hakemiseen kului jolloin se jäi tuokioiden analysointiin.

Kehilyn (2004, 6) mukaan se, että lapset ovat erityinen ihmisryhmä, luo tarpeen kehittää lapsille kulttuurisia tuotteita ja toimintoja erottamaan lapsen aikuisesta. Veeran isä oli myöntyväinen kuulleessaan mahdollisista toiminnallisista tuokioista Veeran kanssa ja siitä, mitä tekisimme tuokioissa. Sovimme olevamme yhteyksissä Veeran reissuvihon kautta, isä aikoi kertoa Veeralle toiminnallisista tuokioistamme ja ilmoitin kertovani Veeralle, että tulisin tarpeen mukaan kertomaan vanhemmille tai Veeran asioista vastaaville lastensuojelun työntekijöille asioita, joita käsittelisimme tuokioissa.. Äiti oli myöntyväinen toiminnallisten tuokioiden järjestämiseen eikä kysellyt niiden sisällöstä soittaessani hänelle. Hänelle sopi, että olisin yhteyksissä häneen Veeran reissuvihon kautta.

Jensenin (1994, 71) mukaan lapset ovat yhä vähemmässä osassa isänsä elämäntulkua avioerojen, iän, lapsien vähyden, työpaikan ja kodin välimatkan

ja yhä enenevän työajan takia, mitkä hän liittyy työmarkkinoihin ja työaikaan vaikka toisaalta hän näkee uusia tuulia isyyden suhteen ja kuvailee isiä halukkaina ottamaan vastuuta lapsen hoidosta aktiivisemmin ja positiivisemmin. Veeran isä oli halukas oppimaan huolehtimaan Veerasta, ellei Veeran äiti kykenisi elämään Veeran kanssa, minkä vuoksi pidin tuokioidemme sisältöjen välittymistä isälle erityisen tärkeinä, jotta hän ja Veera voisivat jutella Veeraa mietityttävistä asioista. Veeran vaatehuolto näyttöytyi isälle ongelmana.

Tein tuokiot Liisan kanssa erään kaupungin päiväkodissa, jossa minulla oli yhteyshenkilönä erityisesti erityislastentarhanopettaja mutta olin lisäksi kontaktissa johtajaan sekä lastentarhanopettajaan. Sovimme, että raportoin toiminnallisista tuokioistamme sähköpostin kautta, juttelin erityislastentarhanopettajan kanssa muutaman kerran enkä ollut yhteyksissä vanhempiin päiväkodin käytännön mukaan vaan he ottivat vastuun vanhempiin päin tapahtuvasta yhteydenpidosta. Tapasimme yhdeksän kertaa, kerrallaan 45 minuuttia ja melkein viikottain.

Liisan tuokiot olivat osana musiikkiterapien perusopintojen harjoittelua ja sain Liisan asiakkaaksi siten, että lastentarhan opettaja ja erityislastentarhan opettaja valikoi hänet kuultuaan työkokemuksestani, koulutuksestani ja suunnitelmistani. Liisa oli viisi vuotias tyttö, joka pakoili todellisuutta ja jonka koti oli tunnekuollut päiväkodin kuvailun mukaan. Liisalla oli tunne-elämän ongelmia, hän vietti aikaansa päiväkodilla suurelta osin yksin ja eräs päiväkodin työntekijä kuvasi Liisaa oudosti käyttäytyväksi lapseksi, koska Liisa tuli niin lähelle häntä, että häntä ahdisti toisinaan. Lehtinen (1991, 97–99) kertoo, että lapsi, jolla on sosiaalis-emotionaalinen ongelma, herättää aikuisessa usein voimakkaita tunteita ja vieroksuntaa, jonka takia työntekijän olisi paras tiedostaa nämä kielteiset tunteet kieltämisen sijaan.

Lehtisen (1991, 92–94) mielestä ihmissuhteissa eläminen on lapselle merkityksellistä siten, että luottamuksellisuus, tasapuolisuus, myönteisyys ja

ihmissuhteiden tavoitteisuus sekä se, että lapsi tarvitsee pysyviä ja monitavoitteisia ihmissuhteita ovat sosiaalis-emotionaalisen kasvun kannalta olennaisia. Monitavoitteisuus tarkoittaa erikoistuneen kasvattaja aseman rajojen ylittämistä koko ihmisyyden mittoihin, jolloin hyväksytään se, että lapsi tarvitsee myönteisiä ihmissuhteita, kun taas intiimiys tarkoittaa tapaamisten säännöllisyyttä, keskustelemista, samassa tilassa olemista ja yhdessä kasvamista. Lapsen suhde aikuiseen ei ole alisteinen, jos lapsi pääsee osallistumaan päätöksentekoon jolloin lapsen vastuuntunto, itsetunto ja vuorovaikutustaidot kehittyvät. (mt)

Tuokioiden tarkoituksena oli olla avoimuusinterventio, jonka merkitys oli Liisan ajatusten ja tunteiden työstämisessä, itsetunnon tukemisessa ja välineiden ja kokemusten antajana tunteiden käsittelyyn. Valitsin tunne-elämän käsittelyn, yhteistyön harjoittelun sekä elämäntilanteen selvittelyn, jonka jätin alkutapaamisissa pois keskittyen kahteen muuhun tavoitteeseen, tavoitteeksi. Kirjoittamani viestit tuokioista eivät uskoakseni menneet kotiin asti toiveestani huolimatta, mikä jäi harmittamaan, vaikka kuitenkin viestit menivät kotiin asti Liisan ajatuksien ja kokemusten mukana.

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 4) kertovat, että lapsen ja vanhempien välistä suhdetta vahvistetaan lisäämällä heidän vuorovaikutusta, muuttamalla heidän tapoja olla vuorovaikutuksessa, välittämällä tietoa vanhemmille ja toimimalla vanhempien kanssa lapsen kokemusten ja näkökulman pohjalta. Halusin, että vanhemmat tietäisivät, mitä lapselle järjestetään ja mitä hänen kanssaan käydään lävitse huolimatta siitä, että lapsen kanssa ei välttämättä vanhemman mukaan saa tehdä kahdenkeskistä muista erottuvaa toimintaa. On otettava se riski, että lupaa ei tule. Asemani Liisan toiminnallisena tuokio tädin päiväkodissa oli erillinen muista työntekijöistä, koska minulle ei kerrottu Liisan perheestä tarkkoja tietoja. Sain tietää Liisan kautta, että Liisalla oli monta sisarusta, isä oli poissa ja lapset asuivat äidin kanssa.

Möllerin (2005, 60–63) mukaan voi lastensuojelua hahmottaa päivänvalo ja pimeänpuolitodellisuuksien kautta, jossa kehittämistyö tapahtuu yleensä päivänvalopuolella, kun kokeneet, sitoutuneet ja työssään viihtyvät sosiaalityöntekijät näyttäytyvät innokkaina kehittämiseen, peilaavat lastensuojelutyötä haastavana, vaihtelevana, yllätyksellisenä ja uudistavana työnä ja heillä on tunnetta työhön vaikuttavuudesta. Kaikki tämä kestää kunnes muutosehdotuksia käytännössä tehdään todeksi, jolloin pimeänpuolen todellisuus, joka näyttää työn kaoottisuuden ja hallitsemattomuuden asiakkaiden ryöpytessä ja johon kaivattaisiin jäsentymistä tai muutosta, on vastassa. Työntekijä voi päätyä kokemaan häpeää ja voimattomuutta sekä vihaa ja sitä, että oivalluksista, uusista välineistä ja käytännöistä oli tullut mahdottomilta tuntuvia vaatimuksia. (mt)

Mietin tuokioita toteuttaessamme, toiminko sosiaalityön alueella selvittelyni suhteen ja tulisivatko Veeran toiveet ja tuntemukset paperilla vaikuttamaan vanhempien tai lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden prosesseissa mitään vai jäivätkö tekstit tarinaksi ja toiminnalliset tuokiot yhdeksi rakentavaksi ja peilaavaksi kokemuksien sarjaksi Veeran elämässä ja jos jäivät, olivatko ne täyttäneet jo siinä tehtävänsä? Veeran ja Liisan emotionaalinen mukaan tulo ja motivoituminen olivat ratkaisevia edistyksiä toiminnallisten tuokioiden laadun kannalta ja luottamuksen syntymiseen oli keskityttävä.

Perheen sisäisen ristiriidan esille tuominen voi olla rakentavasti käsiteltynä askel muutokseen, mutta minua epäilytti kirjoittaa silti tuokioiden pohjalta isälle viestiä siitä, että Veera kertoi, ettei hänellä ollut ruokaa kotona ja että halusi asua äidin luona, vaikka tiedostin samalla, että viestit voisivat toimia keskustelun avaajina Veeralle merkityksellisiin asioihin. Törrönen (1998, 12) on tehnyt raportin Ensi- ja turvakotien liiton koordinoimasta perhekuntoutukseen liittyvästä projektista, joka koski alle kaksivuotiaiden lasten perheitä tarjoten päiväryhmiä lastensuojelun avohuollon tukimuotona. Perheiden kanssa tehdään kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista työtä päiväryhmissä, joiden tavoitteena on

vauvan ja vanhemman välisen yhteyden luominen ja arjesta selviytymisen tukeminen. Kokemukset ovat osoittaneet Törrösen mielestä, että ammattitaitoisen sosiaalityön ja perheiden omien voimien ja keskinäisen tuen yhdistäminen edistää hyviä ja kestäviä tuloksia. (mt)

Lasten kanssa työskentelyn laajentaminen toiminnallisuudelle ei ole itsessään perusteluna hyvälle asiakas suhteen luomiselle ja luottamuksen syntymiselle, vaan se on väylä, joka innostaa lasta ja työntekijää selvittämään lapsen näkökulmaa ja käsittelemään hänen kokemiaan ristiriitoja mutta se ei ole vähemmän vaativa keino työskennellä. Työntekijän työ ei muutu epäammattilliseksi työksi kuin toiminnan suhteen passiivisempi työote, koska toiminnallisuus vaatii ennaltasuunnittelua, harkintaa ja analyysiä, jotta alkuinnostuksen jälkeenkin työntekijä olisi valmis luomaan lapsen ja aikuisen kohtaamiselle suotuisaa tilaa ja taipumaan toiminnallisuuteen.

Eskonen, Korpinen ja Raitakari (2006, 36) kertovat tutkimuksensa aineiston olevan terapeuttisista lastenryhmistä, joissa lapsilla oli kertojina mahdollisuus käsitellä oman elämänsä vaikeita kokemuksia ja heitä kannustettiin kertomaan kokemuksistaan monilla tavoilla, koottu. Helavirta (2006, 196) kertoo, että on tavoitellut lasten ääntä tutkimuksessaan ja halunnut tarkastella sitä, miten lapset itse konstituoivat hyvää elämää ja sen uhkia. Vashchenko, Lambidoni ja Brody (2007, 250–253) kertovat, että narratiivinen kirjoittaminen voi tehostaa adaptiivisten coping strategioiden kehittymistä ja vähentää huonosti sopeutuvia coping menetelmiä, koska kirjoittaminen helpotti tutkimuksen osanottajia vaihtamaan coping mekanismeja mukautuvampiin strategioihin, tutkittavat näkivät ongelmansa enemmän valossa ja hyväksynnän alaisina ja tutkittavat vähensivät heidän sopeutumattomia coping strategioita käyttäytymis- ja mielellisessä häiriössä ja ilmaisemisessa, tutkimuksensa pohjalta.

Leikkiminen ja tarinoiminen ovat verrattavissa kirjoittamiseen tuokioissamme, koska vaikka minä hoidin tarinoiden kirjoittamisen, Liisa muotoili tarinat ja

toisaalta leikin juoni jäi muistiinpanoihini. Mietin, miten Veera tallensi leikin juonen vai oliko sillä Veeralle merkitystä voimavarana. Harjoittelimme Veeran leikissä sitä, että emme avanneet ovea jos pelotti ja toisaalta harjoittelimme avun kutsumista soittamalla hätänumeroon. Keskityimme perhosten pärjäämiseen talvella Liisan kanssa ja toivon, että tällainen työskentely johti Liisan miettimään arkeaan sen kannalta, mitä ratkaisuja hän voisi tehdä positiivisemmän arjen eteen.

Emme seuranneet tiettyä valmista toimintajärjestystä tuokioissa, käsitelimme harmejä ja ristiriitatilanteita, joihin etsimme ratkaisuja, mikä on raskasta lapselle, koska monia ikäviä asioita tulee tietoisuuteen kerralla. On mietittävä tapaamisten tiheys sisältöjen mukaan. Lapsen tapaamisen todellistuminen päiväkodille ei vaadi erityisiä tilajärjestelyjä lastensuojelun osalta, joten mieleeni jäi kysymys, onko yleensä yhteistyön mahdollisuuksia käytetty hyväksi?

Heino (2007, 4) tutkimuksessaan osoittaa, että lastensuojelun asiakkaiden läheiset olivat mukana vain joka kymmenennen lapsen lastensuojelu asiassa, 74 % lapsista sai tukea läheisverkostosta ja sisarusuhteet näyttivät olleen merkittävä osa lapsen arjen läheisverkostoa. Veera oli erityinen lastensuojelun lapsi siinä, että hänellä oli verkostoa läsnä lastensuojelun työssä ja vaikka Veeralla ei ollut sisarusia, oli hänellä paljon ystäviä kun taas Liisalla oli laajempi sisarusverkosto, johon kuului ymmärtääkseni viisi sisarusta.

Aineistonkeruu olisi ollut teknisesti laadukkaampaa ja luotettavampaa jos olisin käyttänyt nauhoittajaa, mutta minulla ei ollut sitä käytettävissäni. Pelkonani oli se, että jompikumpi tytöistä ei haluaisi osallistua tuokioihin loppuun saakka mutta pelkoni ei toteutunut. Olin varautunut siihen, koska lapsella on oikeus vaikuttaa omaan arkeensa ja jos jompikumpi lapsista olisi ilmoittanut haluavansa lopettaa, olisin selviteltyt olisiko jokin muu toiminta ollut mielekkäämpää ja mikä oli saanut lapsen sille mielelle. Uskon, että lapset eivät yleensä tiedosta mahdollisuuttaan vaikuttaa, joten niiltä osin kuin halutaan vaikuttamisen

mahdollisuus lapselle antaa, se tulee antaa korostetusti ja pyrin tuokioissa etenemään lapsen viitoittamaa tietä.

Tuomen ja Sarajärven (2002, 83) mielestä havainnointi on analyysin kannalta haastava ainoana aineistonkeruumenetelmänä ja se usein yhdistetään johonkin muuhun. Havainnointi on suuritöinen ja aikaa vievä menetelmä hankkia aineistoa mutta se on perusteltua jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vain hyvin vähän tai ei ollenkaan, jolloin ei ole mieltä tehdä teemahaastattelua. Havainnointi voi kytkeytyä muita keruumenetelmiä paremmin saatuun tietoon, koska asiat nähdään havainnoinnin kautta oikeissa yhteyksissään. (mt) Havainnointi tuli luontevana osana toiminnallisia tuokioita, koska toiminnallisiin tuokioihin osana sosiaalityön prosessia kuului tiedottaminen vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden sekä toisessa tapauksessa päiväkodin henkilöstön suuntaan ja toisaalta tiesin huolten merkityksistä hyvin vähän.

Prout ja James (1997, 8) kertovat, että etnografinen tutkiminen on käyttökelpoinen erityisesti tutkittaessa lapsuutta, koska se mahdollistaa lapsen mielipiteen ja osallistumisen lapsia koskevan sosiologisen tiedon tuottamiseen. (mt) Tuomen ja Sarajärven (2002, 83) mukaan on osoitettu, että haastattelu tuo usein voimakkaammin esiin johonkin ilmiöön tai asiaan liittyvät normit eikä sillä useinkaan tavoiteta normiin liittyvää käyttäytymistä kun taas havainnointi voi paljastaa normin ja käyttäytymisen ristiriidan. Haastattelulla voidaan selventää käyttäytymistä ja havainnoimalla monipuolistaa tutkittavasta ilmiöstä saatavaa tietoa. (mt) Havainnointini oli osallistuvaa ja osallistavaa havainnointia. (mt, 84)

Tavoitin ristiriidan havainnoinnilla esimerkiksi väkivallan suhteen, kun toisaalta Veera tiesi, että toista ei saanut satuttaa, mutta väkivaltaa ilmeni silti leikissä, jossa se näyttäytyi moraalisesti vapaana alueena. Elämä näyttäytyi sellaisenaan leikissä, kun taas puheen tasolla sosiaalisesti hyväksytyssä muodossa. En haastatellut tyttöjä vaan kyselin heiltä keskustelunomaisesti tietoja heistä, heidän ajatuksista ja tunteista, koska en uskonut viisivuotiaiden tyttöjen antavan minulle

pitkäjänteisesti tietoa itsestään strukturoitujen haastattelujen kautta merkittävästi. Valitsin havainnoinnin, koska uskoin, että tulisin havainnoimaan lapsen arkeen liittyviä huolia, toiveita ja ristiriitoja luottamuksen kasvaessa mutta osallisen ja havainnoitsijan rooli oli haastava ilman nauhuria, koska lapsi vaati tuokiossa huomioni samaan aikaan, kun yritin kirjoittaa hänen juuri kertomaansa tarinaa..

Pösö (1993, 290) on kerännyt aineistoa tutkimuksessaan Kolme koulukotia mahdollisimman pitkälle ilman hänen määräävää vaikutusta painottaen havainnointia ja kerättävän tiedon arkista luonnetta aineiston keruussa. Pösö keskittyi aineiston keruussa tiettyihin teemoihin (mt 291), oppi aineiston keruun aikana tutkimuksensa kannalta merkittävät tilanteet ja ihmiset hakeutuen heidän pariin (mt 294), Pösö teki muistiinpanoja mahdollisimman tarkasti ja niin pian kuin mahdollista, eikä käyttänyt nauhuria, koska se ei ollut sallittua kaikissa tapaamisissa, mutta hänelle kehittyi tapoja painaa mieleen keskusteluteemoja ja episodien lukumääriä, jotka auttoivat muistiinpanojen tekemisessä. (mt 295)

Hurtig (2003, 45-47) käytti muiden aineistonkeruumenetelmien ohessa havainnointia; hän kirjoitti muistiinpanoja itse havainnoitavissa tilanteissa, kun kyseessä oli viranomaisneuvottelut, kuntoutusjaksot ja työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut, kotikäyntien muistiinpanot hän teki tapaamisten jälkeen ja perhekuntoutusjaksoilla Hurtig sai havainnointiaineistoa seuraamalla tilanteita viereisestä huoneesta videolta, tutkimuksessaan. Jälkeenpäin tapahtuneeseen kirjaamiseen liittyi ongelmia Hurtigin tutkimuksessa, koska ensimmäiset kotikäynnit vaikuttivat painotukseen muistiinpanoissa siten, että ensimmäisissä kotikäynneissä heränneet kysymykset, tuntemukset ja analysointi vaikuttivat myöhempään muistiinpanemiseen, tapahtumien kuvaus jäi niiden alle, havainnointirunko alkoi hahmottua teemoiksi ja Rungon muodostuminen oli jo osa analyysiä, koska siinä muodostui asiakokonaisuuksia. (mt)

Sain kirjattua päiväkodilla Liisan tuokiot mutta en voinut jäädä Veeran päiväkodille kirjoittamaan, koska siellä oli sen verran vähän tilaa, että lapset

tulivat tutustumaan minuun heti oven auetessa ja samankaltaista käyttäytymistä Lehtinen (2000, 63) kuvaa lasten suhtautumisena hänen läsnäoloon päiväkodilla yliaktiivisena käytöksenä, kuten kovana äänenä, jatkuvasti äänessä olemisena ja riehakkaana käyttäytymisenä. Forsberg (1998, 107) on käyttänyt tutkimuksessaan havainnointia. Forsberg kertoo tallentaneensa havainnointinsa muistiin, tapahtumatilanteen jälkeen muistinvaraisesti paperille ja itse tapahtumatilanteessa ylöskirjoitettuna sana sanalta. Lehtinen (2000, 58–59) käytti havainnointia tutkimuksessaan ja hänen mukaan havainnointi ja erityisesti osallistuva havainnointi edellyttävät tutkijan sitoutumista tutkimustehtävään pitkäksikin ajaksi sekä tutkimustehtävän kriittistä reflektointia koko tutkimusprosessin ajan.

2.4 Toiminnallisten tuokioiden analyysi

Pyrin selkeyttämään aineistoani teemoittelun kautta, koska Tuomen ja Sarajärven (2002, 70–71) mukaan laadullinen tutkimus on mahdollisuus ymmärtää toista ja kaksisuuntainen prosessi, jossa haastattelijalla on mahdollisuus ymmärtää haastateltavaa ja tutkimusraportin lukijalla mahdollisuus ymmärtää tutkijaa. Pyrin selkeyttämään lauseitani yksiselitteisemmiksi, pelkistin ilmaukseni mahdollisimman yksiselitteisiksi ja analysoin aineistoni siten, että luokittelin muistiinpanot ryhmiin musiikki, kuvat, tanssi, ajatukset ja leikki. Minua kiinnosti aineistossani se, mitä olin toiminnallisista tuokioista kirjoittanut ja alkuperäisen suunnitelman mukaan olevat toiminnallisuuden ryhmät muuttuivat molempien aineistojen suhteen.

Tuomen ja Sarajärven (2002, 111–112) mukaan tutkija tiivistää tai pilkkoo informaatiota osiin aineiston pelkistämässä tutkimustehtävän, joka minulla oli selvittää toiminnallisuuden sisällöt, ohjaamana. Tutkija luokittelee valitun aineiston teemoittain, jolloin luokittelu voi olla varsinainen analyysi, vaikkakin se on aineiston yksinkertaisin järjestämisen muoto, jossa tutkija määrittelee luokkia ja laskee esiintymiskerrat aineistosta alkeellisimmillaan. Teemoittelu voi

olla luokituksen kaltaista, mutta teemoittelussa painotetaan sitä, mitä on sanottu mistäkin asiasta eikä lukumäärillä ole merkitystä kun taas tyytitellessään tutkija ryhmittelee aineiston tietyiksi tyypeiksi. (mt 95) Aineiston tyyppiä näkyi sosiaalisen verkoston suhteen siten, että sitä oli enemmän Veeralla kuin Liisalla, leikkijäseniä oli runsaasti Veeran leikissä, kun taas niitä oli vähän Liisan leikissä ja laulua, musiikin kuuntelua ja musiikin kautta tunteiden käsittelyä tapahtui Liisan tuokioissa enemmän kuin Veeran tuokioissa.

Kiviniemen (2001, 68) mukaan tutkija voi teemoitella aineistoa merkityksellisten aiheiden mukaan, jotka löytyvät aineistoa läpikäymällä ja jotka ovat teorian kanssa joko ristiriitaisia tai sitä tukevia. Olin otaksunut kuvallisen työskentelyn innoittavan tyttölapsia enemmän kuin se lopulta innoitti ja leikkiminen, musiikki, tarinat sekä keskustelu näyttäytyivät keskeisinä toiminnallisuuden sisältönä. Eskolan ja Suorannan (2000, 174-175) mielestä teemoittelun tarkoituksena on löytää aineistosta tutkimusongelmaan vastaavaa materiaalia ja käsitellä se tietyn teorian kautta. Toiminnallisuuden luokat syntyivät siten, että keräsin samaan ilmiöön liittyviä asioita yhteen ja yhdistelin ryhmiä päätyen viiteen toiminnallisuuden ryhmään, joista kuvallisuus ja kehollisuus olivat sivuluokkia, kun taas leikkiminen, musiikki, tarinat ja ajatukset tuottivat eniten aineistoa, kuitenkin antamatta syytä jättää kuvallista ja kehollista ilmaisua merkityksettömäksi, koska niiden kautta sain merkityksellistä aineistoa.

2.5 Huolen merkitysten analyysi

Käytin Perttulan (1995, 5-10) esittelemää fenomenologisen psykologian analyysimenetelmää huolien merkitysten analysoimisessa. Fenomenologisen psykologian analyysimenetelmänä on käytetty viisivaiheista prosessia, jonka ensimmäisessä vaiheessa tutkija lukee tutkimusaineiston, pyrkii tietoisesti irtaantumaan luonnollisesta arkipäiväisestä kokemisen tavasta ja reflektoi lukiessaan tutkittavaan ilmiöön etukäteen liittämääns merkityssuhteita, joita pyrkii siirtämään mielessään syrjään tutkimuksen ajaksi, koska tutkijan etukäteisoletukset on tarkoitus minimoida tutkittavien kokemuksen tavoittelussa, jotta tavoitetaan tutkittavien kokemus mahdollisimman luonnollisen asenteen mukaisena. (mt)

Minulla oli tutkimusaineiston lukemisen suhteen erityisenä piirteenä se, että osa tutkimusaineistoa oli kokemuksissani ja muistissani ja osa muistiinpanoissani, joista kuitenkin tukeuduin erittäin vahvasti muistiinpanoihin, koska muistot saattavat muuttua muotoaan mielessä ja muistiinpanot ovat muistiani luotettavammalla, koska niissä ei tapahdu muutoksia. Ryhdyin selvittämään huolia miettimällä lauseita sen kannalta, mikä niissä aiheutti huolta ja tuntui sekavalta lukea aineistoa lävitse, se nosti mieleeni muistot ja itsekritiikin toiminnallisista tuokioista. Ymmärsin, että minun oli alettava karsia aineistosta ylimääräisiä sanoja ja pelkistää lauseita.

Perttulan (1995, 6) mukaan metodin toinen vaihe on sitä, että tutkimusaineisto jaetaan kokonaisuudessaan merkityksen sisältäviin yksiköihin, kaikki tekstin osat, jotka ilmaisevat jotain olennaista tutkittavasta ilmiöstä, ovat merkitysyksiköitä ja tämä erottelu tapahtuu tutkijan intuition mukaan. Mietin lause kerrallaan, mikä lauseessa huolestuttaa vai onko lauseessa mitään huolestuttavaa ja jos lause kuului kokonaisuuteen muutamien lauseiden kanssa, mietin, mikä niissä oli yhteistä.

Käsittelimme leikissä sitä, mitä tehdään kun haaveri tulee ja mitä tehdään kun pelottaa. Käsittelimme pelko aihetta myös ihan loppukappaleen aikana niin, että Liisa halusi sammuttaa valot ja olla pimeässä, niin että hänen pimeässä loistava lelunsa oli kummitus (8. kerta) Leikin Liisan nukke sisarukset menivät kumpikin sermin taakse, kun heillä pelotti kummitukset.

Hän oli laatikossa tervehtymässä. Liisalla oli tullut verta jostain ja hänen piti tervehtyä. Liisa kertoi minulle alkupään tapaamisessa, että hänellä on paljon salaisuuksia.

Perttulan (1995, 6-7) mukaan tutkija kääntää jokaisen merkityksen sisältävän yksikön tutkittavan kieleltä tutkijan tieteenalan yleiseen kieleen metodin kolmannessa vaiheessa vähentäen sillä arkielämäntason kielenkäytön monimerkityksellisyyden mahdollisuutta ja tavoittaen merkityksen sisältämän yksikön kokemuksen keskeisen sisällön sen kautta, että tutkija tietoisesti reflektoi ja muuntelee mielikuvatasolla. Tutkijan tulee käyttää mahdollisimman yksiselitteistä kieltä ja välttää teorioiden käsitteistöön sitoutumista tulee. (mt)

Huoli siitä, että on sattunut haavereita ja kertoo niistä.

Huoli siitä, että putoaa leikissä veneestä.

Huoli siitä, että on tullut verta nenästä ja pää oli osunut sängyn reunaan.

Huoli siitä, että on salaisuuksia.

Huoli siitä, että puhutaan oikeista asioista

Perttulan (1995, 7) mukaan tutkija muodostaa yksilökohtaisen merkitysverkoston metodin neljännessä vaiheessa käännettyistä merkityksen sisältävistä yksiköistä ja sijoittaa merkityksen sisältävät yksiköt toistensa yhteyteen, jolloin kokemukset muodostuvat suhteessa toisiinsa merkityssuhteisiin ja kietoutuvat monimutkaisesti ja mielellisesti. Kokemukset ovat merkitystihentymiä, joiden suhteen tutkija reflektoi käännettyjen merkitysten sisältävien yksiköiden sisällöllisiä yhteyksiä toisiinsa ja reflektoi niiden suhdetta kokonaisuuteen tarkoituksenaan hahmottaa toisen ihmisen kokemuksen toistuvia tutkimuksen kannalta keskeisiä

merkityssuhteita. (mt) Käytin apuna yläkäsitteitä lauseiden määrittelijöinä, jonka jälkeen yhdistin lauseet tietyn yläkäsitteen alle.

AVUTTOMUUS

AVUTTOMUUS. Huoli siitä, että haluaa kuunnella tämän kyseisen kappaleen vasta isompana tyttönä.

LÄHEISYYDEN KAIPUU. Huoli siitä, että lapsi käyttää mieluummin minun ruumistani soittimena, kuin omaansa.

LÄHEISYYDEN KAIPUU. Huoli siitä, että lapsi tömäyttää kätensä rintaani kertoen, että se on turvalyönti.

SYRJÄYTYMINEN. HEIKKOUS. NÄLÄN NÄKEMINEN. VÄLINEETTÖMYYS. YKSINÄISYYS. IHMISTEN KAIPUU. Huoli siitä, että lauleskeli intiaanista, joka ei ottanut metsään menessään evästä.

Metodin viidennessä vaiheessa tutkija muodostaa yksityiskohtaisista merkitysverkostoista yleisen merkitysverkoston, jossa on mukana jokaisen tutkittavan yksityiskohtaisesta merkitysverkostosta esiin noussut ja tutkittavan ilmiön keskeinen sisältö siten, että mahdollisesti jokaisen tutkittavan yksilökohtaista merkitysverkostoa ei voida sijoittaa yleiseen merkitysverkostoon, jolloin analyysi voi tuottaa ilmiön tyyppejä eivätkä nämä sisällöllisesti palaudu toisiinsa. (Perttula 1995, 8-10) En yhdistänyt Liisan ja Veeran huolten merkityksiä laajassa mittakaavassa yhteiseen merkitysverkostoon vaan pidin ne erillään, koska ne erosivat toisistaan mielestäni liikaa.

Huoli painajaisesta ja siitä, että joutuu juoksemaan pakoon isoa asiaa, joka voi tappaa. Huoli siitä, että se voi saada kiinni, jos itse sattuu epäonnistumaan karkumatkassaan. Huoli siitä, että iso asia haukkaa itsen täysin. Huoli siitä, ettei ole ruokaa kotona. Huoli siitä, että on paljon yksin. Huoli siitä, että laittaa yksin nukkumaan. Huoli siitä, että ei ole ihmistä lähellä, jolle voi kertoa jos jokin asia on huonosti.

Åstedt-Kurki ja Nieminen (1997, 158–159) ovat sitä mieltä, että fenomenologisen tutkimuksen analyysi ei ole aina samanlaisena toistuva tekninen suoritusten sarja. Tutkija luo metodin yksityiskohtaisen etenemisen kunkin tutkimuksen kuluessa, vaikka tunteekin tutkimukselliset perusratkaisut ja yleiset toimintatavat, suhteuttaa tutkimustulokset aiempaan tutkimustietoon, ottaa esiin teoreettiset lähtökohdat, joita on pitänyt empiirisen tiedon keruun aikana sulkeissa ja peilaa tuloksia niitä vasten ja tutkimus tuottaa tutkijan käsissä ilmiöstä kuvauksen.

3. TOIMINNALLISTEN TUOKIOIDEN SISÄLLÖT

3.1 Tarinat

Tarinat tyypittyivät Veeran kohdalla loogiseen ja Liisan kohdalla runolliseen tarinaan ja varioivat niissä olevien henkilöiden lukumäärän mukaan siten, että Liisan tarinoiden henkilöitä oli korkeintaan kaksi ja Veeran tarinan henkilöitä oli runsaasti. Alanen (1992, 104–105) kysyy mitä lapset tietävät miettien voisivatko lapset tietää heidän maailmansa tavalla, jolla aikuiset ja tutkijat eivät sitä tiedä, koska he näkevät sen omasta paikastaan käsin ottaen ajatukselleen tukea feministisistä teorioista miettiessään lapsuuden sovittamista kriittiseen keskusteluun yksilöstä hänen sijainnistaan katsottuna. Mikä on lasten maailma ja miten paljon se on samaa maailmaa kuin aikuisten maailma? Veeran maailmankuvaan kuului se, että aikuisena sai tehdä mitä halusi ja tiedostan, että maailmamme näyttää siltä sekä ymmärrän, että Veera oli kokenut aikuisuuden sen tyyppisenä ja että on olemassa ihanne ja tavoiteltava tila, mutta todellisuus ei vastaa sitä, koska ei monikaan hyväksy esimerkiksi perheväkivaltaa, vaikka se on olemassa. Veera kertoi ensimmäisellä kerralla tarinan.

Olipa kerran kissa, joka katseli hyvin aurinkoista maata. Kissa ei löytänyt tietä kotiin ja sen äiti oli hukassa. Se toivoi, että linnut voisivat viedä sen pois. Se oli luullut, että linnut olisivat ikäviä, mutta ne olivat olleet hänelle kuitenkin mukavia.

Hallin (2002, 98) mukaan diskurssi on ryhmä lausumia, jotka tarjoavat kielen kautta mahdollisuuden puhua tietystä aiheesta koskevasta tiedosta ja se mahdollistaa tietyn aiheen näkemisen tietyllä tavalla samalla rajoittaen muita tapoja, joilla asia voitaisiin esittää. Minulla Heräsi kysymys, miksi kissa ei mennyt aurinkoiseen maahan, jota hän katseli ja miksi hän oli joutunut erilleen äidistään, minkä takia kissan piti mennä pois ja minkä takia juuri linnut olisivat auttaneet häntä siinä?

Kissalle linnut olivat rakkaimpia. Kissa tahtoi löytää tiensä takaisin kotiin. Linnut eivät vastanneet kissalle, vaikka tämä pyysi heitä opastamaan tätä kotiin. Kissa kysyi linnuilta, miksi nämä eivät puhuneet mitään. Kissa kysyi, eivätkö nämä ymmärrä mitään.

Vashchenkon, Lambidonin ja Brodyn (2007, 250–252) mukaan teon oikeutus ja ajatusten uudistaminen kuuluvat kognitiiviseen coping strategiaan ja teon oikeutukseen liittyi se, että kissa kertoi, että häneltä menee kohta maailma rikki, jos linnut eivät auta häntä, jolloin maailman rikkoontuminen sai oikeuden siitä, että linnut eivät auttaneet kissaa, mikä taas kertoo siitä, että maailma ei voi toimia, jos linnut eivät auta kissaa.

Mirka, Eevi ja Kaisu alkoivat laulaa lintulaulua. Kuului koiranulvontaa. Se oli Mima Kateriina niminen koira, jonka nimeä en ennen tiennyt. En huomannut häntä. En ollut pitkään aikaan tavannut häntä. Linnut kysyivät, että missä olin ollut ja sanoin, että ettekö tienneet, että olin Kateriinan luona.

Karlssonin (2005, 178–180) mielestä aikuinen etsii lapsen toiminnasta ja puheesta perusteluja omille tulkinnoilleen ja oletuksena Veeran suhteen minulla oli hänen väsymisensä tilanteeseensa ja pahoinvointi sen suhteen. Pysin

löytämään perustelun näille epäilyille siitä, että tarinassa tavoitteena oli löytää kotiin, kun oli hukassa. Alanen (1992, 110) kirjoittaa, että yleensä ajatellaan lapsen paikan olevan perheessä, mihin liittyen Veera ei ryhtynyt kehittämään omaa paikkaansa lintujen, Mirkan, Eevin ja Mima Kateriinan keskuudessa eikä edes kaihonnut aurinkoiseen maahan, vaan halusi löytää kotiinsa.

Partonin ja Byrnen (2000, 57) mukaan sanat ja tarinat saavat innostuksensa kysymyksistä, joten sosiaalityöntekijän tulee olla tarkkaavainen kysyessään, koska kysyessään ongelmasta hän saa lisää ongelmia, kun taas kysyessään ratkaisusta hän saa niitä. Konstruktiivinen keskustelu tapahtuu silloin, kun työntekijä pyrkii työskentelemään asiakkaan kanssa kohti tavoiteltua tilaa, jonka asiakas on itse halunnut. Muutos on keskustelussa tapahtuva uuden tarinan luonti, koska toisten kanssa käydyt keskustelut ovat se tila, jossa me elämme ja rakennamme elämäämme, merkityksiämme, ymmärrystämme ja sosiaalista systeemiä. (mt 59)

Veeran leikin sosiaalinen systeemi rakentui kerta kerralta uusien jäsenien varaan, eivätkä puitteet olleet merkityksellisiä. Tarinaan ilmaantunut Mima Kateriina toi minulle mieleen itseni Veeran elämässä, koska Veera ei ollut aiemmin tiennyt minusta mitään. Liisan tarinoiden ristiriidat liittyvät asumiseen, elämäntehtävään, luonnonvoimiin ja sopeutumattomuuteen. Liisa kehotti minua istumaan alas ja kuuntelemaan kertoessaan ensimmäistä tarinaa ja hän oli vaikuttunut siitä, että kirjasin tarinaa ylös.

Salokannan (2003, 3) mukaan sosiaalityöntekijät voivat parantaa lastensuojelun laatua kiinnittämällä huomiota lapsen asemaan asiakkaana ja hänen kuulemiseen, jotta lapsi voi kokea mielipiteensä ja ajatuksensa tärkeiksi ja kiinnostaviksi sekä saa purkaa pahaa oloa. Lapsen tapaaminen tuo varmuutta työntekijälle lapsen tulevaisuutta koskeviin ratkaisuihin, koska hän saa tietoa siitä, miten lapsi näkee tilanteensa. (mt) Partonin ja Byrnen (2000, 50) mielestä valinnat näkyvät tarinoissa sen suhteen, mitä niihin otetaan mukaan ja yhteisö, jossa tarinat on

tehty, näkyy tarinoissa, koska tarinat eivät ole vain henkilön omassa päässä syntyneitä muusta maailmasta irrallisia luomuksia.

Liisan suhteessa päiväkotiin oli ehkä jotain ristiriitaista, koska Liisa näki unta siitä, että hänen laukussaan oli verta päiväkodin retkellä. Liisa kertoi edellisenä yönä näkemästään unesta, jossa hänen matkalaukkuunsa oli tullut vettä ja sen jälkeen hän lauloi laulua intiaanista, jonka talon katto oli sortunut, mutta tähti loisti ensimmäisillä kerroilla. Kysellessäni intiaanien vointia myöhemmillä kerroilla, Liisa kertoi, että intiaanit korjaavat romahtanutta kattoa, josta päätin jotain Liisan kannalta positiivista tapahtuneen hänen elämässään, koska kattoa korjattiin. Minkä takia Liisan tarinoissa oli negatiivisia asioita pääasiassa ja positiivisena asiana näyttäytyi vain tähti ja tähän mietin vastauksena sitä, että ehkä Liisan elämässä oli jokin kaukainen voimauttava elementti, hyvä lapsuuden kokemus tai ihminen, joka tuki häntä.

Loseke (2007, 681) määrittelee identiteetin narratiivit itseymmärryksen, organisaatioiden politiikan ja käytäntöjen, sosiaalipolitiikan ja kulttuurin kautta siten, että tutkimalla näiden narratiivien välisiä suhteita tutkitaan teoreettisesti ja empiirisesti linkkejä kulttuurisen ja persoonallisen merkityksen, voiman ja sosiaalisen rakenteen välillä, jotka ovat erottamattomassa suhteessa toisiinsa. Päiväkodin retki, jonka miellän organisaation käytännöksi, koska päiväkodin ryhmät menevät tavallisesti ajoittain retkelle, ilmeni Liisan unessa ja ymmärsin, että Liisa oli aika yksinäinen ja eristäytyvä päiväkodilla ja päiväkodin retket voivat olla näin ollen erityisen turvattomia, koska ryhmä liikkuu uusissa paikoissa ja on riippuvainen ohjaajista ja toinen toisestaan enemmän kuin päiväkodilla. Musiikkikappaleet ja kuvat edustivat esimerkiksi kulttuurin narratiiveja tuokioissamme.

Intiaani ratsastaa, aina hevosella ratsastaa, kunnes aina nukkuvat, satula hevosilla on ja intiaaneilla päähine

Vashchenkon, Lambidonin ja Brodyn (2007, 250–252) mukaan teon oikeutus ja ajatusten uudistaminen kuuluvat kognitiiviseen coping strategiaan, johon liittyen

Liisan teon oikeutus edeltävässä laulussa ilmeni nukkumisessa, jonka vuoksi piti ratsastaa ja seuraavassa laulussa siinä, että hän ei ottanut evästä mukaan.

Metsässä on, ei ottanut evästä, että voisi olla jollakin kysymystä.

Ymmärrän Liisan tavaksi hakeutua sosiaalisiin kontakteihin puutteen kautta ja että Liisa oli mahdollisesti ymmärtänyt, että oli hänen valintansa olla niin paljon yksin ja että hänellä oli huolenpidollisia ongelmia. Mietin, tulisiko Liisan elämässä olemaan aika jolloin hän oppisi hakeutumaan muiden seuraan muussakin kuin puutteessa. Hall (2002, 102) kysyy onko diskurssi viaton? Vashchenkon, Lambidonin ja Brodyn (2007, 250–252) kuvaama välttämisen coping strategiaan kuuluva stressin ajattelun välttäminen näkyi Liisassa, koska hän ei halunnut kuunnella pelottavaa musiikkia tai kuulla tarinoita, joita oli aiemmin kertonut.

Illan tullen, multa sävelmän, mä osaan kauniisti, laulan mä toisiaan, perhosia ei saa säikytellä, eikä saa koskea siipeenkään.

Lauluissa oli riimejä, eikä sanojen merkitykset ja tarinan kokonaisuus olleet loogisesti ymmärrettävissä. Foucaultin (1980, 131) mukaan yhteiskunnassa on totuusjärjestys, jossa on tiettyjä diskurssityyppejä, joita se hyväksyy ja saattaa toimimaan tosina ja on olemassa mekaniikat, joilla todet erotetaan epätosista. Loogisuuden vaatimus kuuluu yhteiskuntamme vallitsevaan toden selvitysmekaniikkaan, jonka takia

Liisan ehkä puuttuva kielellinen valmiustaso tai ajatuksellinen sekavuus vaikutti niin, että en kyennyt ymmärtämään minkä takia Liisa osasi illan tullen jotain kauniisti, mitä kauneus merkitsi Liisalle ja minkä takia se oli yleensä tullut esille jo aiemminkin perhostarinassa, jossa oli kaunis ja nätti perhonen, joka meikkasi? Oliko Liisan identiteetti sitoutunut kauneuteen? Miten laulaminen liittyi iltaan, kauneuteen tai perhosiin? Perhoset liittyvät mielestäni kauneuteen ja ehkä sen takia Liisa käsitteli tarinoissaan perhosia, kun taas laulaminen saattoi tulla runoon sen takia, että tuokiomme

nosti laulun arvoa ja antoi tilaa laululle. Mietin, miten voi laulaa toisiaan ja päädyin ajattelemaan sitä tarkoittiko laulaminen runossa jotain, mitä toinen tekee toiselle ja osasiko Liisa tehdä jotain kauniisti jollekin toiselle, kun ilta tuli ja näkikö hän siinä tilanteessa jotain riskitekijöitä? Liisan tarinoiden tulkinta oli selkeästi erilaista Veeraan verrattuna sen suhteen, että en tiennyt Liisan kotitilanteesta läheskään niin paljoa kuin Veeran.

Oli kaunis ja todella nätti perhonen, joka hyppeli, meikkasi ja laitto hiuksiaan kauniisti, mutta sitten perhonen kyllästyi ja hyppäsi veteen, kunnes tuli sankari, joka pelasti hänet vedestä.

Perhosilla ei mennyt hyvin, kun oli talvi ja kylmää.

Liisan tarinalla on yhtymäkohtia tarinaan prinsessa Ruususesta, jossa Ruusunen pisti sormensa piikkiin ja nukahti kunnes prinssi saapui suudelmalla herättämään hänet ja toisaalta Lumikki tarinassa taas Lumikki söi taitotun omenan ja nukahti kunnes prinssi tuli herättämään hänet suudelmalla. Punamäen (2006, 72–73) mukaan Prinsessa Ruusunen tarina kuvaa lapsen kehityksessä kamppailevien haavoittavien ja suojaavien tekijöiden keskinäistä vuorovaikutusta siten, että myönteiset kokemukset voivat neutralisoida altistuksen riskeille, kääntää negatiivisen kehityksen suuntaa ja korvata kielteisiä kokemuksia.

Punamäen (2006, 72-73) mukaan Prinsessa Ruusunen tarina kuvaa uuden intiimin ja läheisen kiintymyssuhteen luomista ja puolison valintaa periksiantamattomalla ja määrätietoisella rakkaudella höystettynä, koska prinsessa joutui odottamaan monia vuosia kunnes prinssi tuli, joten ehkä Liisa kertoi siitä, mitä hänen äidilleen tai muulle tärkeälle läheiselle oli tapahtunut; hän oli huolehtinut ulkoisesti hyvinvoinnistaan, kunnes jotain ikävää oli sattunut, jonka Liisa ymmärsi kyllästymisenä, ja hän oli hypännyt veteen. Oliko masentuminen samaa kuin kyllästyminen Liisan mielessä.

Kysyin, mitä perhosille kuuluu ja Liisa kertoi, ettei kuulu hyvää, koska niillä on kylmä ja ne lentävät pois, mikä teki Liisan surulliseksi ja minut huolestuneeksi.

Bronfenbrennerin (1979, 26, 143) mielestä ekologinen transiatio ilmenee yksilön aseman muuttuessa ekologisessa ympäristössä roolin tai ympäristön suhteen, siten, että kehittymisen vaarantajia ovat instituution tasolla vähäinen lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutus erilaisissa toiminnoissa sekä vähäinen mahdollisuus liikkua ja vähäiset lelut, joita lapsi voisi käyttää spontaaniin toimintaan. Liisa ei vaikuttanut miettivän sitä, että perhoset voisivat lentää pois kylmiltä mailta, mikä ehkä kertoi siitä, että Liisa ymmärsi, ettei hänellä ollut muuta mahdollisuutta kuin elää kyseisessä ympäristössä.

Partonin ja Byrnen (2000, 50) mukaan tarinat moniulotteisesta ja ristiriitaisesta elämästä ovat moninaiset, koska on olemassa pää- ja sivutarinoita dominoivuutensa suhteen ja jotkin tarinoista voivat olla koostuneet ongelmaisesta elämästä pitäen sisällään tarpeen kehittää tarinoita elämästä, joita eivät dominoi ongelmat. Tarinat liittyvät valtaan ja voimaantumiseen. (mt)

Liisan perhostarina muuttui siten, että perhosia tuli lisää, aluksi prinsillä oli valta pelastaa perhonen, mutta tuokioiden edetessä prinssi jäi pois mutta yhä perhosilla oli kylmä eikä niiden siipiin saanut koskea. Mietin, miksi perhonen ei voinut keksiä jotain muuta tekemistä kuin itsensä meikkaamisen ja näyttää siten valtansa päättää ajankulustaan. Liisa koki kotonaan, että hänellä oli pahaolo, kun hänen veljensä kaveri ei ottanut häntä ja hänen siskoaan ulos.

Aina kun sä katsot taivaaseen, niin kuu taivaassa pilvi näkyy, kun sä perhosia näät, älä koske siipiinkään.

Perhosista kertova riimitely kehittyi siten, että perhonen oli saanut liittymäkohtaa taivaaseen sekä kuuhan ja pilviin, kun alun prinsessaperhonen oli ollut perhonen, jolla meni huonosti talven kylmyydessä ja uuden tarinan perhonen oli liittynyt taivaaseen ja kuuhan mutta toisten piti olla varovainen mielestään siipien kanssa, mikä sai

vahvistusta yöllisestä taivaasta kuun ja pilven kera. Mistä asiasta Liisa tahtoi varoittaa, mikä asia oli vaarassa tulla jollain tavalla haavoitetuksi ja liittyikö tämä asia yöhön?

Chomskyn (1986, 22) mukaan sisäistetty kieli on tietyn henkilön mielen elementti, jonka henkilö itse osaa, jota opetteli opettelee ja joka ilmenee puhujan ja kuuntelijan välillä. Ymmärsin Liisan runojen olleen hänen kieltään, jota en ymmärtänyt, koska olin opetteli, joka pyrki käyttämään sitä muun muassa kysymällä, mitä perhosille kuului.

Partonin ja Byrnen (2000, 53) mukaan eläminen on edellytys sille, että voimme tietää jotain elämästä, koska tietomme elämästä perustuu elämisen kokemuksille ja tapa, jolla säilömmme elämisen kokemuksia on merkityksellinen. Tarinointi antaa merkityksiä ja organisoii kokemusta ajassa tapahtuvana, osana ajan ketjua, koska se, miten henkilö näkee tämän hetken, vaikuttaa siihen, miten hän näkee menneisyyden ja mitä odottaa tulevalta. Tarina muuttuu elämän aikana, tarinoija ottaa siitä palasen pois sen sopimattomuuden takia tai lisää siihen jotain eikä tarina voi koskaan paljastaa kokonaisuutta ja kaikkia tunteita ja vaikutteita (mt)

Rakensimme kuvun Liisan perhosille, jossa ne saattaisivat talvehtia.

Fookin (2002, 132, 137) mukaan narratiivi on tarina, joka esittää sosiaalisen funktion; yksilöt ja sosiaaliset ryhmät voivat rakentua erilaisten narratiivien käytöstä ja ne voivat muuttua tai joutua konfliktiin riippuen kontekstista. Analysoimalla kertojan itsestään kertomia tarinoita voidaan ymmärtää kertojan sosiaalisesta orientaatiosta ja kulttuurisesta sijainnista paljon. (mt) Purkaessa kyseenalaistetaan dominoiva diskurssi, joka mahdollisesti tuntuu järkevältä, etsitään vastakkaisuuksia, erilaisia perspektiivejä ja esittelyjä ja ne perspektiivit, jotka puuttuvat, pitäisi pyrkiä Fookin mukaan paljastamaan, koska tutkijan on hyödyllistä tiedostaa, miten, kenelle ja missä kontekstissa erilaiset diskurssit toimivat sekä sijoittaa tietyt operoinnin alueet kielellisesti, uskomuksellisesti, toiminnallisesti, rakenteellisesti, voimasuhteellisesti ja aihealueittain jolloin

toistuvat teemat voivat viitata dominoivaan ajatustapaan. (mt 92) Ennew (1994, 137) kuvaa sitä, että lapsen tulee varoa tiettyjä tilanteita ja oppia virheistään.

Oliko Liisan tarinan sosiaalinen funktio se, että hän oli ymmärtänyt toisten ihmisten olevan vaarallisimmillaan pimeässä ja yöllä ja toisaalta dominoiva ajatus se, että kun on paha mieli, hän tekee jotain paha itselle tai, että kun hänellä on hätä, prinssi pelastaa. itsestä huolehtiminen ja ratkaisujen etsiminen, ei prinssistä vaan käytössä olevista elementeistä, tuli näiden tilalle.

Kehily (2004, 5) kertoo, että romanttinen ajatus lapsesta pitää sisällään viitteitä lapsen olevan hengellisesti lähellä Jumalaa, viattomuutta, luontoa ja kaikkea kaunista, jonka vuoksi aikuisen pitää suojella ja kunnioittaa lasten puhtautta, jotta lapset voivat ilmaista itseään vapaasti ja luovasti.

Ehkä Liisalla pelotti se, että hänelle tehtäisiin jotain sellaista, mikä pakottaisi hänet suhtautumaan negatiivisesti itseään kohtaan tai ehkä hän näki riskejä siinä, että hänen viattomuutensa ja tahrattomuutensa häviäisi sulkien tiettyjä mahdollisuuksia elämästä ulos liittyen perhosten siipien koskemiseen, joka merkitsee yleisesti perhosten kuolemaa. Pelkäsikö Liisa kauneutensa tahratumista ja missä mielessä? Liisa kertoi runokivestä minulle, että olin koskenut runokiveen, mutta hän ei.

Hall (2002, 100) kuvaa diskurssi käsitettä joukoksi lausumia tai uskomuksia, jotka tuottavat tietyn luokan tai ryhmän etuja.

Liisa kertoi minulle kielikuvilla ongelmallisista tilanteista, koska ehkä hän koki hyötyvänsä tuokioista eniten saamalla peilausta ongelmallisiin tilanteisiin ja uskon, että Liisa arvosti peilaamista, koska hän ei saanut tarpeeksi käsitellä ongelmallisia tilanteita aikuisten kanssa. Liisa kertoi, että pyörremyrsky vie kaikki mennessään. Kehotin häntä miettimään miten sieltä päästäisiin alas. Liisa kertoi, että hän ”ottaa ruusun, leijuu sillä alas, sateenvarjo päällä”.

Orasen (2006, 46) mielestä sosiaalityöntekijän on oleellista kuulla lapsen kokemuksia ja kohdata lasta, koska lapsella on oikeus määrittellä hänen mielestään tärkeät asiat eikä arvioinnin tavoite saa sokaista työntekijää sen suhteen, että hän ei näe tätä arvona sinänsä. Työntekijä ei saa vaatia lasta olemaan pelkkä tietolähde, jonka kautta vanhemmista saadaan informaatiota.
(mt)

Kun kukan otat muista olla varovainen kirjoittaessa.

Liisa ei ehkä pitänyt siitä, että kirjoitin niin paljon ylös ja ehkä hän esitti mielipiteen siitä, miten vähän tarinan kuunteleminen ja sen ylöskirjoittaminen liittyivät yhteen ja, että on hankala kirjoittaa pitäessään kukkaa kädessä. Liisa oli kuin kukka eikä hän ehkä halunnut olla pelkkä tietolähde vaan ihailtava ja ainutlaatuinen kukka vaikka toisaalta kukka ja kirjoittaminen eivät liity yhteen selkeästi mutta kuitenkin kirjoittaminen katkaisi yhdessäolomme.

Määtä (1999, 54) mukaan perheen arjen ratkaisut vaikuttavat oleellisesti lapsen kehitykseen, joten arjesta irrallaan olevat terapiat tai ohjelmat ovat vähempimerkityksisiä lapsen kehityksen kannalta.

Kun kerroin Liisalle, millaisia pieniä tarinoita hän oli aiemmin tehnyt, hän meni ikkunan luokse ja mutisi, ettei halua enää tarinoita, johon sanoin, että voimme puhua oikeista asioista. Ajattelen, että Liisa ilmaisi tällä tavalla sen, että tarinat eivät kantaneet kotioloihin asti hyvänä olona, jonne hän kaipasi jotain muuta. Tässä on eräs syy siihen, että työntekijän pitäisi kantaa tuokioissa ilmaantuneita tarinoita eteenpäin kotiin ja lapsen vastaaville työntekijöille asti.

Gross (1986, 200) kertoo perspektivismiin sisältyvän ajatuksen, että tieto sisältää aina perspektiivin tai pisteen, mistä käsin maailmaa ymmärretään, koska tietäjä on asemassaan tilan, ajan, seksuaalisuuden ja poliittisuuden suhteen ja ihminen voi saavuttaa vain osanäkemyksen todellisuudesta omasta perspektiivistä tietyssä paikassa olevana sosiaalisessa hierarkiassa.

Liisan suhteen oli jotain muuttunut, kun hän ei halunnut minun kirjoittavan ylös hänen tarinoitaan verrattuna toiminnallisten tuokioidemme alussa, jolloin Liisa oli ollut vaikuttunut siitä, että olin kirjannut tekstiä ylös. Oliko Liisa ymmärtänyt, että hänen viestinsä eivät menneet kotiin asti vaikuttaen hänen elämäänsä ja oliko Liisa tajunnut, että itse tarinointi oli hänelle antoisampaa ja merkityksellisempää kuin se, että hän voisi viestiä niiden kautta tarpeitaan ja tilanteitaan?

Parton ja Byrne (2000, 49) kertovat, että tarinointi eroaa dialogista siinä, että se on tehty valmiiksi kuunneltavaksi ja odottaa kuulijaansa.

Liisa kysyi minulta aamulla, että kuulinko hänen laulamaansa tarinaa jo matkalla.

3.2 Keskustelu

Forsberg (2000, 83) nostaa esille tarpeen saada lisää tietoa siitä, miten luodaan kontakti lapsiin käytännön toiminnan tasolla ja miten otetaan puheeksi väkivalta ja Veeran kanssa leikin kautta väkivalta tuli ilmi. Lehtisen (1991, 70–75) mukaan arkitoiminnot häiriintyvät käyttäytymishäiriöissä muun muassa nukkumisessa, syömisessä tai ulostamisessa.

Veera tuli suoraan nukkumasta ensimmäisellä kerralla tavatessamme ja halusi näyttää minulle lelun, joka auttoi häntä nukkumaan ja teki nukkumisesta turvallisen pahojen ajatusten keskellä. Lelun näyttäminen ja sen tehovoimasta kertominen ehkä lisäsi Veeran mielestä sen toimivuutta; mitä enemmän ihmisiä tiesi ja uskoi sen voimaan, sen enemmän se toimisi. Oliko tämä Veeralle äidin korvike, miksi hän tahtoi näyttää sen minulle ja olisiko Veera ehkä tahtonut, että olisimme katsoneet, mitä kaikkea pahaa se oli jo niellyt? En tarttunut leluun, vaikka se olisi voinut avata tuokioomme heti huolien käsittelyulottuvuuden, mutta tajusin jälkeenpäin, että ei pidä ottaa itsestäänselvyytenä mitään, mitä lapsi tuo tuokioihin, etenkin silloin kun lapsi tietää, että voidaan käsitellä hänen tunteita ja toiveita.

Orasen (2006, 42) mukaan tapaamisten tulee olla turvallisia lapselle niin ulkoisilta puitteiltaan kuin kokemuksen tasolla eikä haittaa tai vaaraa saa tapaamisesta koitua, mikä tulee tarkistaa työntekijän johdosta. Työntekijän on selvitettävä työskentelyn tavoite lapselle sillä tavoin, että lapsi sen ymmärtää, koska lapsen täytyy saada tietää selkeästi kenen kanssa asioi, minkä takia ja millaiset ovat säännöt. (mt) Orasen (2006, 43) mukaan työntekijä ei voi luvata täyttä luottamuksellisuutta, lapsen tilanne ja hänen kohtaaminen asettavat työskentelyn sovittamiselle vaatimuksia, koska menetelmien ja välineiden tulee olla riittävän monipuolisia ja lapselle sopivia ja työntekijän tulee antaa lapselle aikaa omaan henkilökohtaiseen työskentelyyn. Kerroin Veeralle, etten kerro juttelemiamme asioita muille kuin hänen lastensuojelun työntekijöille sekä äidille ja isälle tarvittaessa.

Veera kertoi, että hänellä oli isän luona vähän ikävää välillä eikä hänellä ollut ystäviä siellä, hän piirteli isän luona ja että hän aikoi muuttaa äidin luokse asumaan ja että hänellä oli ystäviä äidin luona ja hän leikki heidän kanssaan. Isän luona oli mukava koti. Veera katseli dvd:tä, leikki kavereiden kanssa ja piirsi äidin luona. Veera tuntui ymmärtävän minut hänen asioistaan päättävänä sosiaalityöntekijänä, koska hän esitti vahvasti omia toiveita äidin luona asumisesta. Toisaalta Veera piti yllä autonomiaansa kertomalla, että oli aikeissa muuttaa äidin luokse asumaan, jonka kautta pyrki vakuuttamaan minut siitä, että hän pärjäisi äidin luona ja toisaalta siitä, että minulla ei olisi asumisasiään mitään sanavaltaa.

Kinoksen (2002) mukaan lapsikeskeisyys on lapsilähtöisen ja aikuislähtöisen työotteen välissä, koska lapsi on kansalainen, aktiivinen ja sosiaalinen subjekti, joka osallistuu ja päättää asioistaan ja jonka kiinnostuksen kohteet ovat tärkeitä aikuisten rajojen määrittäessä lapsen toiveiden toteutumista.

Veeralla oli päässään Peppi Pitkätossu peruukki ja Peppi oli Veerasta siksi kiva, että Peppi teki kivoja asioita. Veera tahtoi olla Peppi, jolloin kerroin, että huvikumpu on koti, jossa on kiva olla ja kysyin haluaisiko Veerakin oman huvikummun. Kerroin, että voisimme etsiä sitä näillä kerroilla, jolloin Veera katsoi minua ja ilmoitti tahtovansa

tehdä sitä, mikä toimi tuokioiden motivaationa. Veeran pukeutuminen peruukkiin kertoi hänen tahdosta olla piilossa minulta, kun minulle näyttäytyi hauskoja asioita tekevä Peppi vaikka juuri Pepin elämän ongelma oli kuitenkin hänen vanhemman poissaolo ihan kuin Veerankin elämässä. Koin alussa, että Veera ei kertonut minulle tunteistaan tai mieltä painavista asioistaan, vaikkakaan en pystynyt tätä tarkemmin perustelemaan ja tulkitsin hänen halunsa hakea viereisestä huoneesta kyniä haluna lähteä tuokiosta. Liitän tähän arkuuteni toiminnallisten tuokioiden suhteen, koska minulla ei ole niistä paljoa kokemusta.

Veera sanoi, että hän ei jaksaa viikonloppua ellei saisi vihkoa lopettaessamme ensimmäisen tuokion, jolloin kysyin, mitä sitten tapahtuu, kun Veera ei jaksaa enää ja Veera kertoi, että hän jää äidille, eikä tule enää päiväkotiin, mistä päätin, että Veera koki, että kotona hänellä ei ollut kaikkea, mitä tarvitsi ja paperit symboloivat sitä puuttuvaa elementtiä.

Valkosen (2006, 48) tutkimuksessa lasten mielipide hyvästä vanhemmuudesta sisältää rajat ja säännöt, jotka voidaan laatia yhdessä lapsen kanssa ja jotka koskevat kotiintuloaikoja, nukkumaanmenoa ja ruoka-aikoja. Lapset haluavat, että vanhemmat pitävät huolta siitä, että lapsi tulee kotiin tiettyyn aikaan, on vihaisia aiheesta eikä anna periksi. (mt)

Veera kertoi, että jos häneltä menee voimat, hän ei tule enää päiväkotiin, mistä päätin, että Veeran päiväkotiin tuleminen riippui vain hänestä hänen näkökulmastaan, joten jos Veera ei itse lähtisi päiväkotiin, ei kukaan muu laittaisi häntä sinne menemään, mikä kertoo Veeran itsellisyydestä ja aikuismaisuudesta tai siitä kuvasta, jota hän piti yllä.

Zinneckerin (1990, 142) mukaan lapsi ei elä erillisessä tilassa, joka on suljettu luonnolliselta ympäristöltä ja rajoitettu muun ikäryhmän toimintaalueilta.

Veera kertoi viettävänsä paljon aikaa itsekseen ja näin Veerasta tuli autonominen kuva. Veera kertoi laittavansa yksin nukkumaan, heräävänsä omatoimisesti herätyskelloon, käyvänsä yksin kaupassa ja pesevänsä pyykkiä laittamalla ne koneeseen ja painamalla

nappia. Halusiko Veera varmistaa, että ymmärsin hänen kykenevän asumaan äitinsä luona, vaikka äiti ei pystyisikään pitämään Veerasta huolta, koska Veeran toiveena oli äidin kanssa asuminen etenkin ensimmäisissä tuokioissa. Päiväkodista pois jäämisen liitän myös aikuisten ihmisten sairaslomien luonteeseen, koska aikuiset eivät jaksaneet mennä töihin väsyneinä ja Veera ehkä mielsi päiväkodissa olemisen työhön verrattavana ilmiönä. Hänen äitinsä ei ollut töissä ja miettiköhän Veera miksi hänen piti mennä ”töihin” ja äidin ei.

Grahamin (1983, 30) mukaan hoitaminen on naisten hyväksytyvä väylä osallistua sosiaaliseen maailmaan ja hoitaminen ymmärretään sosiaalisesti naisten karaktäärisenä toimena.

Veera arvosti aikuisten pärjäävyyttä ja kykyä huolehtia itsestään ja omista asioistaan enemmän kuin Liisa, koska Veera korosti aikuismaisia piirteitään ja Liisa vaikutti lapsellisemmalta kuin Veera läheisyyden kaipuun vuoksi.

Bronfenbrennerin (1979, 282) mukaan lapsen kehittymiseen voi vaikuttaa positiivisesti se, että hän osallistuu kodin ulkopuolella vastuulliseen, tehtäväkeskeiseen toimintaan, koska lapsi toimii kyseisissä ympäristöissä kodin ulkopuolisten henkilöiden kanssa.

Veera kertoi käyvänsä yksin kaupassa ja rinnastaisin tämän vastuulliseen tehtävään liittäen siihen sen, että Veeralla oli hänen puheidensa mukaan enemmän tekemistä itsestä huolehtimisessa kuin Liisalla.

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 37) kertovat kotiasteikosta, jonka innoittamana kyselin Veeran kotioloista ja vanhempisuhteista. Nykyhetkeen päästään käsiksi kysymällä millaisen arvosanan lapsi antaisi omalle koti olemiselleen ja minkä takia. (mt)

Nukkuminen oli mennyt huonosti, koska Veera oli nähnyt painajaista, jossa oli juossut sarvikuonoa pakoon, kompastunut puunoksaan ja sarvikuono oli vienyt Veeran luolaan

ja syönyt hänet ja tämän Veera halusi jakaa kanssani. Veeralla ei ollut aseita sarvikuonoa vastaan, mikä toi mieleeni lapsen riippuvaisuuden aikuisen turvasta, koska sarvikuonoa ei voinut muuta kuin juosta pakoon ihan kuin Veera ehkä koki, että hänen elämässään oli ollut ihmisiä, joille hän tai hänen äitinsä eivät olleet mahtaneet mitään.

Orasen (2006, 44) mielestä lapsen arki tässä ja nyt on työskentelyn alkukohta ja sen merkitys kasvaa sen myötä, mitä nuoremman lapsen kanssa ollaan tekemisissä, mutta työntekijällä on velvollisuus tarkastella lapsen tilannetta tulevaisuuden kannalta miettien mitä resursseja ja potentiaaleja on havaittavissa ja mitä riskejä on havaittavissa.

Veera kertoi, että ei voinut kertoa isälleen omaa mahdollista hätäänsä. Veera koki tuokioiden alussa, että ei voinut kertoa kaikkea hätäänsä kellekään ja että ei voinut itkeä isälle mutta voi äidille, kun taas Veera kertoi tuokioiden loppupuolella, että saattoi kertoa isälle, jos hänellä olisi jokin hätänä. Kysyin, kertoiko Veera nämä asiat leluvuohelle, joka oli Veeran vieressä, johon Veera nyökkäili ja alkoi kuiskaila vuohen korvaan, mitä vertaisin päiväkirjaan, jonka kirjoittaminen voi auttaa käyttämään sopeutuvampia coping mekanismeja.

Pösö (2004, 87) kertoo tutkimuksessaan, että nuorten oli vaikea uskoa suhteiden luottamuksellisuuteen nuorten koulukodissa, koska pelättiin, että kaverit kertovat omat asiat muille kavereille ja henkilökunnan työnkuvaksi ymmärrettiin tiedon kertomisen eteenpäin eikä juuri kukaan nuorista voinut mielestään puhua vanhemmille luottamuksellisia asioita. Moni oli sitä mieltä, että ei tarvitse ketään omien asioiden käsittelyyn, koska muut eivät ymmärrä ja lopulta nuoret itse vastaavat omista asioista. (mt) Valkonen (2006, 47–48) kuvaa lapsien mielipiteitä hyvästä vanhemmasta siten, että vanhempien osoittama välittäminen on merkittävä asia lapselle, vanhemman tulee olla kiinnostunut lapsesta, vanhempien tulee ottaa huomioon lapsen tunteet, toiveet ja mielipiteet, hyvä vanhempi kykenee keskustelemaan kivoista asioista sekä pitämään salaisuuksia,

vanhemmille voi kertoa murheet, huolet tai ongelmat ja vanhemman tulee olla se, joka ottaa mahdollisesti aran asian esille, jota lapsi ei itse uskalla.

Veera kertoi, että hänellä ei ole aina ruokaa isän luona, vaikka hedelmiä oli (Veera oli kasvissyöjä), Veerasta oli mukava pelata kitarapeliä isän kanssa ja Veera olisi halunnut leikkiä ja tavata kavereitaan isän luona. Veera kertoi positiivisia asioita isän kanssa minun niitä kysyessä ja Veeran kertomat asiat olivat yleensä vastauksia kysymyksiini, joilla ohjasin Veeran ajattelua nostoen tietyt asiat merkityksellisiksi ja huomasin, että Veera käsitteli asioita, joita olin häneltä kysynyt ja esimerkkinä tästä kysyin taksikyydeistä, joilla hän kulki isänsä luokse, ensimmäisen kerran, jolloin Veera kertoi, että ei pitänyt kyyteistä, kun taas Veera kertoi, että kyydit olivat mukavia toisella kerralla kysyessäni.

Veeralla oli ystävä päiväkodissa ja Veera vaikutti siltä, että hän kykeni sosiaalisesti mukautuvaan käyttäytymistapaan. Veera halusi isona ajella autolla ja olla lastentarhantäti, mikä kertoi positiivisesta suhtautumisesta tulevaisuuteen.

Laineen (2002, 99–100) mukaan sosiaalisesti harkitsevaan käyttäytymistapaan kuuluvat hyvä itsehallinta, hallittu aktiivisuus, rakentava toiminta, muiden huomioonottaminen, konfliktien ratkaiseminen neuvottelemalla ja pyrkimys yhteistoimintaan, kun taas sosiaalisesti mukautuvaan käyttäytymistapaan kuuluu hallittu passiivisuus, hyvä itsehallinta, rauhallisuus, kärsivällisyys, luotettavuus, konfliktien välttäminen, taipuminen sääntöihin ja ryhmän vaatimuksiin.

Veera kertoi, että ei ollut varma haluaisiko esikouluun isänsä luokse. Veeran isä asui kaukana äidistä ja siten Veeran ystävät olisivat muuttuneet.

Alanen ja Bardy (1991, 55) kertovat, että hoitopaikan vaihtuminen merkitsee yleensä myös sitä, että kaverit ja hoitajat vaihtuvat, mutta alle kouluikäisen väestön elämänpiiriin kuuluu vaihtuvien suhteiden solmiminen aikuisiin ja

muihin lapsiin. Tulensalon ja Muukkosen (2004, 31–32) mukaan työntekijä voi avata tunteiden käsittelyn kysymällä tulotunnelmia.

Kyselin Veeran toiveita ja tuntemuksia sekä sitä kuinka Veeralla oli mennyt kolmanteen tuokioon tullessamme, johon Veera vastasi, että ei hyvin, koska tahtoisi olla isän kanssa enemmän.

Valkosen (2006, 42) tutkimat lapset haluavat, että vanhemmat ovat kotona ja viettävät aikaa perheensä kanssa myös illalla ja niin Veerakin toivoi, että voisi viettää enemmän aikaa isänsä kanssa. Valkosen (2006, 42) tutkimuksessa kysyttäessä hyvistä vanhemmista lapset olivat sitä mieltä, että aina, kun vanhempi ei ole töissä, hänen pitäisi olla kotona, lapset kaipasivat vanhempia kotiin ja olemaan läsnä lapsille, lapsen kanssa tulisi jaksaa olla, lasten mielestä molempien vanhempien pitäisi osallistua perheen tavallisiin asioihin ja lapset olivat sitä mieltä, että vanhempien työ uhkasi lasten ja vanhempien yhteistä aikaa.

Veera kertoi, että tahtoisi isän kanssa laulaa erääseen animaatioon liittyvää teemalaulua, jossa lauletaan Puuhapetestä, joka korjaa kaiken, Rolle ja kaivuri tietävät, että aamulla alkavat päivän työt, yhdessä tekemällä saadaan valmiiksi iltaan mennessä ja leikki on yhdessä tehtävä asia. Veera kertoi minulle, että hän oli saanut Liisalta, tädiltään, edellisenä päivänä uuden paidan ja että Veera tykkäsi leikkiä barbeilla Liisan kanssa ja Veera olisi tahtonut olla enemmän Liisan kanssa samoin kuin mummon, äidin äidin, luona Veera tahtoi käydä enemmän, kun taas mummin, isän äidin, luona Veera kävi mielestään riittävästi. Veera aikoi pyytää Akua yökylään luokseen, koska Veeralla oli isän luona kerrossänky, jonka alasänkyyn voisi tulla Veeran kaveri

Veera oli tottunut leikkimään yhdessä toisten kanssa ja Veera ehkä työsti leikkimistä, kun hänellä ei ollut enää ystäviä, joiden kanssa leikkiä vaikka Veerahan olisi voinut leikkiä yksin, mutta ehkä hän ei ollut sellaiseen tottunut.

Bardy, Salmi ja Heino (2003, 142) ovat sitä mieltä, että lapset tarvitsevat jokapäivä läsnä olevaa suhdetta paikalla oleviin todellisiin ihmisiin, jotka pystyvät riittävästi jakamaan lapsen ilot ja murheet sekä auttamaan maailmaan suuntautumisessa ja sen ymmärtämisessä ja lapsi tarvitsee apua suuntautuessaan kotiin, päivähoitoon ja kouluun. Lapset ovat eriarvoisessa asemassa sen suhteen miten paljon heillä on käytettävissä luotettavia ja heistä kiinnostuneita ihmisiä, koska toisilla on paljon näitä ja toisilla vähemmän tai ei ollenkaan. Lasten hyvinvointia uhkaavina asioina he näkevät aikuisresurssien vähentymisen lasten ulottuvilta sekä niiden intensiteetin ajallisen supistumisen, mikä on todellistunut osassa lapsiperheitä ja sama ilmiö näkyy päivähoidossa liian vähäisen henkilökunnan ja toisaalta tehokkuusvaateiden vuoksi. (mt)

Elämä oli ihanaa Veeran mielestä. Kysyin, millainen olo Veeralla oli siitä, että pitää lähteä viikon välein toiseen kotiin, josta Veeralla oli paha olo. Veera oli herkkä itkemään Päiväkodin mielestä, mutta Veera ei kertaakaan itkenyt tuokioissamme eikä Veera pyytänyt minua auttamaan asioissa vaan Veeran minuun kohdistuvat toiveet olivat, että antaisin paperia ja että leikkisin hänen kanssaan. Veeran viestit olivat ristiriitaisia, mikä kuuluu elämän luonteeseen, koska elämä oli toisaalta ihanaa Veeran mielestä ja kuitenkin hän tahtoi olla enemmän monen läheisen ihmisen kanssa.

Gadamerin (2004, 29–30) mukaan kokonaisuus tulee ymmärtää yksittäisestä ja yksittäinen kokonaisuudesta käsin, koska yksittäinen sana kuuluu lauseeseen, yksittäinen teksti on osa kirjailijan tuotantoa ja kirjailijan tuotanto kuuluu kirjallisuuden tiettyyn kokonaisuuteen, minkä vuoksi ymmärtäminen tapahtuu objektiivisessa ja subjektiivisessa kokonaisuudessa, kun tekstiä ymmärretään siitä itsestään ja kun ymmärretään, että ymmärtämisen ihme johtuu osallisuudesta yhteiseen merkitykseen. (mt)

Minulla oli ristiriitainen kuva Veerasta, koska minulle tuotti ongelmia ymmärtää sitä, että Veera vaikutti olevan positiivissävytteinen huolimatta epävakasta perhetilanteestaan ja toisaalta Veera oli itkuherkkä lapsi, vaikka Veera ei ollut itkenyt kertaakaan tuokioissamme, mikä minut johti miettimään, minkä takia Veera ei

luottautunut minulle, kuten päiväkodin työntekijöille. Toisaalta mietin sitä, mikä itkemisen merkitys päiväkodissa oli sen kautta, mitä Veera tavoitteli sillä ja missä tilanteissa se ilmeni ja saiko Veera sen tietyn aseman tuokioissa, jota hän olisi hakenut itkemisellä päiväkodissa. Veeran itkuherkkyyttä en osaa yhdistää siihen, etteikö Veera olisi viihtynyt päiväkodilla. Uskon, että se oli merkinä siitä, että Veera koki olevansa tarpeeksi turvallisessa paikassa, koska Veerahan kertoi, ettei uskaltanut itkeä isälleen vaikka hän uskalsi itkeä äidille.

Forsberg (2003, 101) kertoo, että vaikka väkivaltaisissa kodeissa elävät lapset onnistuisivatkin kehittämään omia selviytymiskeinoja, lapset tarvitsevat kuitenkin selviytymistä edistävää tukea ja lasten auttamisessa tarvitaan monia positiivisia kulttuurisia resursseja, kuten lapsille suunnattua kirjallisuutta, taidepajoja ja nettisivuja, joiden avulla lapsi voi jäsentää kipeitä kokemuksiaan ja lisätä ymmärrystä niissä, kun kuitenkin negatiivisia kulttuurisia resursseja, kuten väkivaltaviihdettä, on jo riittämiin. Lapsille tehty musiikki voi olla lasta tukevampaa kuin esimerkiksi juomalaulu yleiseltä radiokanavalta on, minkä takia lasten omaa kulttuuria ei ole syytä vesittää aikuisten kulttuuriin. Bronfenbrennerin (1979, 25) mielestä mesosysteemi kuvaa kehittyvän yksilön käyttämiä ympäristöjä ympäristöjen välisten suhteiden kautta, joita lapsen kohdalla ovat esimerkiksi naapurusto, koulu, päiväkotiki ja lapsen kotiympäristö.

Päiväkodin ohjaaja mietti, mikä heidän vastuu Veeran esikouluvalinnassa olisi ja kertoi, että Veera oli kertonut menneellä viikolla ensimmäistä kertaa päiväkodilla äidin alkoholismista, jonka suhteen päiväkodin ohjaaja ei ollut varma kuinka hänen olisi suhtauduttava asiaan, kun muut lapset eivät olleet ottaneet kantaa Veeran sanomiseen. Päiväkodilla mietittiin, olisiko Veeran kanssa pitänyt mennä juttelemaan muuhun huoneeseen aiheesta, jonka pohjalta mietin omaa asemaani suhteessa päiväkodin henkilökuntaan ja päädyin rohkaisemaan heitä kuuntelemaan Veeraa, jos hän kertoisi asioitaan, mikä kertoi siitä, että päiväkodin ja lastensuojelun välillä oli hedelmällinen ja luottamuksellinen kontakti lapsen kannalta.

Veera kertoi, että ei ollut kyseisellä viikolla äidin luona, koska äidillä oli alkoholismi ja että Veera ei ollut voinut mennä äidille, koska jos olisi mennyt sinne, hänelle olisi voinut käydä pahoin, koska hänellä oli vaarallista äidin luona siihen aikaan. Veera kertoi, että haluaisi äidin lopettavan alkoholismista, koska äidille tuli alkoholismista paha olo ja alkoholismi kasvoi.

Valkosen (2006, 52–53) tutkimuksessa lasten mielestä hyvä vanhempi ei juo alkoholia, ei polta eikä käytä päihteitä.

Veera näki alkoholin olevan asia, joka tulee ihmiselle ikään kuin vastuuvuoro pahentuen ajan kanssa. Mietin, olisiko minun pitänyt jutella alkoholismista enemmän, mitä olisin siitä kertonut ja mitä Veera olisi minulle kertonut, kun kuitenkin Veeran näkemys alkoholismista olisi poikennut omastani. Miten Veera suhtautui alkoholiin, kun äiti halusi alkoholia ja näytti vahingoittuvan sen käytöstä samalla aikaa?

Valkosen (2006, 52–53) tutkimuksessa lasten mielestä vanhempien tulee olla raittiita ollakseen hyviä vanhempia, vanhempi ei saa juoda koko päivää eikä keskellä päivää, runsaasti juova vanhempi ei lasten mielestä kykene huolehtimaan lapsista ja menettää rahansa ja alkoholi on perhe-elämän mahdollinen tuhoaja. (mt)

Veeran kanssa oli ilmeisesti keskusteltu äidin alkoholismista, koska Veera käytti uusia käsitteitä ja toi julki tietonsa alkoholismista. Veera kertoi, että isä ei juo, kotona oli ollut ruokaa, Veera oli ollut tyytyväinen, oli nähnyt hyviä unia edellisinä päivinä ja sai tarpeeksi halaamista ja silittelyä. Veera kertoi käyvänsä itse kaupassa, se oli mukavaa ja isäkin teki sitä, mutta he olivat käyneet siellä kahdestaan. Veera kertoi laittavansa nukkumaan kello yhdeksän.

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 40) kertovat päivän kellosta, jota soveltaen käytin Veeran kanssa ja siinä halutaan erityisesti tietää lapsen kokemuksista erityisesti liittyen huolenpitoon, johon kuuluu herääminen, ruokailut, kotiintuloajat, pesut, nukkumaanmeno sekä vanhempien kanssa vietetty aika ja

vanhempien huolenpitoon lapsesta kuuluu yöaika, nukkuminen ja unet. Alanen (1992, 117–118) kertoo tutkimuksesta, jossa tutkittiin lasten integraatiota ja autonomiaa suhteessa äidin elämään; missä määrin äiti ja lapsi jakoivat vapaa-aikaansa, ystäviä, sitä kenelle lapsi kertoo surunsa ja ongelmansa ja mitä äiti tiesi niistä henkilöistä, asioista ja tapahtumista, joissa lapsi oli osallinen arjessaan. Aineistossa käsitti 25 lasta, joista 16 lasta oli integroituneessa suhteessa äitiinsä ja 9 oli autonomisia suhteessa äitiinsä, mikä Alasen mielestä ei tarkoita sitä, että integroituneesti äitiinsä liittyneet lapset olisivat lapsellisia ja autonomiset suhteessa äitiinsä olisivat aikuismaisia. (mt)

Bronfenbrennerin (1979, 258) mukaan makrosysteemi on kulttuuri tai alakulttuuri, johon kuuluu mikro-, meso- ja eksosysteemit, uskomusjärjestelmät ja yhteisön ideologia siten, että kulttuurit ja alakulttuurit voivat erota toisistaan kovasti, mutta niillä on yhteyksiä toisiinsa, koska ne elävät samoissa ympäristöissä, ihmiset tutustuvat peräkkäisessä järjestyksessä tiettyihin ympäristöihin elämässään, toimintojen, roolien ja suhteiden takana vaikuttavat organisaatiot ja kunkin tyyppisten ympäristöjen sisällöt ja kulttuurilla ja alakulttuurilla on kummallakin vaikutuksia kehittyvään yksilöön.

Veeran perhekulttuuri erosi hänen mukaansa toisten tuntemiensa lapsien osalta siinä, että hänen äidillään oli alkoholismi, kun taas yhteistä toisiin lapsiin oli päiväkodin samat rutiinit ikään kuuluvat kehitysodotukset, hänellä oli samanlaisia toiveita, kuin toisillakin sen ikäisillä, koska Veera odotteli uimakouluja ja hänellä oli näky siitä, mitä ammattia hän tulisi tekemään isompina. Veeran mielestä oli paha olla ainut taksilla kulkija ja Veera kertoi, että ei ollut jutellut kavereiden kanssa äidin alkoholismista ja Veeralla oli paha olo siitä, että hänellä oli kyseinen tilanne perheessä, jota muilla ei ollut, kun Veera ei tuntenut muita lapsia, joiden vanhemmalla olisi ollut alkoholismia. Veeran edellisellä kerralla esiin tuoma ikävän tunne taksimiehistä oli muuttunut siten, että taksimatkat olivat mukavia, koska Veera oli ehkä työstänyt asiaa tunteen ilmaisun jälkeen ja näki tilanteensa jälleen positiivisena, mikä kertoisi siitä, että Veeralle oli tärkeä tulla kuulluksi, jonka jälkeen hän kykeni muokkaamaan ajatteluaan valoisaan suuntaan kerrottuaan ikävät tuntemuksensa.

Sain tietää Veeran vastaavalta sosiaalityöntekijältä, että Veera oli ollut tuokiotamme edeltävänä viikonloppuna paikalla, kun äiti ja isä olivat tapelleet sanallisesti ja fyysisesti. Isä oli ollut viemässä Veeraa äidille sovitusti ja äiti oli ottanut alkoholia kuppilassa ja isä oli hermostunut tavattuun äidin kuppilasta. Kyselin Veeralta millainen olo Veeralla oli ollut viikonloppuna, kun äiti ja isä olivat tapelleet, Veera sanoi, että se oli pelottanut, mutta Liisa täti oli tullut paikalle juttelemaan isän ja äidin kanssa ja Veeralle hoitajaksi. Kysyin Veeralta, oliko hänen mielestään oikein lyödä toista ja Veeran mielestä se ei ollut oikein. Väkivalta ei ollut oikein, mutta kuitenkin Veera teki väkivaltaa ja vahingoitti äitiä lapsen roolissa tyttöhevosenä ja vahingoitti koko perhettä ulkopuolisen roolissa kanalaumana leikissä.

Valkosen (2006, 52-53) tutkimien lasten mukaan hyvät vanhemmat eivät riitele keskenään paljoa eivätkä koko aikaa tai lapsen kuullen, eivät huuda toisilleen selvitellessään asioita ja sopivat riidat.

Uskon Veeran olleen pettynyt siitä, että äiti ei ollut pitänyt lupausta odottaa Veeraa kotona selvin päin ja ehkä tilanne näyttäytyi Veeralle ikään kuin hän ei merkitsisi äidilleen tiettyä juomaa ja seuraa enempää. Uskon näin, vaikka Veera tiesi sen, että äidillä oli alkoholismi, eivätkä asiat johtuneet Veerasta, koska tunne ja tieto eivät aina ole samalla linjalla.

Pösö (2004, 78) kertoo tutkimuksensa koulukodin tytöstä, joka toivoi äitinsä tulevan huoltosuunnitelman neuvotteluihin, pyrki varmistamaan äitinsä tulemisen ja soitteli useita päiviä ennen neuvottelua mutta äiti ei vastannut ja Pösö kertoo tytön reagoineen äitinsä ilmoitukseen hänen poissaolostaan lääkäriajan vuoksi neuvottelupäivänä, pettymyksellä, kyynelillä ja vetäytymisellä. Myöhemmin tyttö oli kertonut Pösölle, että aikuisiin oli mahdotonta luottaa. Bronfenbrennerin (1979, 25) mielestä eksosysteemi viittaa yhteen tai useampaan ympäristöön, jotka eivät vaikuta kehittyvään yksilöön aktiivisena kumppanina, koska ympäristöjen vaikutus kehittyvään yksilöön ilmenee vaikutuksena hänen ympäristöönsä ja tätä kautta vaikutus tulee kohtaamaan kehittyvää yksilöä. Ympäristöistä esimerkkinä

ovat vanhempien ystäväverkosto, vanhempien työpaikka tai paikallisen kouluviranomaisen toiminta. (mt) Eksosysteemi koostuu yksistä tai useammista ympäristöistä, jotka eivät velvoita kehittyvää henkilöä aktiivisesti. (mt 237)

Veeran ajatukset äidin alkoholia käyttäviä ystäviä kohtaan jäivät mietityttämään sen suhteen oliko Veera ollut kateellinen noille ystäville, ajatteliko Veera heidät ikään kuin leikin kanoina, jotka tulivat sotkemaan perhe-elämää ja oliko joku äidin ystävästä tehnyt vääryyttä Veeralle. Kysyessäni Veeralta, oliko hänellä ollut ikävä äitiä, Veera vaihtoi aiheen alkoholismiin kertoen, että äidillä teki mieli juoda. Veeran kertoessa pelkäävänsä työntekijöitä, jotka toimivat isän ja äidin kanssa, Veera myönsi pelkäävänsä minua, mikä pisti minut miettimään, ajatteliko Veera sosiaalityöntekijöiden vievän Veeran pois vieraaseen perheeseen tai yhteisöön. Veera uskalsi paljastaa tässä vaiheessa tuokioita, että äidin luona ei ollut turvallista olla pelkästään äidin alkoholismista, koska uhka tuli myös oven ulkopuolelta, kun äiti avasi oven uhkaavalle ihmiselle.

Tulensalon ja Muukkosen (2004, 35) mielestä lapselta tulee kysyä, mitä hän haluaa yhteenvedossa tuotavan esille ja mitä ei. Työntekijä on oikeutettu tuomaan tietyn asian esille kokiessa sen olennaisena ja velvoittavana mutta hänellä on velvoite perustella se lapselle. (mt)

Kerroin Veeralle, että kokous, jossa käsiteltäisiin hänen asumistilannettaan, olisi pian ja kysyin, mitä Veera haluaisi tuotavan julki tapaamisessa ja antaisiko Veera luvan sen kaiken kertomiseen, mitä hän oli kertonut tuokioissa mutta Veera vastasi, että ei, koska hän tiesi jo ne asiat, joita olimme käyneet läpi, jolloin selitin, että Veera ei tulisi olemaan tilanteessa ja sen vuoksi olisi tärkeää, että Veeran toiveita ja tuntemuksia kuultaisiin päätettäessä Veeran asumisasiosta. Kerroin Veeralle, että työntekijöiden tavoitteena oli Veeran hyvä olo mutta Veera vaikutti epäilevältä tietojen jakamiseen. Olimme sopineet alussa, että tulen antamaan tietoja hänen vanhemmilleen sekä hänen vastaaville lastensuojelun työntekijöille.

Bronfenbrennerin (1979, 214) mukaan lapsen kehitykseen liittyvät mahdollisuudet mesosysteemissä ilmenevät roolien, toimintojen ja kahdenkeskisen työn kautta. Kahdenkeskisen toiminnan toinen osapuoli on

kahdessa ympäristössä yhtä aikaa ja se vaikuttaa kehittymiseen merkittävästi, se mahdollistaa vastavuoroisuuden ja molemminpuolisen hyvänolon ja asteittaisen voiman tasapainottamisen kehittyvän yksilön kannalta hyvään suuntaan. (mt)

Sosiaalityöntekijänä olin kahdessa eri roolissa, toisaalta minulla oli velvoite kertoa Veeran ajatuksia ja tunteuksia eteenpäin ja toisaalta minulla oli velvoite olla läsnä Veeralle auttaen häntä hänen ajatusten ja tunteiden käsittelemisessä ja kuitenkin Veera oli luottanut minuun kertoessaan kodin tilanteista ja tuodessaan julki ajatuksiaan mutta Veera ei kuitenkaan luottanut yleensä sosiaalityöntekijöihin ja Veera ehkä uskoi, että tiedot, joita tuokioissa oli ilmennyt, voisivat johtaa ikäviin päätöksiin Veeran elämän suhteen.

Kysyin Veeralta läheisyydestä, jota hän sai ja kaipasi, jolloin paljastui, että Veera oli kokenut kiusaamista aikaisemmin, josta Veera osasi kertoa missä kiusaaminen oli tapahtunut ja että hän oli ollut yksin tilanteessa, eikä hän ollut tuntenut kiusaajia eikä edes muistanut olivatko kiusaajat olleet aikuisia vai lapsia. Veera kertoi, että häntä oli lyöty toiselle silmälle ja näytti miten ja kertoi pelänneensä mutta Veera ei enää kokenut kiusaamista. Veeran kuvaus oli hyvin epäselvä mutta se herätti minut miettimään, oliko äidin miesystävä, tuttava tai äiti itse lyönyt Veeraa tai oliko joku muu läheinen lyönyt Veeraa, koska Veera ei kertonut lyöjistä tarkemmin. Veeran leikeissä ilmennyt aggressio vahvisti tätä ajatusta. Tajusin tämän asian vasta tuokioiden loputtua, enkä ehtinyt tarkentamaan Veeralta, oliko joku läheinen lyönyt häntä.

Forsberg (2000, 37) kertoo tutkimuksensa turvakodien työntekijöiden uskovan lasten oppineen vaikenemaan väkivallasta vaikka lapset yllättivät turvakodin työntekijöitä samaan aikaan sen suhteen, miten useimmat lapset puhuivat kotona käytettävästä väkivallasta avoimesti työntekijän kysyessä siitä. Turvakotien työntekijät kertoivat, että väkivaltaa kotonaan kokenut lapsi oli yleensä kadottanut lapsen ilon, mutta lapset nähtiin optimistisina ja mielikuvitusrikkaina. (mt)

Vihkot näyttäytyivät symbolisina apuvälineinä Veeralle ihan kuin Veeran unisieppari, joten Veera liitti tavaroihin hyviä ajatuksia ja coping strategioita. Veeralla leikkiin

liittyvä mielikuvitus oli voimavara, vaikka Veera ei ollut iloinen lapsi, siten kuin Liisa esimerkiksi oli vaan Veera pyrki tuokioissamme mahdollisimman nopeasti aloittamaan leikkimisen, jonka sisällöt olivat ongelmaisia ja näin tuokiomme olivat vakavassa hengessä, kun taas Liisan kanssa nauroimme, tanssimme mutta yhtälailla Liisa koki pelkoa ja ongelmia tuli ilmi, mutta ne eivät olleet niin vahvasti ja keskittyneesti läsnä. Liisan tuokioiden toiminnallisuus oli rikkaampaa. Veera kertoi, että tahtoi olla kanssani enemmän ja tahtoi, että joku olisi jatkanut hänen kanssaan toiminnallisia tuokioita.

Bronfenbrennerin (1979, 214) mielestä roolit, toiminnat ja kahdenkeskisyys rohkaisevat molemminpuoliseen luottamukseen, positiiviseen asenteeseen ja tavoitteellisuuteen suhteessa ympäristöihin, mahdollistavat voimasuhteen muuttamisen lapsen kehittymisen kannalta tasapainoiseen suuntaan kannustavassa yhteydessä.

Ehdotin, että tutustuisimme, mutta Liisa kertoi muutamista haavereista, joita hänelle oli sattunut, kun hänellä oli tullut esimerkiksi verta nenästä ja pää oli osunut sängynreunaan melkein heti ensimmäisellä kerralla.

Ennew (1994, 136) mukaan lasten lisääntynyt hallintavalta koskien aikaa ja toimintoja on itsessään vaarallista, koska heitä uhkaavat heidän oma sosiaalistumattomuutensa, joka vie heitä ongelmiin, vaaroihin ja kehityksen vaarantamiseen.

Liisa ei ajatellut yleensä ottaen positiivisesti. Liisa ei kuvannut sitä, että joku olisi auttanut häntä hänen lyödessä päänsä sängynreunaan. Liisan kertomassa toistui se, että painajaisen nähtyään Liisa pääsi äitinsä viereen kolmeksi tunniksi, mikä vaikutti olevan vakiintunut aikamääre Liisan kielessä, enkä ottanut sitä sananmukaisesti. Kysyin Liisan perheestä ja Liisa sanoi vihaisen oloisesti, ettei hänellä ole isää ja halusi tietää tunsinko hänen isänsä.

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 37) esittelevät kotiasteikon tekemistä, jossa kysytään keiden perheenjäsenten kanssa on paremmin ja keiden kanssa on huonommin ja minkä takia, onko kotona kivaa, mitkä asiat toimivat ja mihin on tyytyväinen, mikä on kurjaa kotona ja miksi jokin asia ei toimi.

Liisa ryhtyi laulelemaan: ”meni mökille”. Hän kertoi, että isä ei ole käynyt tapaamassa häntä ja kysyi, olikohan isä kuollut. Mietin, että meidän tuokioillemme ja etenkin Liisalle voisi olla hyväksi, jos hän saisi äitinsä kanssa jutella isästään ja siitä, missä isä on. Liisa halusi tietää, miksi isä ei ole tullut käymään. Liisan päiväkodin vastaava henkilö kehotti pitäytymään kevyissä aiheissa Liisan suhteen. Hän ei rohkaissut käsittelemään isä asiaa. Tilanne oli kyseenalainen minulle, koska toisaalta en saanut tietoa Liisan perhetilanteesta ja toisaalta Liisa kaipasi vastauksia ja toivoi minun aikuisena kertovan hänelle niitä.

Schwalbe (2004, 563) kertoo, että organisaatio vaikuttaa työntekijän takana ja tuo omien arvojensa ja toimintapolitiikkansa kautta työhön viitteitä. Pösö (1993, 77–78) kertoo tutkimastaan koulukodin pojasta, jonka äiti oli kuollut väkivaltaisesti isän pahoinpitelyn seurauksena ja vuosien kuluttua poika ei tiennyt äitinsä hautapaikkaa. Pojan yksinäisyys näkyi siinä, että hänellä ei ollut läheisiä, jotka olisivat pitäneet äidin muistoa elävänä kertomalla pojalle, missä äidin hautapaikka oli. (mt)

Liisa ei tiennyt pitikö vielä surra isän kuolemaa vai oliko isä elossa. Liisa ei ollut varma siitä, eikö isä pystynyt tulemaan tapaamaan häntä vai eikö isä halunnut tulla tapaamaan häntä.

Loseke (2007, 268) kertoo, että sosiaalisten rakenteiden teoria sosiaalisista ongelmista tulisi rikkaammaksi jos huolehdittaisiin tarkemmin siitä, miten tehokkaasti sosiaalisten ongelmien narratiivit käyttävät, haastavat tai muuttavat sosiaalisesti leviäviä symbolisia koodeja. Sosiaalisten ongelmien diskurssi luo kulttuuria johtamalla sosiaalipolitiikkaa ja muuttamalla julkista symbolisten koodien ymmärrystä. Sosiaalisten ongelmien konstruktio ja niiden toiminnot

tarjoavat rikkaan empiirisen tiedon niille, jotka ovat kiinnostuneet symbolisten koodien rakentamis-, valmistamis-, muuttamis- tai hylkäämistavasta. Loseken mielestä kulttuurin tarkastelijoiden ja sosiaalisten ongelmien rakenteiden pitäisi keskustella enemmän keskenään. Moninaiset tutkimukset organisaatioista, ohjelmista ja ryhmistä, jotka tavoittelevat ongelmallisten identiteettien korjaamista, hyötyisivät tarkemmasta tiedosta koskien persoonallisia identiteetti narratiiveja. (mt)

Kolmannella kerralla Liisa kertoi, että hän ei pääse ulos kotona. Veli lähti ulos kaverinsa kanssa, eikä ottanut Liisaa ja hänen siskoaan mukaan. Liisa oli siitä pahoillaan.

Meikkaaminen oli yhteisenä piirteenä Liisan ja Veeran tarinoissa. Liisan tarinan perhonen meikkasi ja oli nätti kun taas Veeran tarinan äiti piirrettiin meikatuksi huulipunalla. Onko meikkaaminen liittynyt tylsistymiseen Liisalle? Meikatessa korostetaan tiettyjä kasvon kohtia ja siten rakennetaan naiseutta. Oliko naisena oleminen tylsää Liisan mielestä? Olisiko Liisakin halunnut olla, kuten veljensä, joka pääsi pihalle kaverinsa kanssa? Mikä naiseuden piirre esti Liisaa menemästä pihalle siskonsa kanssa? Oliko Liisa kasvatettu siihen, että hän ei saanut lähteä kotoa? Oliko tyttölapsella vaarallista kulkea yksinään hänen kotilähiössään?

Liisa ilmoitti minulle, että me olimme patjojen päällä veneessä. Liisa kysyi, että enhän pudottaisi häntä veteen. Sanoin Liisalle, että en. Liisa ilmoitti minun olevan kapteeni. Välillä Liisa oli kapteeni. Juttelimme ja Liisa piirsi sekä tanssi. Olin enemmän tarkkailija kuin viimeksi. Liisa ei puhunut arjen tasolla äidin kanssa yhdessä tekemisestä. Lapset olivat omineen, jonka takia Liisakin kärsi virikkeettömyydestä kotona. Liisa koki, että olin tullut jakamaan hänen kanssaan yhteistä matkaa. Matka tapahtui merellä patjat veneenämme.

Alanen (1992, 108) kertoo lasten kohtaavan päivänsä aikana tietyn verran kokemuksia, joista he saavat tietoa niistä sosiaalisista suhteista, joissa he elävät. (mt)

Liisa oli ymmärtänyt olevansa riippuvainen minusta tuokioissa. Minä olin kapteeni. Välillä Liisa koki itse olevansa tuokioissa vastuullisena. Liisa ymmärsi, että hänen veneessä pysyminen olisi minusta kiinni. Ajatteliko Liisa sitä, että minä sanoisin jossain vaiheessa, että en tahtoisikaan enää tavata sovitusta Liisaa. Minulla oli pelko Liisan suhteen ennen kuin tapasin hänet, mutta Liisa vaikutti heti motivoituneelta tuokioihin. Pelkäsikö hän, että saan selville hänen salaisuuksia, joiden julkituleminen olisi hänelle ikävä asia? Liisa toivoi, että ei puhuttaisi oikeista asioista, vaan saduista. Liisa nimitti minua jänisemoksi. Tuokion lopussa Liisa kertoi, että hänellä oli salaisuuksia.

Laitinen (2004, 310–311) kertoo että vaikka koti ja läheissuhteet merkitsivät tutkimilleen seksuaalisesti hyväksikäytetyille riistoa, tuhoa ja pahaa, ne samalla merkitsivät myös välittämistä, hoivaa, rakastetuksi tulemisen kokemuksia niin paljon, että he olivat valmiita suojelemaan perheen salaisuuksia.

Viidennellä kerralla Liisa huhuili minun takanani. Liisa sanoi, että kun minä pelottelin häntä aiemmassa tapaamisessamme soittamalla pelottavaa musiikkia, niin nyt hän teki minulle samaa. Leikin, että minua pelotti. Pyysin Liisaa lohduttamaan. Liisa silitti minun päätä. Leikin, etten enää pelännyt. Teimme tätä monta kertaa. Mainitsin Liisalle eräästä kerrasta, jolloin hän ei ollut tullut minun luokse hakemaan lohdutusta pelätessään musiikkia. Silloin oli vaikuttanut siltä, että hän olisi pelännyt minua. Korostin, että minä en pelännyt Liisaa ja annoin hänen tulla lohduttamaan. Liisa oli sijoittanut minut pelottelijaksi. Minä en ollut pelotellut häntä suoraan millään tavalla. Musiikki, joka oli soinut taustalla, oli pelottanut Liisaa. Liisa halusi käsitellä sitä, mitä tapahtuu, kun minä pelkään. Liisa ei jaksanut montaa kertaa harjoitella lohduttamista. Lohduttaminen tuntui kiireiseltä.

Välillä Liisa heitti kapulat sivulleni. Yrittäessäni katsoa Liisaa takanani, Liisa väisteli katsettani. Kysyin Liisalta pelkäsivätkö kummitukset minua, kun Liisa pakoili katsettani. Liisa nyökytteli. Huhuilu jatkui. Liisa hyppeli eteeni ja huusi ”pö!”. Liisa toisti tätä useita kertoja.

Hessle (1996, 171) kertoo, että lapset työstävät traumaa leikin avulla. Leikki mahdollistaa traumakokemuksen toistamisen jatkuvasti ja ongelman ulkoistamisen. (mt)

Liisa oli kokenut tullessa pelotelluksi.

Liisa kertoi päiväkodin retki unesta, jonka oli nähnyt aikaa sitten ja josta oli kertonut jo aiemmin. Ajattelen, että uni oli ollut erityisen merkityksellinen Liisalle. Uskon, että Liisa tahtoi minun olevan tietoinen juuri kyseisestä unesta. Unessa Liisa oli päiväkodin retkellä ja laukku oli veressä. Se oli ollut pelottava uni. Painajaisen jälkeen Liisa oli päässyt äidin viereen nukkumaan kolmeksi tunniksi. Liisan uni päiväkodista ja siitä, että päiväkodin retkellä oli tullut verta, jäi mieleeni. Kokiko Liisa olevansa verisen laukun kanssa liikkeellä päiväkodissa? Pelottiko Liisaa, että hänen verinen laukkunsa paljastuisi. Mikä verinen laukku Liisan mielessä oli? Liisa kertoi, että hänellä oli paljon salaisuuksia ja että hän ei jaksaisi enää puhua tarinoita.

Liisa oli ylpeä äitinsä leikkaamasta kampauksesta ja mieleeni tuli, että Liisa koki ehkä tarpeelliseksi tuoda esiin äitinsä pätevyyttä äitinä milloin vain mahdollisuus siihen tuli, vaikkakaan äiti ei näyttäytynyt Liisan puheessa merkittävästi, paitsi poissaolon kautta, koska esimerkiksi tarinoihin ei kuulunut sitä, että joku tai äiti olisi hoitanut Liisaa tai että Liisa olisi mennyt hakemaan apua äidiltään.

Määtä (1999, 77) mielestä lapsen kehittyminen tapahtuu vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa. Lapsille keskeinen kasvu ympäristö on kotona. Päiväkoti näyttäytyy yleensä merkityksellisenä kasvu ympäristönä lapsen kasvaessa. (mt)

Liisa kurtisteli kulmiaan surullisen näköisenä ja sanoi, että se on pidempi tarina. Liisa kertoi, että hänen siskonsa muisti hänen unensa, hän ei itse niitä muistanut.

Pösö (2004, 81) kertoo tutkimuksessaan, että itseä nuorempiin sisariin kohdistuu yleensä huolta. Vanhemmat sisarukset ovat järjenpuhujia ja tiennäyttäjiä. (mt)

Sisko oli merkityksellinen unien varastojana ja ikävien asioiden kantajana Liisan kohdalla.

Liisa kertoi, että yleensä kun häntä pelotti, hän meni äidin viereen. Liisa kertoi surullisena eräästä illasta, jolloin äiti ei ollutkaan ollut kotona Liisan herätessä. Liisa oli ollut surullinen ja mennyt takaisin nukkumaan, vaikka ei ollut saanut unta. Liisa mainitsi baby bornista, jota ei ollut saanut lahjaksi. Lapselle voi nukan saaminen merkitä äidin rakkautta. Liisa oli surullinen. Kehuin hänen muita lelujaan ja kyselin vähän niistä. Liisa oli korostanut, että painajaisten jälkeen hän pääsi äidin viereen nukkumaan. Eikö Liisa saanut olla äidin kanssamuulloin? Olivatko painajaiset jotain oikeasti tapahtunutta ikävää? Missä Liisa uskoi äitinsä olleen tuona iltana, jolloin äiti oli ollut poissa? Oliko kyseisiä iltoja ollut useampiakin? Raottiko Liisa minulle nyt vain osan siitä todellisesta perhe-elämästä, jota heillä oli, vai oliko tämä ollut ainutkertainen tilanne? Oliko Liisa oppinut voimaan pahoin saadakseen äidin läheisyyttä?

Hurtigin (2003, 114) tutkimuksen työntekijöillä oli epäilyksiä Sarin isäpuolen käyttäneen tätä seksuaalisesti hyväksi, vaikka Sari väitti itse kaiken olevan hyvin. Sosiaalityöntekijät näkivät luottamuksen voittamisen tytön auttamisen väylänä. Lapsien avunsaanti voi estyä, kun työntekijät eivät saa sitä tietoa etukäteen tai työssä, mitä kaivattaisiin. Avunsaanti riippuu osin siitä rohkeneeko ja motivoituuko lapsi ottamaan paikkansa tiedontuottajana. (mt) Forsbergin (1998, 10-11) mukaan perhettä ei ole olemassa yksikkönä, itsestään selvänä ja luonnollisena yksikkönä. On monia, paikallisesti ja ajallisesti vaihtelevia näkemyksiä perheestä, joista jotkin saattavat nousta hallitsevampaan asemaan. (mt)

Liisa valitteli sitä, että hänellä on kuiva iho, mutta hän ei ollut löytänyt rasvaa kotoaan. Liisa kysyi olisiko minulla rasvaa. Kehotin Liisa kysymään äidiltä seuraavan kerran kun he olisivat kaupassa. Tullessani päiväkotiin Liisa kertoili käyneensä perhetyöntekijän kanssa eräässä pikaruokalassa. Liisa kertoi pääsevänsä joskus jäätelölle. Liisa sanoi, että kolikot olisivat sateenkaaren päässä.

Alanen ja Bardy (1991) kertovat, että lasten taloudellinen riippuvaisuus vanhemmista luonnehtii lapsuutta olennaisesti samoin kuin lasten emotionaalinen riippuvuus vanhemmista. Lapset ovat ainoa väestöryhmä, jolle julkisin varoin ei ole turvattu vähimmäistoimeentuloa. (mt)

Liisan mielestä sai toivoa mitä halusi. Liisa halusi ystäviä, jotka lohduttaisivat silloin kun pelottaa. Liisan näkemys, että ystävät olivat niitä, jotka lohduttivat, kertoi siitä, että hän ei painanut kaikkea lohduttamispainoa äitinsä harteille. Miksi Liisa halusi tuoda julki yhteisissä tuokioissamme, että sai toivoa. Halusiko Liisa vahvistaa toivomisrituaalin ja varmistaa, että toive toteutuu. Oliko Liisa ymmärtänyt, että tuokiomme olivat osittain mahdollisuuksien rakentamista? Tuokiomme olivat tilana ratkaisuiden löytämiselle. Liisan tyyli mennä laatikkoon paranemaan ei ole rakentava valinta. Rakentavampaa olisi saada hoitoa sattuneisiin haavereihin ja saada muutoksia arkeen. Tämä kuvaa ehkä sitä ajatustyyliä, joka saattaa vallita ihmisten kesellä siitä, että lapsi selviää oltuaan rankoissa oloissa luontaisesti ajan kanssa.

Forsberg (1998, 101) koki toisinaan sääliä, surua ja huolta kerätessään aineistoaan. Hän tuli surulliseksi siitä, miten karuissa puitteissa jotkut lapset elivät. Hänestä tuntui pahalta se, että monet vanhemmat suhtautuivat välinpitämättömästi lapsiinsa. (mt)

Koin Liisan suhteen surullisuutta siitä, että hänellä ei ollut huulirasvaa. Päiväkodin työntekijä kertoi, että Liisalla oli täitä. Mietin, miten ikävää se oli Liisalle ja mitä olisi voitu tehdä sen estämiseksi. Olisiko Liisa voitu opettaa pitämään huolen omista hiuksistaan? Täit voivat levitä suuressa perheessä.

Lehtisen (1991, 70–75) mukaan sosiaalis-emotionaalisia häiriöitä ovat muun muassa minäkuvaongelmat ja ihmissuhdevaikeudet. Laineen (2002, 99–100) mukaan lapset tyypillisesti torjuvat epäsosiaalisesti käyttäytyvää lasta ja kiusaajia, kiusattuja, syrjäänvetäytyviä ja yksinäisiä lapsia torjutaan erityisesti. Syrjäänvetäytyvillä lapsilla on vähän mahdollisuuksia kehittyä sosiaalisissa

taidoissa. Moniongelmaisten lasten muilta lapsilta kokema hyväksymättömyys, torjunta ja huomiotta jättäminen lisäävät heidän negatiivisia odotuksia ja epäsuotuisia aikeita muita kohtaan. (mt)

Liisalla oli ihmissuhdevaikeuksia. kulkiessamme käytävällä Liisan kanssa hakemassa patjoja, jotkut toiset päiväkodin lapset seurasivat meitä. Liisa pysyi lähelläni ja ellen katsonut häntä, hän alkoi puhua kovemmalla äänellä ja hänen hampaansa näkyivät. Liisa arvosti sitä, että puhuin muiden lasten keskellä hänelle ja että olin hänen kanssaan käytävällä. Mieleeni tuli, olikohan Liisalla yhtään ystävää päiväkodissa. Lähdettyäni kävelemään kotiini päin, näin Liisan ryhmän menevän ulkona retkelle porukalla. Liisa tuli muutaman metrin perässä viimeisistä yksinään. Näky oli surullinen ja kertoi minulle siitä, kuinka Liisa olisi tarvinnut paljon enemmän huomiota itsetunnon vahvistumiseen sekä siihen, että hän olisi saanut jakaa salaisuuksiaan.

Lehtisen (1991, 70-75) mukaan neuroottisia häiriöitä ovat ahdistustilat, vaikeat pelot, pakkoajatukset ja pakkotoiminnot sekä hysteeriset häiriöt ja vaikeat masennustilat. Lapsi kärsii neuroottisista häiriöistä ja ne vaikeuttavat lapsen elämää. (mt)

Liisalla oli ongelmia satuilun ja pakkotoimintojen suhteen. Liisa ei yleensä ollut suostunut menemään tiettyihin vessoihin päiväkodilla. Hän oli alkanut itkeä, kun olisi pitänyt mennä yhteen noista kyseisistä vessoista. Liisan kuuleminen kahdenkeskisissä toiminnallisissa tuokioissa vapautti Liisan astumaan luottamuksessa eteenpäin suhteessa päiväkodin ihmisiin.

3.3 Musiikki

Musiikki auttoi tuokioiden alussa ja lopussa luomaan positiivisen ja rauhallisen tunnelman. Suhtautuminen soittamiseen tyypittyi kokeilevaan ja kiinnostumattomaan. Musiikin kuuntelu asenne tyypittyi kiinnostuneeksi ja musiikin kuuntelua karttavaksi. Arviointijakso on musiikkiterapiaprosessin alussa, jolloin asiakas ja terapeutti tunnustelevat keskinäistä yhteistyötä (Ikäheimo & Piironen 2002, 38). Arviointijaksolla tulee kiinnittää erityinen huomio vuorovaikutukseen (musiikkiterapiayhdistyksen CD-Rom 2001).

Laitoin musiikkia soimaan taustalle pienellä ensimmäisellä kerralla Veeran kanssa.

Toiviaisen (1995) mukaan improvisointi on spontaania musiikin luomista taiteeksi soittaen tai laulaen. Unkeferin (1990, 153) mukaan musiikki-instrumentteja käytetään non-verbaalin rakenteellisen kommunikaation aikaansaamiseksi improvisaatiossa, jotta ajatuksia ja tunteita voidaan ilmaista. Asiakkaan ja terapeutin välinen malli määrittyy aistien sekä todellisuuden pohjalta improvisaatiossa. (mt)

Otin esiin soittimet ja ehdotin, että voisimme soittaa ottamillani soittimilla ja tutustua niihin. Veera soitti voimallisesti ja rohkeasti. Suljimme silmämme ja soitimme ehdotuksestani. Laitoin taustamusiikin pois. Toistelin Veeran tekemiä rytmisiä pätkiä.

Ikäheimon ja Piironen (2002) mielestä vuorovaikutus on musiikkiterapiassa muun muassa kontaktia, improvisointia ja musiikillista ilmaisua. Ahonen-Eerikäisen (1998, 63–77) mukaan ensikontaktin solmiminen on turvallisen ja välittömän ilmapiirin luomisen kanssa oleellisia asioita musiikkiterapiaprosessissa, koska se herättää asiakkaan kommunikaation.

Veera avasi silmänsä ensimmäisenä hymyillen. Lauloin Peppi Pitkätossu laulua Veeralle, koska hänellä oli Peppi peruukki. Veera kertoi, että piti eräästä nuoresta pop musiikin laulajasta. Veera kertoi, että saattaisi pitää intiaanilauluista.

Tulensalon ja Muukkosen (2006, 12-13) mielestä sosiaalityöntekijän tulee kuunnella ja kunnioittaa lasta ja huomioida lapsen toiveita ja tarpeita liittyen käsiteltäviin asioihin ja käsittelytapoihin pitää.

Aloitimme toisen tuokion musiikin soidessa taustalla. Kysyin haluaisiko Veera, että laitan kasetin soimaan. Veera kielsi pään heiluttamisella. Ehdin laittaa kasetin. Kysyin sammutanko musiikin. Veera ei halunnut, että sammutan musiikin.

Niemelän (1999, 258) mukaan musiikki on osa maailmakuvaa. Musiikki edustaa voimakkaasti ryhmäidentiteettiä nuoruudessa. Petersin (1987, 21–23) mukaan ihmisellä on kaipuu kauneuteen ja esteettisyyteen ja ihminen on valmis muokkaamaan ympäristöään harmoniseksi ja miellyttäväksi, koska musiikki voi tuottaa mielihyvää sekä nautintoa.

Veera kertoi kolmannen kerran aluksi, että minun ei tarvitsisi soittaa mitään levyjä tällä kertaa. Veera toi mukanaan radiosoitimen ja toivoi minun arvaavan onko musiikki oikeasti tulevaa. Kuuntelimme iskelmäradiota hetken, kunnes kappale, jossa laulettiin juomisesta, soi. Laulaja kertoi juoneensa viinin Wienissä ja monta pitkää Lyypekissä. Veera sulki radion.

Tulensalon ja Muukkosen (2004, 6) mielestä se, miten ottaa asioita vastaan ja minkä periaatteiden takana on valmis seisomaan todellistuu kohtaamisessa.

Veera halusi kertoa minulle ehkä, että hän on kokenut asioita, joita minä en olisi edes kokenut. Ehkä hän halusi avata aihetta alkoholismiin liittyen.

Huntin (2004, 40) mukaan lasten kirjallisuus viittaa siihen, mitä lapsuus oli tai on, koska jokainen kirjailija luo lapsuuden konstruktion ja näin ollen lasten kirjallisuus on kokoelma lapsuuteen liittyvistä asenteista. Aikuiset voivat kertoa lasten kirjallisuuden kautta, mitä heidän mielestään lapsuuden tulisi olla, mitä sen

ei tulisi olla tai mitä he olivat toivoneet sen olevan ja näin ollen lastenkirjat ovat manipulaatiota lasten ollessa pelkästään lukijoita. (mt)

Ehdotin, että soittaisin eräitä lastenlauluja. Veera kertoi, että hän ei pitänyt lastenlauluista. Aikuisten laulut lauloivat enemmän Veeran tuntemuksista. Veeralla oli periaatteellinen vastustus lastenlauluihin. Hänellä tuntui olevan muutenkin musiikkia kohtaan varauksia paljon. Hänen isänsä oli musiikin alan harrastaja ja ymmärsin, että vastustuksen merkitys saattoi liittyä isään. Veera kertoi, keistä nuorista tähdistä hän piti. Nämä tähdet olivat pop musiikin artisteja. Veera kertoi, mikä oli ollut hänen suosikkinsa kansainvälisessä viihteellisessä laulukilpailussa.

Hengst (2003, 125–127) kertoo, että tutkijana hän kysyi lapsilta, mikä heitä kiehtoi kaupallisesti tuotetussa kulttuurissa, johon lapset vastasivat jännitys, hauskuus ja huvittavuus, jotka ovat tyypillisiä lasten mielenkiinnon puoleensavetäjiä. Hengstin mukaan lapset vetävät rajaa aikuisten kuviteltujen tapojen ja mielenlaadun suhteen. Hänen mukaansa tämän päivän lapsien kollektiivisia jäsenyyksiä, samanlaisuutta ja erilaisuutta leimaavat elämäntapa, vapaa-aika, mediamielenkiinto ja kulttuurinen mielenkiinto. (mt) Alanen ja Bardy (1991, 10) kertovat, että lapsuuden erityiskokemukset häviävät niistä sosiaalisista maailmoista, kuten perhe, koulu ja päiväkoti, jotka ovat erityisesti lapsille tehtyjä.

Veeran samaistuminen aikuisten musiikkiin kuvaa ehkä yleistäkin ilmiötä, jossa lapsien erityiset musiikin sisällöt vähenevät.

Lehtosen (1986, 106) mukaan musiikki self objektina on apuväline, koska se auttaa ihmistä tekemään sen työn, jota hän ei kykenisi tekemään ilman musiikkia, kuten voittamaan muuten voittamattoman ahdistuksen tunteen ja koska vaikeita asioita on mahdollista käsitellä symbolisessa muodossa musiikin avulla. Musiikin merkitys on toimia hyvänä objektina yksilölle ollessaan siirtymä- tai itseobjektina. (mt, 108).

Soitin lasten musiikki levyä. Veera piti erityisesti kappaleesta, joka alkoi tilanteen kuvauksella. Ei ollut mitään tekemistä. Oli tylsää. Tuli ajatus pyytää kaveria leikkimään. Tylsyyt ja toimettomuus hävisivät. Kappaleen nimi oli Tuletko leikkimään? (Heikkinen 1999) Kuuntelimme sen moneen kertaan. Veera ei pitänyt eräästä toisesta kappaleesta, jossa pyydettiin toista leikkikaveriksi. Musiikin sama aihe erilaisessa musiikkiasussa ei vetänyt puoleensa. Veera ei halunnut, että soittaisin triangelilla. "Se on aivan hirveää", hän sanoi. Pyysin Veeraa valitsemaan haluamansa kappaleen cd levytä lopuksi. Veera halusi kuunnella Tuletko leikkimään kappaleen.

Laitoin taustalle Sibeliuksen orkesterisarjan nimeltä Pelleas & Melisande soimaan. Kappaleessa on unenomaisuutta, hienostuneita sävyjä ja hämyä. (Sibelius 1905) Se oli kevyt ja vaalea runnelmaltaan. Tietty osa oli voimakkaampi ja hieman uhkaava. Veera on sitä mieltä viidentoista minuutin kuuntelun jälkeen kyseisessä voimakkaassa ja painostavassa kohdassa, että enää ei tarvitse olla musiikkia. Soitin Veeralle loppumusiikkina hänen toivekappaleen Tuletko leikkimään. (Heikkinen 1999) ja kappaleet "Elämä vaihtelee" sekä "Pikkurillisirkus". (Sepponen 1997)

Tähkän (1982, 37) mukaan superego on syntynyt Idin ja Egon jälkeen persoonallisuuden struktuuriksi ja sen piiriin kuuluvat yksilön käsitykset hyvästä ja pahasta. Superego sisältää ajatukset oikeasta ja väärästä. Superego tarkkailee persoonallisuutta kriittisesti tiettyjen ja tietämättömien normien ja moraalikäsitteiden mukaan. Superegon sisältö kieltää tietyn teon, ajatuksen tai toiveen yksilön moraalista vastaamattomana. Superegon sisällöt voivat vaatia egon rangaistus toimenpiteisiin ja sovitusta virheistä. (mt) Superegon toiminnot määräytyvät osittain yksilön ihanteiden mukaisiksi. Tämä ilmiö edustaa minäihannetta tai egoideaalia. (mt 38)

Veera sanoi, että voisimme joskus kuunnella levyn loppuun. Ehdotin, että tekisimme sen ensi kerralla. Veera ei ollut valmis siihen, että kuuntelisimme levyn loppuun asti ensi kerralla. Veera kertoi, että kotona ei kuunneltu musiikkia.

Viimeisen kerran alussa soitin Sibeliuksen "Pelleas et Melisande" orkesterisarjan (Sibelius 1905). Laitoin musiikin edellistä kyseisen kappaleen kuuntelua

voimakkaammalle. Veera pyysi minua sammuttamaan soittimen uhkaavassa kohdassa, johon kappale piti pysäyttää viimeksi. Kysyin, oliko musiikki pelottavaa. Se oli pelottavaa Veerasta. Kerroin, että se oli myös minusta pelottavaa. Tajusin, että musiikin mahdollisuudet jäivät osin käyttämättä Veeran kanssa. Sanoessani Veeralle, että musiikki pelotti minuakin, pystyimme kuuntelemaan musiikin pelottavan kohdan yli. Tämä mahdollisti pelon tunteen jakamisen turvallisessa ympäristössä.

Bruscian (1998, 22) mukaan musiikkiterapiassa käytetään pääasiassa neljää päämenetelmää; improvisaatiota, virkistystä, sävellystä ja kuuntelua. Nämä kokemukset voidaan esittää painottaen erilaisia aistimuksia. Musiikkiterapiaa voidaan tehdä verbaalisen käsittelyn kanssa tai ilman sitä. Musiikkiterapiaa tehdään moninaisissa kokoonpanoissa, joihin kuuluu muita taiteita. Musiikkiterapeuttiset kokemukset vaihtelevat sen mukaan, miten olennaisia musiikilliset äänet ja toiminnot ovat. (mt)

Liisan kanssa käytimme improvisaatiota, virkistystä ja kuuntelua, mutta emme keskustelleet musiikista vaan tanssimme musiikin mukana ja Liisa piirsi musiikki taustalla soiden. Musiikki oli merkityksellisempi tunteiden ja ajatusten käsittelyn väline kuin Veeran tuokioissa.

Bruscian (1987, 46) mukaan luovan musiikkiterapian reflektointi on sitä, että musikaalinen vastaavuus löytyy asiakkaan tunteille ja tekemiselle ja se on yhteensovittamista. Lehtosen (1993, 7) mukaan musiikin tekemisen luova prosessi toimii levottoman libidoenergian sitojana ja se luo uusia näkökulmia elämään, jolloin syntyy uusia merkityskokemuksia ja tekijän minäkuva ja identiteetti saavat rakentavia kokemuksia.

Uskon Liisan ilostuneen jo pelkästään siitä, että annoin hänelle kaiken huomioni. Päiväkodin työntekijät uskoivat, että kahdestaan toimiminen tekisi hyvää Liisalle.

Bruscian (1998) mukaan laulujen tekeminen on yksi tapa tehdä musiikkiterapiaa siten, että laulun tekeminen voi tapahtua terapeutin kanssa, työntekijä voi

keskustella asiakkaan kanssa jostain hänelle merkityksellisestä laulusta ja miettiä, miten se liittyy asiakkaan elämään tai ongelmiin, voidaan käsitellä muistoja ja tunne-elämää laulujen kautta tai niiden kautta voi tutkia tunteita. Lehtonen (1989, 29) korostaa, että laulaminen on usealle ihmiselle ensimmäinen ja viimeinen asia, jonka hän tajuaa ympäristöstään.

Liisa soitti pääasiassa muovisaksofonilla ja halusi että minä laulan. Hän sanoitti laulun niin, että oli intiaani, jonka katto romahti. ”Tähti loistaa” osa oli toiveikkaampi. Se pelasti intiaanin. Lauloin kappaletta ja aloin soittaa huilua. Liisa vaihteli soittimia koko ajan. Rummutimme yhdessä eri soittimilla. Soitin huilulla erilaisia sävelmiä duurissa ja mollissa. Kyselin oliko musiikki iloista vai surullista. Haikea ja surumielinen molli kappaleen pätkä vaikutti Liisan mielestä iloiselta ja hän korosti, että se on juuri oikea kyseiseen kohtaan. Liisa huusi kovalla äänellä.

Lehtosen (1986, 108–110) mukaan musiikki pahana objektina tarkoittaa sitä, että musiikilla aikaansaadaan psyykkistä kaaosta, jota ihminen voi opetella hallitsemaan ja kontrolloimaan sekä se ilmenee hahmottomattomana, kontrolloimattomana ja hallitsemattomana elementtinä, koska musiikki saa kontrolloimattoman libidon aktiiviseksi edustaen rauhatonta ja sitomatonta psyykkistä energiaa.

Soitin klassista musiikkia Sibeliukselta ja Dvorakilta. Sibeliuksen musiikki oli Liisan mielestä pelottavaa. Sitä emme kuunnelleet pitkään. Kuuntelimme ”Mikki Hiiri merihädässä” kappaletta hetken, mutta se oli liian pelottavaa. Kappaleessa laulettiin Mikin lähteneen merelle pienellä kaarnapurrellaan. Mikki oli laulumielellä huolimatta kovasta yhä yltyvästä tuulesta. Mikki julisti, että huolta ei ole. Hän merimiehenä kävi merta päin eikä tuntenut pelkoa. Kotirannat jäivät kauemmaksi. Mikki havaitsi kummituksen ja säikähti. Kummitus huusi olevansa meripeikko ja hajottavansa Mikin purren aaltoihin. (Ryynänen 1936) Laulajan ääni oli tumma ja voimakas. Laulaja oli mies. Tuokioissamme esiintynyt symbolinen vene syntyi ehkä osittain tämän laulun pohjalta. Tuokioissa esiintyneet intiaanit johtuivat siitä uskoakseni, että esittelin erään intiaanilaulun Liisalle.

Kuuntelimme ”Liisa Ihmemaassa” kappaletta, jonka Liisa itse toivoi, mutta tämäkin oli liian pelottava. Liisa ihmemaassa kappaleen musiikki oli tarkoituksellisen epäviireistä, pelottavaa ja outoa, koska siinä oli kyse ihmemaasta, josta laulaja halusi tietää mitä tapahtuu, kun kukat olivat hävinneet, puussa nauroi kuu ja kissa oli kasvoton ja jota kuvattiin merkilliseksi maaksi, missä mahdoton onnistui. Liisa ei halunnut kuunnella laulua alkua pidemmälle. (Bruhn)

Petersin (1987, 21–23) mukaan musiikki on ollut pitkän aikaa tunteiden kieli, jonka kautta viha, rakkaus, pelko, ilo ja suru ovat ilmaistut. Lehtosen (1985, 770–771) mukaan musiikki on vaikeiden tunteiden kieli, koska musiikin avulla ilmaistu elämäntuska voidaan pyrkiä purkamaan.

Liisa ihmemaassa kappaleen alussa maininta oudoista ilmiöistä aiheutti Liisassa miellelyhtymän kummituksiin, salaisuuksiin, isän poissaoloon, äidin poissaoloon ja kauhu-uniin, koska hänen elämässään oli ehkä kummallisia asioita, joita hän ei pystynyt selittämään eikä pystynyt toisaalta tuomaan julki minulle. Lupasin, että tuon iloista musiikkia seuraavalle kerralla. Mietin, että olisi paras soittaa samoja kappaleita eri tuokioissa, jotta olisi tuttuja elementtejä. Tein kasetin ja valitsin siihen kappaleet ajatellen päälle soitettavuutta ja rauhoittumista. Rauhalliset kappaleet antoivat tilaa piirtämiselle ja juttelemiselle.

Bruscian (1987) mukaan musiikkiterapeuttinen arviointi prosessina on sitä, että musiikkiterapeutti kerää ja analysoi asiakasta koskevaa ja terapian kannalta merkityksellistä tietoa käyttääkseen sitä terapian suunnitteluun, kokonaistoteutukseen, asiakkaan psyykkisen tilan ymmärtämiseen ja vahvojen puolien kartoittamiseen. Bruscian (1998, 25) mukaan musiikkiterapia on kontrolloitu systemaattinen prosessi, jolla on tarkoitus, joten tuokiot vaativat suunnittelua, sitoumuksia, tieteellisen ulottuvuuden, rakenteen ja tietyn yhtenäisyyden.

Huomasin kasettia soittaessani, että kasetilla oli yksi kappale, jota Liisa pelkäsi. Liisa meni pöydän alle ja pyysi minua sammuttamaan soittimen. Vaihdoin kyseisen pelottavan kappaleen seuraavaa kertaa varten. Muut kappaleet eivät aiheuttaneet ikäviä tunnetiloja Liisalle. Minä lauloin ja Liisa piirsi minulle kuvaa. Liisa vei minulta kapulat kädestä omivasti.

Liisa teki laulua, jossa sanat olivat sekavat.

Ahosen (1998, 205) mukaan musiikillinen hallinnan kokemus voi siirtyä tunteiden ja toimintojen hallinnan kokemukseksi ja toisin päin, koska musiikin ja itsen välillä on samanmuotoisuutta siten, että musiikin tekniikan hallitseminen lisää oman itsen hallitsemista ja taitoja tehdä havaintoja.

Liisa toivoi, etten soittaisi mitään pelottavaa hänelle kyseisellä kerralla. Olin laittamassa Upponalle levyttä pelkolaulun. Sanoin, että en soita pelottavaa kappaletta. Kerroin, että kuuntelisimme tarinaa siitä, kun Upponalle pelkää. Kerroin, että tarinassa Reetta otti Upponallen viereensä ja lopulta Upponalle uskalsi katsoa pelkäämäänsä pimeää sekä taivasta, jossa tähdet loistivat. Kyseessä oli kolmiosainen pieni musiikkitarina. Viimeinen osa oli vapauttava laulu. Tanssimme piirissä. Liisa oli energisen ja rajattoman iloinen tanssissaan. Tuntui hyvältä ottaa pelko tuokioihin ja käsitellä sitä.

Forsberg (2000, 68) kertoo tutkimuksessaan turvakotien työntekijöiden lukeneen lapsista palautetta välillisesti, kun arka, pelokas ja sulkeutunut lapsi oli esimerkiksi rohkaistunut tapaamisen myötä ilmaisemaan itseään eri tavoin, työntekijät ymmärsivät lapsen hyötynneen työskentelystä.

Soitin Liisalle kappaleen, joka pyysi lainaamaan lapiota. Se halusi auttaa sillä Tapioa. Toinen laulu totesi, että kaikilla ei kaikkee oo. (Sepponen 1997) Ajattelin, että kun Liisalla ei ollut omaa haluamaansa nukkea, kappale voisi lohduttaa. Toisilta voi lainata. Liisa kertoi, että oli saanut leikkiä siskonsa baby bornilla. Liisa soitti minun käsiin rumpukapuloita. Sanoin, että se sattuu. Liisa alkoi soittaa rumpuja kapuloilla.

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 6) kertovat, että sosiaalityöntekijän valinnat luovat kehykset, jossa asiakasta tavataan ja asiakkaan omat valinnat muokkaavat asiakkuuden toteutumaa, joten asiakkuus toteutuu eri tavoin kuin työntekijän suunnittelema ideaaliprosessi olisi edennyt.

Liisa kysyi, miksi meillä oli vain kolme soitinta. Ei tarvitse olla kaikkia soittimia joka kerralla.

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 35) rohkaisevat tunteiden käsittelyyn siten, että sosiaalityöntekijä voi tehdä tunneyötä ottamalla vastaan ja nimeämällä tunteita, selvittää miten tietyn tunteen kanssa voi elää siten, että hän ei pyri selittämään tunnetta pois välittömästi kyseisellä hetkellä, jotta lapsi saa kokea elävänsä tiettyä merkityksellistä tilannetta tai tunnetta toisen kanssa huolimatta siitä, että työntekijänä tietää, ettei lapsen tarvitsisi tuntea niin tai osallistua kyseisiin tilanteisiin ja lapselle voi antaa valinnan mahdollisuuksia liittyen tunteenilmaisun tapaan, koska lapsi voi haluta puhua tai toimia tai tehdä molempia.

Lehtosen (1986, 106) mukaan musiikki voi toimia transitionaaliobjektina siten, että yksilö voi leikin ja hyvien objektien muodosta rauhallisissa ja turvallisissa olosuhteissa siirtyä mielen maailmaan ja kokea onnea ja ajautua miellyttäviin kokemuksiin jolloin ihmiselle avautuu mahdollisuus rauhassa ja turvallisissa oloissa käsitellä kohtaamiaan ristiriitoja. Lehtosen (1993, 6-7) mukaan ihminen voi ilmaista luovalla ja rakentavalla tavalla voimakkaita ja vimmaisista vihan tunteita jolloin musiikkiterapia on prosessi, jossa työstetään traumaattiset ja kaoottiset elämäntapahtumat rauhoittaviksi kertomuksiksi musiikissa.

Laitoin musiikkia soimaan. Soittelimme paljon. Liisa sanoi, että halusi kuunnella tietyn pelottavan laulun. Kysyin, voisinko minä lohduttaa häntä, jos häntä alkaisi pelottaa. Kysyin, olisiko mahdollista, että Liisa ei pelkäisi minua. Olimme lähekkäin pelottavan kappaleen ajan. Kuuntelimme kappaleen loppuun asti. Ei tarvinnut keskeyttää levyä niin kuin piti tehdä aiemmin. Erona edellisiin kertoihin, jolloin Liisa oli vetäytynyt pöydän

alle kauas minusta, oli läheisyys välillämme. Liisa katsoi minua silmiin kuunnellessamme kyseistä musiikkia.

Pösö (2004, 66) kuvaa koulukotinuorista muodostunutta mielikuvaa, johon liittyen nuoret kertoivat vakavia asioita, surua ja vaimeaa kapinaa kohtaamastaan välinpitämättömyydestä ja loukkauksista, nimellä vakavat silmät. Pösölle oli vaikeata katsoa noita vakavia silmiä nuorten kertoessa yrityksistä löytää turvaa, huolenpitoa tai kuuntelijaa ja toisaalta kun ne eivät karttaneet kontaktia tai kuuntelua vaikka katse saattoi harhailla välillä tai tulla käsien lomitse, mutta aina se palasi katsomaan haastattelijaa. (mt)

Olin otettu Liisan katseesta ja hieman hämillään. Tunsin, että olin väärä henkilö Liisan luottamukselle, koska en tulisi olemaan hänen kanssaan jatkossa. Toisaalta koin, että astuessaan askeleen luottamukseen päin kanssani, Liisa voisi koettaa sitä jossain toisessakin suhteessa, joka saattaisi kantaa arjessa. Ymmärsin, että Liisa saattaisi altistaa itsensä pettymykselle yrittäessään luottaa toisiin.

Langerin (1951, 1953, 1967) mukaan musiikki järjestelee, ilmaisee ja luo uudelleen tajunnan ja tunteen rakenteita. Lehtosen (2001) mukaan musiikki antaa mahdollisuuden uutta luovaan ja integratiiviseen psyykkiseen työskentelyyn.

Liisa lauloi omaa laulua jossa sanottiin, että älä pelkää, hirviöitä ei ole olemassakaan, ei enää koskaan pelota.

Tähkän (1982, 18) mukaan ego edustaa minää, johon kuuluu tiedostettua ja tiedostamatonta toimintaa, johon kuuluvat puolustusmekanismit ja tiedostaminen siten, että ego määrää sen, millä sielullisille sisällöille ja tapahtumille voi antaa tietoisuuden kvaliteetin, koska kaikkia egon toimintoja ei voi tiedostaa ja näin ollen egon toiminnan kolme päänäkökulmaa ovat observaatio, integraatio ja toimeenpano, mikä tarkoittaa, että ego tarkkailee ulkomaailmaa, purkautumiseen pyrkiviä viettiärsykeitä sekä superegossa herännyttä sisältöä. Egon pyrkimys tasapainoon, joka ei ole pysyvä vaan dynaaminen tila, koska siihen kuuluvat

heilahtelut ja sykähtelyt sekä persoonallisuuden muuttuminen, määrää egon toimintaa. (mt, 19)

Liisa mainitsi Liisa ihmemaassa kappaleen, jota hän oli pelännyt. Kysyin haluaisiko Liisa kuunnella sitä. Liisa sanoi, että vasta sitten kun olisi isompi tyttö.

Forsbergin (2003, 97) eräs tutkimista lapsista oli kokenut perheväkivaltaa ja uskoi pelon laantuvan vasta aikuisiällä, koska silloin olisi ainakin helpompi pistää vastaan jos joku käy kimppuun. Aikuisuuteen liittyvä voimaantuminen sisältyi tähän ajatukseen. Shildkroutin (1978, 109–10) mielestä ihmiset näkevät lapsikulttuurin harjoitteluna aikuisuuteen ja siihen sisältyy positiivisena mahdollisuutena onnistunut sosialisatio ja negatiivisena epäonnistunut sosialisatio.

Vaikutti siltä, että Liisa ei uskonut lapsuuden epäonnistuvan ja siltä, että Liisa ei tiedostanut sitä, että hän ei selviäisikään onnistuneesti aikuisuuteen.

Soitin Tiku ja Taku kappale hetken loppuun, koska Liisa piti siitä. Tiku ja Taku pitivät terhojen hausta ja metsässä oli mukava asua. (Helismaa 1961)

Tulensalon ja Muukkosen (2004, 35) mielestä tapaamisen päättäminen tulee tehdä mukavan asian merkeissä silloinkin kun on käsitelty hankalia asioita tapaamisen aikana ja lapsi voi valita itse tapaamisen lopettamisesta.

Lauloin laulua siitä, miten Liisa pelastuu pyörremyrskystä, Liisa alkoi heilua huivin kanssa ja jouduin sanomaan hänelle siitä. Hän kommentoi, että haluaisi minun lopettavan. Kerroin, että hän voi sanoa aina jos haluaa, että lopetamme. Rohkaisin häntä kertomaan toivomuksiaan.

Erkkilän (1997, 13) mukaan musiikki on monimuotoista symbolista kieltä siten, että voidaan ilmaista kaikkein syvimpiä inhimillisiä tunteja ja kokemuksia musiikin keinoin etenkin koska musiikki kykenee ilmaisemaan tunteja ja

kokemuksia, joihin puhuttu kieli ei ilmaisukeinona yllä. Bruscian (1987) mukaan musiikki voi toimia siltana asiakkaan ja terapeutin välissä antaen heille mahdollisuuden kontaktiin toistensa kanssa sekä asiakkaan mahdollisuutena saada aikaan kontakti itsen kanssa.

Liisa löi kätensä rintaani kertoen, että se oli turvalyönti, mutta opastin Liisaa lyömään polviini jolloin Liisa löi välillä turvaa omasta rinnastaan. Liisa halusi kuunnella rokkia kyseisellä kerralla ja se oli toinen kerta, kun kuuntelimme rokkia. Liisa oli ilmaissut aiemmin, että se ei ole soveliasta musiikkia, mutta Liisan musiikillinen maailmankuva laajentui, kun vieraat kappaleet kävivät tutummaksi.

Löimme kapuloitamme yhteen jolloin Liisa kertoi, että ne tappelivat vaikka itse olin ajatellut niiden tekevän yhteistyötä. Liisa halusi soittaa musiikin päälle rokkikappaleessa. Kuuntelimme kappaleen elämä vaihtelee, jonka mukaan ihmisellä on välillä on huono ja välillä hyvä mieli, mutta yleensä ottaen menee hyvin. (Sepponen 1997)

Bruscia (1989, 120) mukaan musiikkiterapia on ihmisten välinen prosessi, jossa musiikillisia kokemuksia käytetään parantamaan, ylläpitämään tai palauttamaan asiakkaan hyvinvointia. Lehtosen (1989, 120, 2001) mukaan musiikkia voidaan käyttää inhimillisen kasvun tukena siten, että se voi tukea ohitettujen kehitysvaiheiden uudelleen jäsentämistä, läpikäymättömien tai puutteelliseksi jääneiden kehitysvaiheiden interaktiivista korjaamista, koska hän uskoo musiikin olevan yhteydessä arkaaiseen piilotajuntaan siten, että musiikki etäännyttää vaikeat ja traumaattiset asiat ikään kuin etäisyyden päähän, jolloin niitä voi käsitellä ilman kohtuutonta tuskaisuutta tai psyykkisten suojausmekanismien aktivoitumista.

Kuuntelimme Sibeliuksen orkesterisarjan Pelleas & Melisanden. Kappale kesti noin 20 minuuttia. Liisa meni taakseni voimakkaassa ja uhkaavassa kohdassa. Kehuin Liisaa siitä, että hän pystyi kuuntelemaan sen kohdan, vaikka se pelotti. Soitin loppulauluksi pelon karkottavan laulun, jota olimme kuunnelleet jo kaksi kertaa aiemmin. Kappale

toivotti rauhaa lapsille ja aikuisille kun ilta laskeutui koko kaupunkiin. (Karjalainen 2000)

Liisa puhui mikrofonista, jota oltiin hankkimassa. Oli ikävää, kun ei sitä oltu saatu vielä. Mitä mikrofoni tarkoitti Liisan elämässä? Voisin kuvitella sen tarkoittavan hänen valtaistumistaan omissa asioissaan, koska Liisa ehkä odotti sitä päivää, jolloin hänen ei tarvitsisi huutaa saadakseen ääntänsä kuuluville.

3.4 Kuvallinen työskentely

Forsberg (2000, 43) kertoo turvakodin työntekijöiden kertoneen piirtämisen olevan kommunikoinnin väline lapsen kanssa, keino väkivaltaongelman käsittelyssä ja siihen liittyvän pahan olon purkamisessa ja etäännyttämisessä, joka on osa ongelman ulkoistamisen ideaa, mikä Forsbergin mukaan lävisti kaiken lasten kanssa tehtävän työn, koska turvakodin työntekijät ajattelivat puheeksi ottamisen, paperille piirtämisen ja leikkien mahdollistavan sisäisen vaikeuden nimeämisen ja sen itsen ulkopuolelle siirtämisen sekä antavan etäisyyttä ja helpottavan lapsen sisäisessä maailmassa vellovaa kurjaa oloa.

Veera piirsi äidin kodin. Veera piirsi äidin ja äidille korvat, punaiset silmät ja huulipunaa. Veera piirsi korvakorut.

Loseke (2007, 678) kysyy, miten erilaiset narratiivityypit yhdistetään sosiaalisessa muutoksessa, johon sisältyy kulttuurinen, institutionaalinen, organisationaalinen ja persoonallinen muutos, koska Loseken mielestä erilaiset narratiivit on luotu erilaiseen käyttöön, ne tekevät erilaista työtä ja ne arvioidaan erilaisin standardein, mikä velvoittaa ymmärtämään, että tietty narratiivi voidaan arvioida hyväksi tarinaksi tietyn tavoitteen suhteen, mutta huonoksi tietyn toisen tavoitteen suhteen. Vashchenko, Lambidoni ja Brody (2007, 253) löysivät tutkimistaan kirjoituksista coping strategioita, joista lähentyvään strategiaan kuuluu aktiivisuus ongelman ratkaisun suhteen ja perheen ja ystävien tuen etsiminen, jota Veera käytti paljon.

Näytin Veeralle lehdistä leikkaamiani kuvia. Veera mieltyi neljään kuvaan, joissa oli teemoina haavoittunut enkeli, kissa, lastenvaunut, avoin ikkuna, huomion keskipisteenä oleminen, laumahenki, talvi, lumiukko, nainen ja nöyryys ja enkelikuvassa enkeliä kantoivat kaksi poikaa. Enkelillä oli siivessä punaista ja side silmillä, taustalla oli karu maisema, utuista vesistöä ja utuisia vaaroja kun taas talvisessa kuvassa oli tyttö ja pieni pala lumiukkoa ja tyttö ikään kuin niiasi lumiukolle katse alaspäin. Tytön silmät olivat kiinni, hänellä oli pitkä letti ja pipo ja lunta sateli isoina hippuina. Näitä kuvia yhdistävä seikka oli katse, joka oli sidottu toisessa ja toisen kuvan silmät olivat kiinni, mikä kertoo siitä, että näköaisti ei ole toiminnassa.

Viidakkorumpu kuvassa oli yksi tyttö, kaksi hirveä ja kaksi karhua ja tyttö oli kaikkien keskellä, hän hymyili muiden laumanjäsenten kanssa katsoen suoraan kuvan katsojaa kun taas kissakuvassa kissa oli menossa ulos aukinaisesta ikkunasta pihalle, jossa lastenvaunut olivat. Molempien kuvien vaaralliset elementit lähestyvät ihmislasta toisessa iloisessa ja hauskassa muodossa ja toisessa hiljaa ja huomaamatta. Kuvat kertoivat sosiaalisesta verkostosta ja lapsen asemasta tai toivotusta asemasta siinä. Nöyryys ison lumiukon edessä voi kuvata antautumista useiden ihmisten muodostamalle verkostolle, jossa nöyrä ele suuremman edessä voi ilmaista suostumista sille paikalla, jonka suurempi systeemi antaa. Veeran toiveena oli ystävien ja läheisten kanssa viettämän ajan lisääntyminen, mihin avoin ikkuna voi viitata uuden elämäntilanteen suomien positiivisten mahdollisuuksien kautta.

Veera kertoi eräistä kuvista muutaman lauseen tarinoita. Enkeli oli pudonnut maahan ja joku oli iskenyt sitä. Kissa oli ilmestynyt kotiin. Se pystyi tekemään itse ruokansa. Kissalla ei ollut omistajaa. Se oli ostanut ruokia. Veeran äiti näyttäytyy ehkä enkelin kaltaisena viattomana ja hyvänä ihmisenä, joka on joutunut väkivallan uhriksi. Toisaalta äiti oli joutunut myös alkoholismin uhriksi. Veera kertoi, että lapset kantavat äitiä haavoittunut enkeli kuvassa.

Alanen ja Bardy (1991, 90) kertovat, että lapset olivat aikuisten apulaisia ennen, kun taas nykyään nähdään lapsuus yksilöllisenä siirtymävaiheena, suojelua tarvitsevana kehityskautena ja matkana ei vielä aikuisuudesta aikuisuuteen ja

käsitetään lapset saavina osapuolina ja epäkypsinä. Vaikka tällainen teoreettinen ajatus lapsuudesta vallitseekin, lapsuus pitää sisällään hyvin erilaisia lapsen asemia, koska uskon, että osa vanhemmista ymmärtävät lapset apureina tänä päivänä.

Ryhdyin miettimään, oliko Veera ymmärtänyt, että hoidetaan äitiä lasten kustannuksella tai oliko Veera ymmärtänyt, että lastensuojelu hoitaa äitiä ja että lasten tulee sitoutua hoitamaan äitiä prosessin onnistumiseksi?

Vuorela (2006, 54) kuvaa orjaa ei ihmisenä ja ei ihmislapsena, joka on viimesijassa työtätekevä ja eläimeen verrattavissa oleva, asemansa kautta.

Ehdotin, että Veera piirtäisi polkua kotiinpäin, koska Veeran tarinan tarinan henkilö oli hukassa, jolloin Veera ryhtyi piirtämään karttaa kotiin piirtäen siihen vettä, polkuja, maja ja paljon siltoja. Veera kirjoitti isän ja äidin nimet ja Veeran nimen heidän väliin. Veera piirsi kotona olevan leikkimökin, isän sängyn ja Veeran kerrossängyn. Eräs piirros epäonnistui ja Veera halusi uuden paperin samaisella hetkellä kun kuuntelimme kappaletta, josta Veera ei pitänyt, joten musiikki ja leikkiminen liittyivät toisiinsa. Näytin Veeralle, että olin monistanut hänelle niitä kuvia, joita hän oli valinnut aiemmalla kerralla, mutta Veera ei halunnut kaikkia monistamiani kuvia mukaansa.

Partonin ja Byrnen (2000, 59) mukaan muodostamme tapoja, joilla ratkaisemme ongelmiamme tuottamalla yhdessä uusia merkityksiä ja mahdollisuuksia, keskustelun kautta, joten voimme käsittää sosiaalityöntekijän erikoisuudeksi ekspertiisin koskien keskusteluja asiakkaiden kanssa, koska niiden kautta voidaan auttaa asiakasta hävittämään vanhoja hajottavia tarinoita, jotka painavat ja lamauttavat häntä johtaen uuden tarinan luomiseen. Mielestäni vanhoja tarinoita ei saa hävitettyä, mutta vanhojen tarinoiden muuttaminen ja kehittäminen tapahtuu pienin tarinankulun muutoksina ja toisaalta tulkinnan pieni muutos voi muuttaa koko tarinaa jo paljon. Tarinointi on ihmisen maailmankuvan luomista ja oman paikan etsimistä ja siihen liittyvät arvot ja moraali ja lapsen kanssa myös kasvatuksellinen näkökulma.

Antaessani Veeralle mahdollisuuden ottaa mukaansa ne kuvat, joita hän oli valinnut aiemmin, hän ei halunnutkaan kaikkia niitä, joten uskon niiden kuvanneen hänen kyseistä elämäntilannetta siihen liittyvine ajatuksine, kun hän halusi valita niitä kuvia kyseisellä hetkellä, joita kohden hän tavoitteli. Hänen elämäntilanne oli saattanut muuttua jossain mielessä merkityksellisesti, eikä hän kokenut kaikkia aiemmin valitsemiaan kuvia merkityksellisinä vaikka toisaalta hänellä saattoi olla asioita, joita hän ei halunnut vielä käsitellä eikä sen takia ottanut kaikkia kuvia muistuttamaan erilaisista merkityksistä elämässään, joita emme ehtineet käsitellä.

Veera otti mukaansa kissa kuvan, hevoskuvan ja viidakkokuvan, joista kissa kuvan symbolina oli avoin ikkuna mahdollisuutena muutokseen, lastenvaunut, jotka voivat viitata lapsuuden mahdollistavaan turvaan ja hoivaan ja kissa itsellisenä eläimenä. Viidakkokuvan tyttö eläinten keskellä viittaa huomioon ja sosiaaliseen pääomaan siten, että työllä on kumppaneita ja hymy kasvoilla, joka ilmaisee iloa, viidakko viittaa vaaraan tulla tapetuksi villieläimen takia, koska viidakon eläimet ovat vilttejä, osa on petoja ja vaarallisia eikä ne ole ihmiselle yleensä ystävällisiä mutta ehkä kuvaan liittyy Veeran kokemuksia niistä tilanteista, joissa lapset eivät ole läsnä yleensä, koska Veera oli ehkä kokenut olleensa jonkinlaisessa viidakossa, josta toiset lapset eivät tienneet mitään ja vaaralliset eläimet pystyvät halutessaan myös suojelemaan, mikä kertoo siitä, että Veera oli ehkä kokenut saamansa samoista ihmisistä turvaa ja tuskaa sekä pelkoa.

Orasen (2006) mielestä lastensuojelun toimijat tekevät päätöksiä ja ratkaisuja, joilla on asiakkaan elämään pitkäkantoisia vaikutuksia.

Liisan kanssa teimme symbolisesti pitkäkantoisen päätöksen aloittaessamme piirtämään perhosille kupua. Piirsimme perhosille talvikuvun. Halusimme parantaa perhosten oloa. Loimme mahdollisuuden selvittää kuolemanvaarallisessa tilanteessa. Piirsimme perhosille kuvun, syöttöaukot sekä aukon, josta voi lentää kesän tullen pois. Minä piirsin kuvun. Liisa otti siitä eteenpäin vastuuta, mitä muuta piirrettäisiin kuvaan. Piirsimme vakavissamme mieltien perhosien pärjäämistä. Liisa piirsi kuvun sisälle kaksi perhosta. Suunnittelimme kuvun sellaiseksi, että perhoset säilyisivät siellä elossa ja pääsisivät sieltä kesän tullen ulos.

Liisa rauhoittui ja pyysi, että voisi piirtää minulle jonkin kuvan. Ajattelin sen olevan anteeksipyynnön ele. Se saattoi olla kiitos tuokioiden jakamisesta ja niistä asioista, mitä olimme tehneet. Sain kuvan, jossa oli kaksi sateenkaarta ja kaksi kissaa kotiin vietäväksi. Yksi kissa oli kummankin alla. Liisa halusi jättää minulle muistoja hänestä. Tämä sosiaalinen itsensä varastoiminen on merkityksellistä. Yhtälailla Liisa halusi saada jotain minusta itselleen, nimittäin hän halusi eräällä kerralla, että minä piirtäisin jotain hänen vihkoonsa.

3.5 Leikki

Leikki erosi toisistaan lelujen suhteen Veeran ja Liisan kanssa, koska Liisa nosti esille kaupallisia leluja ja arvosti niitä kun taas Veera käytti kaikkea mahdollista leikissä rakenteena ja jäsenenä. Veera esitteli merkittäviä kokemuksia minulle leikin kautta ja minä esittelin mielipiteitä ja neuvoja tilanteisiin ja olin tuntevana leikkijäsenenä jakamassa leikin vaihtuvia tunnelmia.

Christensen ja Launer (1985, 13) kuvaavat leikkiä lasten toimintana, jossa lapset luovat uudelleen ja toistavat yhteiskunnallisen ympäristönsä ilmiöitä ja käsittelevät niitä ikään kuin ne olisivat totta, tulkitsevat ja jäljittelevät yhteiskunnallisen ympäristönsä ilmiöitä vaikuttamalla niihin aineksiin, joita heillä on käytettävissään tavoitteenaan käyttäytyä ja toimia kuin aikuiset ja esittää aikuisten toimintaa leikissä.

En rajoittanut väkivaltaa, pelkoa, surua, kuolemaa tai vastuuttomuutta leikistä.

Tähkän (1982, 10–11) mukaan id edustaa toiminnoissa biologisten viettien psyykkistä puolta ja on koko persoonallisuuden energialähde ja käynnistäjä, sen toiminta on ihmiselle tiedostamatonta eikä ulkopuolisellekaan sellaisenaan näyttäyty, vaan ilmentää itseään erilaisten viettijohdannaisten kautta, jotka ovat tietoisuudessa edustettuina mielteinä ja ajatuksina sekä tunteina ja tunnelmina liittyen kiihotus- tai jännitystiloihin, joita vietit luovat jatkuvasti ja jotka

ilmenevät subjektiivisessa elämismaailmassa tarpeena ja sen purkautumisesta seuraavana tyydytyksenä.

Väkivaltatilanne ilmeni toistuvasti, jonka ratkaisuna oli esimerkiksi uhkaus rangaistuksesta.

Veeran leikissä esiintyvään perheteemaan liittyen Alanen (1992, 137–138) kertoo sosiologian klassisesta näkemyksestä koskien perhettä; moderni perhe sisältää selkeät sukupuoli ja sukupolvi rakenteet ja selvät rajat ulkopuoliseen maailmaan tehden perheestä pienen intensiivisen ryhmän, jonka vuoksi lapsen omaa merkittävää osallistumista toimintaan ja tekemiseen perheen ulkopuolisessa maailmassa ei ole nostettu esille.

Äiti oli suhteellisen sivussa lasten arkisesta toiminnasta ja lapset kulkivat omassa porukassa. Veeran kanssa leikkiessämme toin äidin osallistuvampana, kuin Veera sen esitteli ja mietin tämän viestiä siihen nähden, että Veeran äiti ei kyennyt kyseisellä hetkellä pitämään Veerasta huolta.

Loseken (2007, 678) mielestä työntekijät eivät aina kykene siirtämään asiakkaan tarinaa yrittäessäänkin, koska tarinat ovat lähes samanlaisia verrattuna organisaation tason tukemiin tarinoihin ja organisaation epäonnistumiset luetaan herkästi asiakkaiden epäonnistumiseksi, jolloin asiakkaat nähdään ongelmallisina ja organisaatiotason narratiivit parempina kuin asiakkaan omat narratiivit, minkä vuoksi Loseken mielestä pitäisi miettiä, mitä tiedetään sosiaalisten toimijoiden perinteisistä tavoista ymmärtää itseään, jotta voitaisiin jälleen suunnata tutkimusta koskemaan organisaation perinteitä yleensä ja yksittäin sen kannalta, miten he ovat tai eivät ole riittävän järkeviä lähteitä. Vashchenkon, Lambidonin ja Brodyn (2007, 250-252) kuvaama ulospäin suuntautunut coping näkyi tuokioissa mielipiteen ilmaisemisena ja kuvitteellisena toisten vahingoittamisena.

Veera ilmaisi, että aikuisena saisi tehdä, mitä halusi ja kohteli äitiään väkivaltaisesti. Koti ja perhe ei ollut rajoitettu ulkopuoliseen maailmaan, mikä teki siitä turvattoman

yhteisön ja paikan. Se oli avoimena ja haavoittuvana väkivallan ja riitojen edessä sekä kanojen hyökkäyksen suhteen.

Tulensalon ja Muukkosen (2004, 13) mielestä aikuislähtöinen ja lapsilähtöinen orientaatio yhdistyvät, kun aikuinen ohjaa prosessia ja sen kohtaamisia sekä luo työskentelylle tilan ja kun lapsi tulee tilanteeseen omine erityispiirteine ja oman kokemusmaailmansa kanssa.

Veeran tuokiot olivat enemmän lapsilähtöisiä kuin aikuislähtöisiä, koska tuokioiden vahva leikkitoiminta syntyi Veeran toiveesta ja pyrkimyksestä.

Mouritsenin (2002, 39) mukaan leikkiä tulee tarkastella sen omilla ehdoilla eikä sen mukaan, mitä se hyödyttää ja näin ollen leikki näyttäytyy todellisen hyödyllisyyden, koulutuksellisuuden, ilmaisullisen kehityksen ulkopuolisena tarkkailukohteena jolloin sitä voidaan arvioida esimerkiksi kompetenssin mukaan.

Leikissä ei ollut muita aikuisia kuin äiti ja pelastushenkilökunta sekä mahdollisesti varkaat ja tappajat, koska muut olivat isoja ja pieniä siskoja. Leikissä olivat kissa ja koira sekä heidän äiti ja heidän isosisko ja Veera nimesi kaikki eläimet. Äiti pakkasi eväät metsäreissulle aamuisin. Äiti oli huolissaan siitä, että pennut olivat meinanneet mennä virran vietävinä, mutta pennut eivät olleet huolissaan siitä. Isosisko lupasi pitää pennuista huolta, mutta pennut olivat usein veden varassa, eikä äiti tahtonut luottaa lapsia isosiskolle. Isosisko vei kuitenkin heidät majaan metsään ja lopuksi isosisko vei heidät kauas pois ja äiti jäi yksin.

Forsberg (1994, 110–111) kertoo äitiyden näyttäytyvän asiakastilanteissa tyypillisesti konkreettisena vastuullisuutena toisista ihmisistä tai kyseisen vastuullisuuden kontrollina tutkimuksessaan, jolloin äidin edellytettiin toimivan lapsen arkielämään liittyvien rutiinien ja tapahtumien tulkkina ja kyseisiä rutiineja ja tapahtumia ovat syöminen, nukkuminen, materiaaliset tarpeet ja kokemusten tulkitseminen. Valkonen (2006, 55, 42) kertoo, että hyvä äiti ja isä

pitävät lasta tärkeänä ja lapsesta huolen, rajoittaa, kasvattaa, auttaa, elättää, välittää ja rakastaa lastaan sekä elää ihmisiksi tutkimiensa lasten mielestä.

Leikissä oli koira, kissa sekä hevonen ja nämä olivat kaikki isosiskoja. Äiti, koira ja kissa menivät leikkimökkiin ja hevonen joutui veden varaan. Äiti kävi hakemassa hevosen veden varasta. Näen hevosen tässä tilanteessa Veeran äitinä ja äidin Veeran auttavana verkostona. Asetelma muuttui mielestäni niin, että Veera oli itse hevosenä. He löysivät uuden mantereen, uuden kodin jonne hevonen oli valmis jäämään asumaan. Äiti rakensi hevoselle veneen, jotta voisi tulla turvallisesti käymään toisessa kodissa halutessaan. Koira, kissa ja hevonen matkustelivat yhdessä uudelle maalle ja hevonen tippui laivasta. Äiti kehotti muita isosiskoja hyppäämään veneeseen ja hakemaan hevosen vedestä. Tippuva hevonen viittaisi mielestäni jälleen Veeran äitiin, joka oli tuottanut pettymyksiä useaan kertaan itsestä huolehtimisen suhteen. Mieleeni tuli kysymys siitä, miksi hevonen tippui. Oliko hevonen ottanut alkoholia tai jotain päihdettä ja oli niin sekaisin, ettei pysynyt laivassa, kun muut kuitenkin pysyivät eikä ollut edes myrsky.

Veera rakensi leikkiä ja halusi, että annan kaikki aiemmillä kerroilla tehdyt piirustukset. Ruoka, puhumattomuus, väkivalta, anteeksipyyttäminen ja rakastuminen olivat leikin teemoina. Veera rakensi ison kodin ja otti esiin koiran, kissan ja hevosen (äiti) sekä uusina jäseninä linnun ja auton. Veera korosti hevosten nimiä moneen kertaan. Veera kertoi, että "tää oikee on x ja tää vasen on y". Kysyin Veeralta tuntisiko Veera jäsenten nimisiä ystäviä ja Veera kertoi, että ne olivat hänen ystäviään äidin luota. Leikissä oli kaksi kukkaa ja niiden välissä oli joki. Minkä takia leikissä oli kukkia ja joki ja minkä takia leikin ympäristö oli muutenkin vetinen? Mitä vesi merkitsi tässä leikissä? Veteen liittyviä mielikuvia on elämänvirta. Siihen voi verrata kehittymistä, joka tapahtuu pikkuhiljaa. Vesi ja vene tulivat esille myös Liisan tuokioissa ja Liisa toivoi, että en tiputtaisi häntä veneestä. Oliko vene ja vesi perhettä kuvaavia sanoja molemmilla tytöillä. Pelottiko Liisalla perheensä puolesta ja toisaalta oliko Veera kokenut jo oman veneensä, perheensä, tiputtaneen hänet veden varaan?

Tyttöhevonen soitti ovikelloa ja tuli sisälle, hän oli aivan heikkona ja meinasi kuolla nälkään. Tyttöhevonen halusi heinää ja äiti antoi tyttöhevoselle ruokaa. Tyttöhevonen ei

halunnut äidin ruokaa, koska ei pitänyt vihanneksista, vaan halusi syödä pihalta kukat. Tyttöhevonen meni syömään kukkia ja heitti loput kukat veteen. Nälkä oli teemana mukana paljon. Oliko Veera kärsinyt oikeasti nälänpuutteesta vai edustiko ruoka jonkin muun perustarpeen puuttumista Veeran elämässä? Minkä takia hevonen näki nälkää kun hänellä olisi ollut äidin ruokia syötävänä? Hevosen halusi syödä pihalta kukat ruuan sijasta, mikä kuvastaa ehkä sitä, että Veeran äiti halusi juoda alkoholia. Kukat kauniina yksityiskohtina viittaisivat alkoholiin erityistilanteiden juomana.

Koski-Jänneksen (2006, 274) mukaan vanhempien alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden väärinkäyttö lisää lapsen kasvuympäristön keskeisiä riskitekijöitä ja niiden takia pienet lapset joutuvat kokemaan jatkuvaa huolta, pelkoa, häpeää, väkivaltaa ja muita yli ymmärryksen käyviä asioita ja vanhempien malli voi tarttua lapselle Koski-Jänneksen mukaan, koska kohtalonomaiset uskomukset ovat keskeinen este riippuvuuksista vapautumiselle ja hänen mukaansa on paljon muitakin uskomuksia ja ennakkoluuloja, jotka ruokkivat addiktiivista käyttäytymistä.

Bronfenbrennerin (1979, 85) mielestä rooli on toimintoja ja suhteita, joita odotetaan henkilöltä hänen ollessa tietyssä asemassa yhteisössä ja rooli vaikuttaa myös muiden suhtautumiseen henkilöön nähden. Erilaiset ympäristöt nostavat erilaisia roolien, toimintojen ja ihmissuhteiden kokonaisuuksia, joihin ihmiset osallistuvat tietyssä ympäristössä. (mt 109)

Äiti oli lähes kokoajan liittynään ruokaan ja lasten ruokkimiseen, mutta ilmeni myös turvallisen hahmona. Tyttöhevosen rooli oli etsiä kumppani ja mennä tämän kanssa naimisiin sekä olla osallisena kärsimykseen. Poikahevosen leikkiin tuleminen liittyy ehkä siihen, että Veeran äidin tunne-elämä oli ollut riippuvainen hänen kumppaneistaan. Sosiaalityöntekijä kertoi, että hänen näkökulmastaan äidillä oli mennyt tasaisesti, kun he olivat asuneet Veeran kanssa kahdestaan ja, että seurustelu liittyi ongelmiin Veeran äidin elämässä ja sitä kautta Veeran elämässä. Leikin henkilöistä vain pelastushenkilökunta kävi töissä.

Hunt ja Frankenberg (1997, 120) kuvaavat Disneylandia paikkana, jossa kaikki pyörii leikin ympärillä, josta työ on riisuttu pois vaikka näkymättömästi työ tulee esille esimerkiksi seitsemän kääpiön ja Geppetton kohdalla, jotka eivät viittaa kuitenkaan työhön liittyviin asioihin, kuten kiireeseen. Työntekijät tuottavat lapselle nauravine naamoine kuvan siitä, että kaikki on helppoa ja mitään vaatimatonta, koska puistoon tullaan hakemaan hauskuutta ja se, miten suuret ponnistukset pyörittävät puistoa pidetään piilossa, jotta arkiset asiat eivät tulisi ajatuksiin. (mt)

Veera halusi pitää hauskaa ja leikkiä, mutta leikin sisältö ei ollut pääasiassa leppoisaa tai kevyttä, vaan se oli kuin kummitusjunassa käymistä. Veera koki hauskaksi sen, että hän sai käsitellä traumaattisia tilanteita. Ovikello soi jälleen ja ovesta tuli poikahevonen, joka tuli Etelänavalta. Tyttö- ja poikahevonen olivat tavanneet toisensa pellossa, rakastuivat ja pussailivat aikovat mennä seuraavana päivänä naimisiin. Äiti kysyi jäävätkö nämä asumaan kotiin. Poikahevonen sanoi, että hän jää, jos tyttöhevonkin jää. Oliko Veera kokenut itsensä toisinaan kotona vanhemmaksi, joka seuraili hänen äitinsä rakkauselämää. Oliko Veera miettinyt sitä, että äiti ehkä lähtisi ja jättäisi Veeran seurustelukumppaninsa vuoksi?

Tulensalo ja Muukkonen (2004, 35) kertovat, että lapsen tunteiden purkaminen voi olla sellaista, jossa yhteisö joutuu tunteen kehittymättömän ilmaisun kohteeksi mutta toisaalta tunnetta voi purkaa myös satuttamalla itseä.

Tyttöhevonen potkaisi ruokaa ja samalla vahingossa äitiä. Hän ei pitänyt ruuasta eikä vihanneksista. Äiti ei saanut kontaktia hevosiin, koska ne käänsivät takamustaan äitiin päin ja äiti meni keittiöön. Hevoset huijasivat äitiä menemällä syömään siemeniä.

United Nations Convention on the Rights of the Child (1992) artiklassa 13 korostaa, että jokaisella lapsella on oikeuksia perhettä, yhteisöä ja valtiota kohtaan, jossa hän asuu ja siinä lapsi huomioidaan suhteessa ikään ja kyvykkyyteen sekä tiettyihin muihin piirteisiin ottamaan osaa perheen koheesion

eteen työskentelemisessä, kunnioittamaan vanhempiaan, ylempiään kaikkina aikoina ja auttamaan heitä heidän tarvitessa mitä tahansa apua.

Ymmärsin hevosten potkiessa äitiä sen olevan kasvatuksellinen tilanne mutta myös tilanne, jossa Veera esitteli minulle ilmiötä, joka oli hänelle merkityksellinen ja jossa pahantekemiselle ei tullut loppua.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) hengessä vanhemman uuden kumppanin muuttaessa perheeseen, lapset tarvitsevat yhä vanhempaa ja vanhemmalla on ensisijainen vastuu pitää huolta lapsen hyvinvoinnista.

Tyttö ja poikahevonen kuvastuvat minulle Veeran äidin ja tämän miesystävänä, koska Veeran äiti oli joutunut sairaalaan kumppaninsa vuoksi ja toisella kertaa sen vuoksi, että oli itse ottanut liikaa lääkkeitä ja toisaalta Veeralle äidin kumppani ei ehkä ollut näyttäytynyt pahana mutta oliko Veera ymmärtänyt, että joku muu oli lyönyt äitiä, kun se kumppani, joka oli asunutkin heillä vähän aikaa ja mikä oli ollut Veeran asema kotonaan noina aikoina? Veeran kokemus väkivallasta tuli subjektiivisesti esille tuokioissamme leikin kautta. Veera toi hevosen minun silmiäni lähelle ja minua pelotti, että hän heilauttaa lelua osuen silmiini. Hevosten syötyä jyvät he peittelivät äidin ja hakivat kukat takaisin. Lapset olivat taas kiltejä.

Forsberg (2000, 39) kertoo turvakodin työntekijöiden suhtautuvan lapseen erityisenä ja tarvitsevana ja samalla aktiivisena, kompetenttina ja osaavana yksilönä, joka on itsenäinen subjekti omine henkilökohtaisine kokemuksine, näkemyksine ja tuntemuksine väkivaltatilanteesta tutkimuksessaan.

Tarkoittiko hevosten jyvien syöminen sitä, että Veeran äiti ja tämän kumppani olivat olleet humalassa tai muissa aineissa ja sen jälkeen olivat olleet huomaavaisia ja huolehtivia Veeraa kohtaan?

Uusi väkivaltatilanne tuli leikkiin, kun hevoset kävivät syömässä vihannekset, koska olivat vain valehdelleet äidille, etteivät pitäisi vihanneksista. He potkivat äitiä yhdessä

eikä se ollut mukavaa äidin mielestä, joten hän meni keittiöön. Haukkaaja, joka oli kauko-ohjattava kastelukannu, jonka hevoset olivat tehneet, ilmaantui leikkiin. Oliko Veera seurannut hänen äitinsä ja tämän seurustelukumppanin alkoholin valmistusta tai jotain muuta päihteen tekemistä? Hevoset sotkivat kotona koko päivän, johon äiti sanoi, että heidän oli siivottava. Äiti oli koko ajan kotona. Ketä kaikkia sisältyi äidin rooliin? Ketkä olivat niitä ihmisiä, jotka kertoivat Veeran äidille kuinka pitäisi elää? Oliko Veeran isä, Veeran äidin äiti ja Veeran täti näitä ihmisiä. Veeran täti ja mummo näyttäytyivät sijaishoitopaikkoina Veeralle.

Kysyin Veeralta, miksi kaikki olivat isosiskoja, mutta Veera ei osannut kertoa syytä. Mietin kuka oli tuo joukosta erottuva isosiskoauto. Olinko minä ehkä auto, koska en ollut luonnollista sosiaalista verkostoa Veeralle. Millaisena minä näyttäydin leikissä? Tyttöhevonen tuli ovesta, mutta muut perheenjäsenet eivät tunnistanee tätä heti. Veera toivoi, että minä äitinä huusin, että ei saa päästää sisälle. Mieleeni tuli se, miten Veeran äiti oli saattanut seurustella väkivaltaisen miehen kanssa ja miten hän oli saattanut päästää tämän elämänsä vaikka tämä oli ollut väkivaltainen. Miksi Veeran äiti ei ollut suojellut Veeraa väkivallalta?

Forsberg (2000, 64) tuo esille tutkimuksessaan tämän työntekijän tunneilmiön kertomalla turvakodin työntekijöiden olleen huolissan lapsesta ja vihaisia äidille, joka suostuu väkivaltaan itsensä ja lastensa kustannuksella, samaan aikaan ja Forsberg ymmärtää, että auttajien viha on se väline, jolla auttajat asettuvat lapsen positioon.

Ymmärrän, että Veeran äidin omat voimavarat eivät olleet riittävät turvaamaan lapsensa elämää. Lapsi ei kykene pitämään huolta siitä, että kotiin ei pääse väkivaltaisia ihmisiä, jos vanhempi päästää kyseisen kaltaisen ihmisen sisälle. Tyttöhevonen tuli sisälle ja muut tunnistivat tämän siskokseen ja äiti tunnisti tämän lapsekseen. Tarvittiin poliisia ja ambulanssia, koska kotiin tuli kanoja, jotka satuttivat tyttöhevosta. Hän makasi maassa ja hänestä tuli verta. Poikahevonen soitti poliisit ja poliisit soittivat ambulanssin. Kanat vietiin putkaan ja tyttöhevonen sairaalaan, jossa hänet hoidettiin terveeksi. Olivatko kanat noita pelottavia asioita, joita turvaamaan Veeran äiti oli antanut Veeralle unisiepparin. Unisieppari auttoi nukkumisessa, jotta pahoja ja pelottavia asioita ei tulisi.

Tyttöhevonen pyrki nousemaan liian aikaisin, mutta hänen jalkansa eivät kestäneet nousemista, eikä lääkäri päästänyt häntä kotiin. Poikahevonen jäi sairaalaan yöksi tyttöhevosen kanssa ja he nukkuivat päällekkäin. Veera halusi, että lääkäri tulisi paikalle ja näkisi, että nämä nukkuivat päällekkäin. Kysyessäni Veeralta, oliko tämä nähnyt joidenkin nukkuvan päällekkäin, Veera kertoi, että ei oikeastaan.

Kehily ja Montgomery (2004, 57) kysyivät ovatko lapset luonnostaan seksuaalisia tai ei seksuaalisia ja onko seksuaalisuus jotain, jolta lasta olisi suojeltava olettaen lapsuuden moninaisuuteen ja sen, että monia erilaisia lapsuuden seksuaalisuuden kokemuksia on olemassa. Heidän mukaan seksuaalisuus nähdään yleensä biologisena ja universaalina ja kulttuureittain varioivana ilmiönä ja hyväksyttävän seksuaalisuuden ilmeneminen lapsen elämässä liittyy sopiviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin elementteihin, joita ovat sukupuoli, ikä, sosiaalinen luokka ja etnisuus. Kehily ja Montgomery pyrkivät todistamaan, että lapsen seksuaalisuuden näkeminen biologisena ja universaalina on kestänyt, koska se sulkee lapsen ulos seksuaalisesta tietoisuudesta ja kokemuksesta. (mt)

Hevoset käyttäytyivät aggressiivisesti äitiä kohtaan sairaalakohtauksen jälkeen. Sanoin, että he joutuisivat pian rangaistukseen, jos jatkaisivat väkivaltaa. Lyönnit olivat vahinkoja. Mietin, oliko Veeralle selitetty äidin kumppanin väkivaltaisuutta vahinkoina. Miten Veera käsitti vahingon? Hevoset sanoivat, että voisivat tulla vaikka ovesta läpi, jos haluaisivat. He vetosivat siihen, että he olivat aikuisia ja voivat tehdä mitä haluavat. Tässä kohtaa mietin, mitä äidin hahmossa tekisin, jotta viestini olisi rakentava. En kyennyt näkemään, mikä merkitys äidillä olisi tässä tilanteessa. Äiti kertoi, että aikuinen ei saisi satuttaa toista ja, että rangaistus seuraisi siitä. Äiti sanoi, että he olisivat aina hänen lapsia. Äiti ei häviäisi mihinkään. Hevoset pyysivät anteeksi äidiltä.

Alanen ja Bardy (1991, 65) kertovat, että lasten ja aikuisten oikeudellisen aseman olennaisin ero on se, että aikuiset ovat täysivaltaisia kun taas lapset ovat vajaavaltaisia.

Isosiskot näyttäytyivät vajaavaltaisina, ne olivat pieniä eläimiä, kuten koira, kissa ja lintu ja joutuivat olemaan perheessä, jossa hevoset aiheuttivat mielipahaa kun taas äiti oli kovilla, koska häneen kohdistuivat vihapidot ja väkivalta, mutta myös tyttöhevonen joutui kokemaan kärsimystään, mutta purki sen äitiin, joka taas ei purkanut kärsimystään lapseensa, minkä pohjalta mietin, oliko Veera kokenut, että hän oli ollut vikapää äidin ikäviin tiloihin ja tuntemuksiin tai äidin alkoholinkäyttöön.

Tuomen ja Sarajärven (2002, 34) mielestä elämismaailma, ihmisen suhde omaan elämistodellisuuteensa, joka on intentionaalinen ja jossa kaikki ilmiöt merkitsevät yksilölle jotain, on osa fenomenologista tutkimusta, jossa ihmistä voidaan ymmärtää hänen maailmasuhdetta tutkimalla ja edelleen kokemus muodostuu merkitysten kautta, joiden valossa todellisuus avautuu ja jotka eivät ole ihmisessä synnynnäisesti, vaan avautuvat yhteisössä, jossa yksilö kasvaa, koska ihminen on perimmäältään yhteisöllinen eikä asioilla ole synnynnäisesti merkityksiä meille.

Mietin, kuka Veera olisi ollut leikin henkilöistä. Mietin ilmensikö leikkiminen Veeran sisäistä maailmaa, jonka kanssa keskustelin. Veera esitteli leikinjäsenet ja kertoi tuntevansa ne kaikki. Leikissä oli isovelihhevonen, isosiskohevonen, isosiskolintu (nimeltään sama kuin Veeran äiti), isosiskoauto, isosiskokissa, isosiskokoira, isovelisairaanhoidaja ja isosiskosairaanhoidaja sekä äitinä oli isosiskohevonen.

Laineen (2002, 99–100) mukaan aggressiivinen käyttäytymistapa tarkoittaa piirteitä, kuten hallitsematon aktiivisuus, ärsyyntyvyys, itsehallinnan jäykkyys ja dominointipyrkimys ja ahdistunut käyttäytymistapa tarkoittaa piirteitä, kuten heikko itsehallinta, alhainen itsetunto, vetäytyminen sosiaalisista tilanteista, puolustuskyvyttömyys, alistuminen muiden tahtoon ja passiivisuus.

Veera oli puolustuskyvytön ja toisaalta hyökkäävä. Kanat kiusasivat isosiskolintua sekä isosiskokoiraa -ja kissaa. Soitettiin poliisit ja vietiin heidät sairaalaan helikopterilla. Äiti kehotti pitämään ovet kiinni myöhemmin kanojen pyrkiessä sisään,. Kanat varastivat

veneeseen, mutta isosiskolintu sai hankittua veneen kanoilta ja hänelle päätettiin järjestää juhlat. Oliko Veeran täti Liisa isosiskolintu, joka sai veneen takaisin. Isosiskolintu ei ollut ollut aktiivinen tähän mennessä.

Veeran äiti ja hänen alkoholiin liittyvät kumppanit olisivat olleet kanoja, jotka veivät veneen. Toisaalta Veera oli hyvin lojaali äidilleen. Näin ollen kanat edustivat ehkä äidin ystäviä, jotka houkuttelivat häntä Veeran näkökulmasta juomaan. Veera oli menettänyt mahdollisuuden äidin luona olemiseen äidin alkaessa juomaan. Tällainen veneen varastaminen oli ollut pettymys. Veera ei päässytäkään sinne, missä oli ystäviä ja tekemistä. Hänen tätinsä oli ymmärtääkseni useammillakin kerroilla tullut auttamaan Veeraa. Oliko Veeran isä ottanut vahvemman aseman Veerasta vastuullisena, koska isovelisairaanhoidtaja ilmaantui leikkiin. Alkoiko Veera käsitellä verkostonsa kannalta myös isänsä toimintaa siinä?

Laitettiin nukkumaan, jotta juhlittaisiin seuraavana päivänä. Kanat tappoivat yöllä kaikki muut paitsi äidin.

Loseken (2007, 677) mielestä yksilöt kehittävät yhteisöjä, jotka luovat uusia tarinoita, jotka voivat tulla laajasti tunnetuiksi ja organisaatio tason narratiivit heijastavat sitä käytäntöä ja poliittista linjaa, joka näkyy yksittäisten asiakkaiden kanssa työskennellessä, minkä pohjalta Loseke kysyy, missä tilanteissa ja millä tavalla tietyt tarinat siirtyvät yhdeltä sosiaalisen elämän alueelta toiselle, miten, millä tavalla ja missä tilanteissa tietyt tarinat siirretään suhteellisen muuttumattomina tai muokattuina yhdeltä sosiaalisen elämän alueelta toiselle?

Veeran tarinan kanat rapauttivat yhteisöä ja siinä vallitsevaa luottamusta. Kanat toivat pelkoa ja surua yhteisöön. Äiti toi ruokaa ja rauhaa yhteisöön. Tyttö ja poikahevonen toimivat päähenkilöinä, jotka kamppailivat kysymysten, kuten onko oikein satuttaa toista ja onko äidin antama ruoka arvokasta. Leikki ja kognitiivinen taso olivat eri asioita ainakin väkivallan suhteen. Veera ei yhtynyt todellisuudessa leikissä ilmaantuneisiin ajatuksiin.

Loseken (2007, 677) mielestä tutkija voi saavuttaa analyyttisen selkeyden erottelemalla kulttuuriset, institutionaaliset, organisationaaliset ja henkilökohtaiset narratiivin tuottamisalueet, ja jättämällä sulkuihin kysymykset siitä, millaiset suhteet erilaisilla identiteetti narratiiveilla on ja mitä on täysin refleksiivinen suhde näiden narratiivien välillä.

Tarinoiden institutionaalisenä piirteenä näyttäytyi se, että kodin ovea ei saanut pidettyä lukossa, se ei pitänyt. Näen sen ikään kuin hyvinvointiyhteiskunnan toimintaan verrattavana asiana, koska Veera oli ehkä kokenut, että hänestä ei oltu pidetty huolta, koska kukaan ei ollut suojellut häntä väkivalta tilanteilta ja äitinsä aiheuttamasta häädystä.

Fookin (2002, 67, 91) mukaan diskurssianalyysi perustuu siihen uskoon, että diskurssit muotoilevat merkityksiä ja narratiivit ovat tarinoita, joita tarkastellaan sen kannalta, mikä kertojan positio ja perspektiivi on ja hyväksytään se, että kyseinen versio voi muuttua kontekstin, ajan ja paikan mukaan samalla kuitenkin ymmärtäen, että narratiiveilla on tietty rakenne, joka tarjoaa merkityksiä kertojalle, kuten useissa narratiiveissa nähdään tietylle tapahtumalle olevan tietyn syyn.

Veeran tarinoissa näin Veeran ikään kuin kahdessa hahmossa yhtä aikaa. Toisaalta näin Veeran olevan leikin äiti, jota hänen äitinsä ja tämän miesystävä potkivat. Toisaalta näin Veeran olevan tuo samainen tyttöhevonen, joka kyseenalaisti äidin arvon ruuanantajana. Uskon Veeralla olleen pientä vihaa äitiään kohtaan jostain syystä. Äiti oli ryhtymässä hautajaisiin ja suremaan, kun kaikki heräsivät henkiin. Kanat joutuivat elinkautiseen vankeuteen. Lapset pussasivat äitiä. Äiti halasi lapsia. Veera kertoi, että sairaanhoitajat eivät olleetkaan sairaanhoitajia. Nämä olivat valehdelleet. Ne olivatkin äidin lapsia. Heräsin miettimään, mikä oli saanut lapseuden sisällön muuttumaan? Minkä takia lapsi olikin lapsi eikä sairaanhoitaja? Mitä Veera tarkoitti sillä, että lapsi oli lapsi?

Alanen (1992, 59) kirjoittaa, että lapset ovat sosiaalisia ja, että lapsuus on sosiaalinen ilmiö. Mielestäni lapsuus on osin sosiaalinen, mutta osin biologinen ja fysiologinen.

Oliko Veera löytämässä isänsä luona erilaisen roolin lapsena, mitä se oli ollut äidin luona? Olivatko tuokiot ehkä herättäneet häntä ajattelemaan asemaansa ja sen mahdollisuuksia uudestaan?

Forsberg (2000, 37) kertoo turvakoti työntekijöiden kertoneen, että väkivaltakokemukset paistavat läpi lasten käytöksestä, lasten leikit ovat väkivaltaisia, lapset pelkäävät erityisesti sitä, että äiti kuolee ja tavallisia ovat painajaiset, nukahtamisvaikeudet ja keskittymiskyvyttömyys sekä osa lapsista on hyvin levottomia, osa vetäytyy ja masentuu. Fook (2002, 92–93) kehottaa miettimään tarinoita sen kannalta, mitä pää teemoja nousee kuvailusta, mitä kommunikaation termejä tai fraaseja ilmenee säännöllisesti, mitä kategorioita ilmenee, onko syytä binääri vastakohtiin, ketkä ovat mahdolliset toimijat, onko yksilöitä, ryhmiä ja organisaatioita toimijoina, keihin tilanne vaikuttaa ja ketkä ovat siinä mukana, kenen perspektiivit ovat esillä ja kenen syrjässä, mitä selityksiä ja johdantoja on esillä, kenen nämä selitykset ovat, miten selitykset esitellään ja onko niillä vaikutusta tilanteisiin, miten tilanne voitaisiin esitellä eritavalla ja miten se voisi tulla esitellyksi, jos sen esittelijä olisi toinen toimija, mitä tietoa ja uskomuksia käytettiin selityksessä, missä narratiivin oletukset syntyivät, mitä rooleja ja asetelmia nämä selitykset tukevat ja mitä käytäntöjä, systeemejä ja rakenteita pidetään yllä näillä oletuksilla?

Miksi äiti jäi eloon muiden kuollessa. Miksi kanat, ilkeät väkivallan tekijät ja varkaat, eivät tappaneet myös äitiä? Ketä äiti edusti tässä tilanteessa? Käsittelikö Veera sitä pelkoa, että kaikki hänen läheiset kuolisivat hänen elämästään symbolisesti, jonkin ikävän asian, kuten alkoholismin, vuoksi? Kuitenkin leikki loppui siihen, että kuolleet heräsivät henkiin. Veera ei halunnut jatkaa sen tarinan rakentamista, jossa hän olisi ollut yksin vailla sosiaalista verkostoaan. Sosiaalinen verkosto näyttäytyi Veeralle elävänä ja olemassa olevana.

Liisa oli ottanut omia leluja, joita hän kuvasi vanhoiksi ja huonoiksi leluiksi, mukaansa. Liisa oli muussa yhteydessä maininnut pettymyksestään sitä kohtaan, että hän ei ollut saanut baby bornia lahjaksi. Oliko lelujen puuttuminen tekosyy olla leikkimättä muiden lasten kanssa, koska hänen kerrottiin vetäytyvän toiminnasta itsekseen? Selittikö Liisa vähäistä leikkimistään lelujen puutteella?

Crossin (2002, 124) mukaan lelut ovat merkinneet nuorille tutustumista vanhempiensa välineisiin, kokemuksiin ja jopa emotionaaliseen elämään kautta aikain ja riippumatta paikasta.

Oliko Liisa ymmärtänyt, että vain kaupallisen hyväksynnän saavat lapset kelpasivat vanhemmille, koska hän arvosti niin kovasti Baby Born nukkea, jota hänellä ei ollut. Oliko Liisa kokenut, että ollessaan muista poikkeava ei ollut kelvannut käyttöön?

Crossin (2002, 124) mukaan modernit lelut ovat ensisijassa lasten objekteja, joilla he oppivat ja lavastivat aikuisten maailmasta erillään olevan leikkimaailman.

Minulla oli yksi lelu mukanani. Leikissä oli äiti, lapsi ja sisaruksia. Esittelin leikkiin prinsessan ja prinssin, joista Liisa oli erään kerran tarinoinut. Toin leikkiin mukaan tähdenlennon, joka oli tullut tuokioihin piirtämisen kautta. Liisa halusi sammuttaa valot ja olla pimeässä, niin että hänen pimeässä loistava lelunsa oli kummitus. Pelon käsittely oli ollut vahvasti esillä musiikkiin liittyen. Pelkoa käsiteltiin myös leikkimällä ja eläytymällä pelottavaan tilanteeseen.

Bronfenbrennerin (1979, 22) mielestä mikrosysteemi on toimintoja, rooleja ja ihmissuhteita kuvaava käsite, jossa kehittyvä yksilö nähdään fyysisenä ja materiaalisena tiettyjen puitteiden rajoittamana ja mahdollistamana.

Liisan nukke sisarukset menivät kumpikin sermin taakse, kun heillä pelotti kummitukset. Äiti oli se, joka lohdutti ja antoi ruokaa. Piirsimme leikissä linnan, koska

Liisalla oli avaimia. Avain kävi linnan oveen ja niin pääsimme linnaan. Liisan rajoittavat puitteet näyttäytyivät kummituksien toiminnan kautta, koska kummitukset rajoittivat sisaruksien toimintaa. He eivät kyenneet liikkumaan vapaasti vaan heidän piti piiloutua sermin taakse. Liisalla oli avaimia materiaalisena lisänä. Hänellä olisi mahdollista mennä erilaisiin tiloihin, jos näitä löytyisi.

Patjat olivat tuokioissamme loppuun saakka turvallista aluetta, venettä. Liisa kehotti minua alussa laittamaan meille veneen valmiiksi. Teimme Liisalle pesän hänen omalle patjalleen, vaikka hän olisi halunnut tehdä sen syliini. Äiti ruuanantajana tuli esille Veeran ja Liisan tuokioissa molemmissa. Lapsien osattomuus tuloihin ajaa lapsen riippuvaisuuteen aikuisesta. Liisan huulten rohtuminen toi esille hänen riippuvaisuuden äidistään. Päiväkoti tai minä emme ostaneet hänelle huulirasvaa. Äidin tehtävä on huolehtia lapselle ihonhoitotuotteet. Liisalla ei ollut mahdollisuutta hankkia sitä itselleen.

Orasen (2006, 10) mukaan lapsen kehitystä suojaavia tekijöitä ovat huolenpito, vuorovaikutus hoitajaan, empatia ja ymmärretyksi tuleminen, sosiaalisten suhteiden jatkuvuus ja pysyvyys, sosiaaliset areenat ja normien pysyvyys kun taas vaarantavia tekijöitä ovat hoivan puuttuminen ja vuorovaikutuksen köyhyys, puute tai kylmyys, epävakaus ihmissuhteissa, sosiaalinen syrjäytyminen, kasvatuksen epäjohtonmukaisuus ja lapsen pahoinpitely.

Leikimme, että Liisa saa lahjan kesällä, jossa on ystäviä. Itse hän olisi laatikossa tervehtymässä. Liisalla oli tullut verta jostain ja hänen piti tervehtyä. Kesällä Liisa tulisi ulos laatikosta. Tässä oli samaa ajatusta, mitä oli perhoskuvassa, jonka piirsimme edellisillä kerroilla. Perhosten oli määrä päästä kesällä vapaaksi. Liisa leikki tiikerillä. Minä kommunikoin tiikerin kanssa ja sain kontaktin Liisaan. Veri ilmeni Liisan tuokioissa ensimmäisellä kerralla Liisan kertoessa kotona sattuneista haavereista, joissa hänestä oli tullut verta, myöhemmin unessa, jossa verta oli ollut laukussa ja lopulta syynä siihen, että hänen piti olla laatikossa tervehtymässä. Mitä veri merkitsi Liisalle?

Rose (1986, 5) miettii sitä, miten yksilöt tunnistavat itsensä naiseksi ja mieheksi, mikä johti minut miettimään,

tunnistiko Liisa itsensä apua tarvitseväksi veren kautta, oliko Veera herännyt myös siihen ajatukseen painajaisessaan, että hän olisi ehkä jossain mielessä apua tarvitseva ja oliko Liisan ajatuksiin päässyt niitä sisältöjä, joista hän ei halunnut puhua suoraan tuokioissamme?

Laatikossa oleminen tervehtymiseen asti liittyy mielestäni siihen, mitä Alanen (1992, 99) kertoo, että kehityksellinen konsepti on selkeä lapsuuden konseptina ja se mahdollistaa lasten eriytyneiden toimintatilojen synnyn, johon liittyy

Liisa ymmärsi itsensä lapsena vielä olevan epäkypsä tulemaan ulos laatikosta, koska hänessä oli jotain, joka oli parannettava, mihin minua johti myös Liisan ajatus siitä, että aikuisena kykenisi kuuntelemaan tietyn pelottavan kappaleen, jota hän ei kyseisellä hetkellä pystynyt, joten aikuisuus itsessään näyttäytyi hänelle voimauttavana tilana, jolloin hän pystyisi ylittämään lapsuudessa ilmenneet puutteet, ongelmat ja ristiriidat.

Vashchenkon, Lambidonin ja Brodyn (2007, 250–252) Sisäänpäin suuntautunut coping menetelmä näkyi itsensä vahingoittamiskuvittelusta ja toiveikkaassa ajattelussa, mutta

oliko Liisan parantuminen ratkaisu vai oliko ympäristö, joka ei satuttaisi, yhtä oleellista saada, koska mitä tapahtuisi sen jälkeen kun lapsi tulisi parantuneena laatikosta ympäristöönsä ja eikö silloin uusia haavereita tulisi? Liisan kanssa käsittelimme hänen paranemistaan ja se oli mahdollista tuokioissa, mutta minulle vieras mahdollisuuksien kenttä oli niiden ulkopuolella.

3.6 Kehollisuus

Liisa ilmaisi itseään enemmän kehollaan kun taas Veera leluilla. Se kertoo ehkä lasten yleisestä mahdollisuudesta leikkiä ja käyttää leluja.

Hallin (2002, 262) mukaan ruumis on ihmisen viimeinen turva- ja piilopaikka ja se konstruoidaan, hahmotetaan ja uudelleenahmotetaan tietyillä kurinpidollisilla diskursiiveilla.

Veera ei vaatinut läheisyyttä tai etsinyt läheisyyteen. Oliko Veera mieltänyt, että hänen kehonsa ei tarvitse kosketusta? Oliko Veera ajatellut, että toinen ihminen tulisi liian lähelle ja saattaisi loukata jollakin tavalla tai saada selville, jotain, mitä itse ei halua toiselle paljastaa kosketuksen kautta? Vai olinko minä se, joka en antanut lupaa tuokioissa läheisyydelle?

Keho kertoi läheisyyden kaipuusta ja kehon kieli kertoi siitä, miten lapsi oli oppinut käyttäytymään. Kehollisuuteen kuului sanaton viestintä, se oli hymyä, totisuutta, levottomuutta tai paikallaan oloa. Kehollisuuteen liittyi vessahätä, nälkä tai väsymys. Kehollinen läsnäolo tyypittyi läheisyshakuiseen ja ei hakuiseen tapaan olla läsnä. Tulensalo ja Muukkonen (2006, 181) kuvaavat lapsen kanssa työskentelyä käsittein vastavuoroisuus, kohtaaminen ja osallistava toimintakulttuuri.

Tanssimme. Vuorotellen kumpikin sai näyttää tehtävän liikkeen.

Lehtisen (1991, 68) mukaan lapsen sosiaalis-emotionaaliset persoonallisuuden ongelmat ilmenevät ajattelussa, tunne-elämässä ja ihmissuhteissa, kun lapsen käyttäytymisen jokin alue taantuu varhaisempaan kehitysvaiheeseen, jolloin taustalla voi olla lapsen rakennetekijät, lapsen kehitykseen liittyvät tekijät tai lapsen ympäristö ja vähäinkin kuormitus voi johtaa häiriöön, jos lapsella on kokemuksia aiemmista kuormituksista, esimerkiksi lapsi on kokenut

turvattomuudentunnetta jatkuvana olotilana, jonka vuoksi lapsi on tavallista arempi, pelokkaampi, levottomampi tai aggressiivisempi.

Tähkän (1982, 79, 245) mukaan transferenssilla tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen reagoi nykyhetken objekteihin ja tilanteisiin olettaen niiden olevan hänen aikaisempaan elämään kuuluneita objekteja ja tilanteita sekä sitä, että varhaisiin ihmissuhteisiin liittyviä erilaisia tunteita ja asenteita eletään uudelleen nykyhetken ihmissuhteissa ja vastatransferenssi taas on terapeutin tiedostamattomalla tai vähemmän tiedostetulla alueella tapahtuva reaktio potilaan transferenssiin.

Liisa aikoi tehdä pesän syliini. Mieleeni tuli vauvan ja äidin välinen suhde. Ohjasin Liisaa tekemään pesän muualle. Liisalle on hyvä, jos pesän voi tehdä milloin siltä tuntuu. Ymmärsin kuitenkin, että tuokiomme oli tarjonnut Liisalle lepoa ja turvaa, jonka hän olisi halunnut jatkuvan.

Kehily ja Montgomery (2004, 74) kertovat, että lapsen seksuaalisuus nähdään vahvasti länsimaissa viattomuuteen liittyvänä vaikka maailmalla ja muina aikoina se on nähty eritavoilla ja lapsuuden seksuaalisuuden näkeminen luonteeltaan viattomana vaikuttaa lapsen elämään.

Toisella kerralla Liisa pussaili minua poskelle muutamasti. Hän mainitsi olevansa pusumaakari. Minkä takia Liisa nimitti itseään tällaiseksi ja korosti sitä roolina? Oliko Liisa ymmärtänyt, että hänen piti palvella aikuisia antamalla heille läheisyyttä? Tanssimme huivien kanssa ja ilman, venyttelimme ja hieroin Liisan sääriä, käsivarsia, selkää ja päätä. Hän sanoi, että se kutitti. Liisa naureskeli veikeästi. Liisa meni makaamaan, jotta pystyin hieromaan häntä. Hän ei kuitenkaan pysynyt kauaa maaten vaan mutkisteli. Liisa tuli jälleen aika lähelle. Liisa oli paljon sylissä ja etsi läheisyyttä. Istutin Liisaa vastapäätä minua ja välillä Liisa istui sylissäni keinuessamme yhdessä. Hieroin Liisan jalat ja kädet.

Läheisyys kehittyi tuokioissamme pelon käsittelyyn liittyväksi asiaksi. Molemmiin puolinen fyysinen läheisyys lisääntyi kerta kerralta. Aluksi läheisyys oli Liisan tuoma ulottuvuus tuokioihin.

4. HUOLEN MERKITYKSIÄ

Veeran ja Liisan havainnoinnista heränneet huolet nousivat omasta kokemuksestani siten, että ne olivat huolia, jotka pätevät itseeni, koska esimerkiksi yksinäisyys on negatiivinen asia kelle tahansa jos se ei ole itsetarkoitus. Lapset kaipasivat elämän peruselementtejä, mitä minäkin kaipaen, joten en ollut erillinen toimija elämänkokemuksien ulkopuolelta, mutta kuitenkin olin ulkopuolella heidän arjestaan ja kokemisestaan. Ei ole perusteltua lokeroida lastensuojelun asiakkaita erikseen muusta yhteiskunnasta negatiivisesti merkittävien asioiden suhteen, koska niitä olivat yksinäisyys, pelko, nukkuminen, väkivalta, turvattomuus, painajaiset ja vanhemman yllättävä poissaolo yöllä, sosiaalisen pääoman puute ja toisaalta negatiiviset sosiaaliset ilmiöt, eikä näihin ongelmiin kaikessa laajuudessa pystytä lastensuojelussa vastaamaan.

Huolen merkityksiä olivat turvattomuus, yksinäisyys, avuttomuus, pahoinvointi ja käyttäytymisongelmat. Turvattomuus tarkoitti Veeran kohdalla sitä, että hän ei voinut kertoa vanhemmille kokemastaan hädästä. Häätä on yleisinhimillinen tunne. Sen kertominen jollekin ei ole kaikille mahdollista. Se on sosiaalista köyhyyttä. Kaikki eivät luota vanhempiin kokemassaan hädässä. Turvattomuutta Liisan tuokioissa oli pelätä aikuista ihmistä turvallisessa ympäristössä. Turvattomuutta oli Veeran suhteen pelätä vaarallisten ihmisten tulevan kotiin lukkojen läpi, lapsen asema sairaanhoitajana suhteessa vanhempaansa ja olla hukassa.

Yksinäisyyttä oli Veeran ja Liisan kohdalla se, että ei voinut kertoa asioita kellekään, työntekijöiden epävarma suhtautuminen ja ei päässyt iltaisin ulos leikkimään. Yksinäistä oli Liisan kohdalla herätä yöllä ilman vanhempaa lohduttamassa. Yksinäistä

oli Veeran kohdalla tehdä arjen asiat eri tavalla kuin toiset lapset. Yksinäisyys tyypittyi yksinäisyydeksi päiväkodissa ja yksinäisyydeksi perheessä. Tähän vaikutti sisarusten määrä.

Avuttomuudesta kertoi Veeran kohdalla pettymykset äidin lupauksen rikkomuksesta. Avuttomuutta oli Veeran ja Liisan kohdalla se, että ei päässyt leikkimään iltaisin. Avuttomuutta Veeran kohdalla oli kokea väkivaltaa läheiselle tehtynä, se, että ei voinut kokea olevansa kotona turvassa lukoista huolimatta, se, että vanhempi avasi oven väkivaltaiselle ihmiselle, se, että ei ole tarvittavia virikkeitä kotona. Liisan avuttomuutta oli hypätä veteen kyllästyttyään, se, että ei tiedä muuta parantumiskeinoa, kun olla laatikossa ja se, että ei ole ihmistä hoivaamassa.

Pahoinvointi näkyi Liisan ja Veeran kohdalla siinä, että he eivät kokeneet olevansa riittävästi läheisten ihmisten kanssa ja Veeran kohdalla näkyi, että hän ei kokenut kotona olevan ruokaa, väkivaltaisuus, sotkeminen, uhoaminen, kaipuu entisten ystävien luokse, vanhemman päihdeongelma, päivittäiset kontaktit ikävien aikuisten kanssa ja erityinen asema suhteessa muihin lapsiin sekä Liisan kohdalla näkyi tylsyys, uhkaava käytös, läheisyyden kaipuu ja todellisuudesta pakeneminen. Käyttäytymisongelmia Veeran kohdalla olivat väkivalta, aggressiivisuus ja uhkaava käytös kun taas Liisan kohdalla olivat liiallinen läheisyys ja todellisuudesta pakoileminen, minkä pohjalta käyttäytymisongelmat tyypittyvät ulospäin ja sisäänpäin kohdistuviksi ongelmiksi ja ne olivat eräs pahoinvoinnin ilmentymä, koska vaikka Veera tiesi, että väkivalta oli väärin, sitä silti oli tapahtunut hänen kokemuksissaan ja se tuli esille leikissä.

Werner (1994, 43) kuvaa lasta pieneksi hirviöksi ja pedoksi, jolla on täysi monihaluinen voima, kaikki rakkauden komplikaatiot, kaipuu, katumus ja pelko ja, että lapsi nähdään nykyaikana vihollisena, voimallisena ja kykenevänä jopa terrorriin. Kehilyn (2004, 21) mukaan lapsi on osallinen samaan paineeseen ja ongelmiin kuin aikuiset menetettyään viattomuutensa huolimatta heidän iästään tai ymmärtämisentasostaan. Lapsella pitäisi olla arkisesti läsnä oleva, luotettava ihminen, jolle hän voi kertoa hyvin- ja pahoinvoinnistaan ja ruokaa sekä lasta tulisi suojella vanhemman juopumistilanteilta, salaisuuksien taakoilta, riidoilta ja väkivallalta ja edelleen lapsen kodin tulee olla turvallinen ja virikkeellinen

paikka asua, jossa aikuinen on läsnä ja lapsen kodin ympäröivän sosiaalisen verkoston tulisi olla turvallinen, on oltava pitäväväinen lapselle annettujen lupauten suhteen eikä lasta ei saa uhkailla.

Forsberg (1998, 269–270) kertoo, että lapsi on sosiaalitoimistojen näkemyksen mukainen lapsi tarvitsee valvomista, huolehtimista, suojelua ja ojentamista ja he puhuvat lapsen emotionaalisista, materiaalisista ja hoivan- ja huolenpidon tarpeista ja ovat huolestuneita lapsen elämän realiteeteista puutteen ja vaillejäämisen suhteen ja sosiaalitoimistossa ymmärretään, että sosiaalitoimiston lapsella on oikeus hoivaan, huolenpitoon ja kasvun tukeen tilanteissa, joissa vanhempien tai muiden aikuisten tarjoama tuki ei pysty sitä turvaamaan tai turvaaminen kyseenalaistuu sekä lapsella on oikeus mielipiteiden ja näkemysten ilmaisemiseen.

Ymmärsin Veeran tarvitsevan enemmän suojelua ja huolehtimista, koska Veera jäi paitsi turvallisesta lapsuudesta, kun taas ymmärsin Liisan tarvitsevan enemmän emotionaalista läsnäoloa, fyysistä huolenpitoa ja virikkeitä, koska hänessä näin puutteita luottamuksessa ihmisiin mutta olin huolissani molemmista tytöistä. Ymmärsin Veera isän kaipaavan enemmän ohjeistusta yhteiseen elämään Veeran kanssa verkostotapaamisessa ja jäin miettimään saisiko hän tarvitsemansa konkreettisen tuen

Forsberg (1998, 270) on sitä mieltä, että lain kirjain on tulkinnallinen mutta että sosiaalitoimiston lapsella on oikeus sosiaaliseen siteeseen muualla asuvaan biologiseen vanhempaan, kun taas hänen velvollisuuksiin hahmottui Forsbergin tutkimuksessa koulunkäynti ja harrastaminen. (mt) Sosiaalitoimistojen hallitsevaan institutionaaliseen kieleen kuuluu maininnat puutteista myönteisissä asioissa, kuten huolenpidossa, turvassa ja materiaalisissa seikoissa. (mt 275) Laki ei sulje pois mahdollisuutta keskusteluun siitä, huolestuttaako nuken saamattomuus, lapsen tarinassa ilmennyt hätä, kun lapsi ilmaisee, että hänellä ei ole ruokaa kotona ja voiko lapsen sanaan luottaa ja miten siihen suhtautua? Lapsen ajatusten ja tuntemusten pohjalta lähtevä vuoropuhelu vanhempien ja lasten välillä voi tapahtua sosiaalityöntekijän innoittamana ja välittämänä siten,

että kodin tilanteet muuttuvat niin, että lapsi kokee olevansa turvallisessa paikassa ja hänestä heränneet aiheelliset huolet käsitellään rakentavasti.

Arnkilin, Erikssonin ja Saikun mukaan (1998, 3) kun sosiaalityöntekijä huolestuu lapsen tilanteesta ja omien auttamismahdollisuuksien vähentymisestä, hänen emootiot tekevät nopeaa ja kokonaisvaltaista yhteenvetoa tilanteesta, moraalinen suuntautuminen saa hänet miettimään onko toimittava vai voiko vetäytyä jolloin kognitiiviset, emotionaaliset ja moraaliset suuntautumiskeinot toimivat yhdessä muodostaen intuition perustan.

Koin hellyyttä Liisan kysyessä eräänä aamuna, että kuulinko jo matkalla, kun hän lauloi, koska tiesin päiväkodin tiedottamisen perusteella, että tunnekyllyyttä oli Liisan kotona, mikä aiheutti kognitiivisen tason huolen ja mihin laajemmin liittyi tilanteet, joissa pelkäävä Liisa istui pöydän alla katsoen minua ja hokien, että sammuta tuo soitin.

Arnkilin, Erikssonin ja Saikun (1998) mielestä tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä ei koe huolta lainkaan, hän on huolen ensimmäisessä vyöhykkeessä.

Veera ei ollut valmis kohtaamaan ristiriitaisia tunteita turvallisessa ympäristössä musiikin kautta turvattomuuteen liittyen, Liisa pelkäsi tiettyjä musiikkikappaleita eikä kertonut mummostaan vaikka pyysin. Liisa halusi kuunnella tiettyä kappale vasta isompana tyttönä avuttomuuteen liittyen. Veera ymmärsi, että äidin luona hänelle voi käydä huonosti ja siellä oli vaarallista, Veeran leikin rakennelma sortui, Veera oli ollut mummollaan hoidossa isän lomareissun aikana ja hänellä oli isää ikävä, taksimatkat eivät ole mukavia ja taksimiehet ovat tyhmiä, Liisan runon taivaalla näkyi aina kuu ja pilvi eikä Liisa halunnut kuulla omatekemiään tarinoita pahoinvointiin liittyen.

Arnkilin, Erikssonin ja Saikun (1998) mukaan sosiaalityöntekijän kokiessa pientä huolta tai ihmettelyä hän on huolen toisessa vyöhykkeessä, jossa luottamus omiin mahdollisuuksiin on vahvaa ja johon asioina kuului se, että

turvattomuuteen liittyi se, että Veera laittoi yksin nukkumaan ja pelkäsi äidin auttajia, Liisa meni selkäni taakse piiloon pelätessään, kertoi olevansa pyörremyrskyssä, oli nähnyt painajaista päiväkodin retkestä ja hänen kertomassa tarinassa katto romahti. Yksinäisyyteen liittyi se, että Veeran tarinassa jäsen ulvoi, Veeran ikätoverit eivät jakaneet samoja kokemuksia kuin hän vanhemman alkoholismien ja taksimatkojen suhteen, kun taas Liisa poikkesi muusta ikäryhmästään siinä, että hänen lähelle tulemisensa oli lapsellisempaa, mitä muu hänen ikäryhmänsä, Liisa pussaili, halaili ja oli paljon sylissä ensimmäisillä tapaamiskerroilla sekä yksinäisyyteen ja pahoinvointiin liittyi se, että Liisa ei kokenut pääsevänsä kotonaan veljensä ja tämän kavereiden kanssa ulos leikkimään.

Bardy (2003, 81) kertoo, että lasten mahdollisuudet harrastamiseen riippuvat vanhempien kyvystä kannustaa lasta, perheen taloudesta ja tarjonnasta ja sen riittävydestä.

Avuttomuuteen liittyi se, että päiväkodin työntekijä kysyi minulta, miten olisi pitänyt suhtautua Veeran kertomuksiin äidin alkoholismista. Päiväkodin työntekijä ei ollut varma, oliko oikein jutella muiden lasten kuullen kyseisistä asioista.

Alanen ja Bardy (1991, 25) ovat sitä mieltä, että poliittinen hämmennys, ammatillinen neuvottomuus ja kansalaisyhteiskunnan avuttomuus on kohdannut ihmisiä lasten ongelmien edessä, kun taas Kehily (2004, 4) kertoo Barnandon vuonna 1999 tekemästä mainoskampanjasta, jossa hän halusi nostaa ihmisten tietoisuuteen lasten kanssa tehtävää työtä kuvaamalla lapsia aikuisuuden ongelmissa, kuten asunnottomana, huumeiden ja alkoholin käyttäjinä, prostituoituina, itsemurhaa tekevinä tai vangittuna ja jonka kautta kuva vauvasta pistämässä huumepeikkiä herätti huomiota ja vastakkaisia mielipiteitä, mikä Kehilyn mukaan kertoi siitä, että kyseinen kuva siirsi tietoisuuden ja vapauden rajoja, koska vaikka ihmiset hyväksyivät sen, että aikuiset saivat tietää huumeidenkäytöstä, he suojelivat lapsia siltä, mihin liittyen

Veeran päiväkodilla epäiltiin sitä, oliko Veeran asiallista kertoa äitinsä alkoholismista muiden lasten kuullen.

Viitasaari (2003, 114–115) kertoo, että päivähoidon työntekijöille muodostuu toimiva tukiverkko, joka koostuu ensisijaisesti lastenneuvolan, sosiaalityön, kotipalvelun ja perheneuvolan työntekijöistä ja että moni työntekijä epäilee puuttua tilanteisiin ja pelkää vanhempien suuttuvan tai loukkaantuvan heidän ottaessa puheeksi huolenaiheensa sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen toteuttaman varhaisen puuttumisen hankkeen pohjalta.

Avuttomuuteen liittyi se, että Veera kertoi painajaisesta, jossa sarvikuono ajoi häntä takaa, sai hänet kiinni ja söi hänet, itki päiväkodilla herkästi, väkivalta ilmeni leikissä, nukkumisasiat painoivat mieltä, paperia ei ollut kotona ja Veeralla oli huoli siitä, että ei saanut mitään tavaraa itselleen kotiin vietäväksi, mihin liittyen

Alanen ja Bardy (1991, 33) kertovat, että Suomessa lapsuus on organisoitu tavalla, joka on tehnyt lapset riippuvaisiksi huoltajista ja vanhemmista.

Avuttomuuteen liittyi se, että Liisa käytti mieluummin minun ruumistani soittimena, kuin omaansa, laulun intiaani ei ottanut mukaansa evästä, jotta voisi kysellä toisilta ja tarinan perhonen, kyllästyttyään meikkaamaan ja olemaan nätti, hyppäsi veteen.

Bardy (2003, 19) kertoo Suomalaisista lapsista neljäsosan voivan huonosti, koska perushoivassa on puutteita, itsearvostuksessa pulmia ja heillä on päivittäisesti fyysis-psykkistä oireilua, minkä vuoksi Bardyn mukaan huomio olisi kiinnitettävä laaja-alaisesti lapsiväestön kasvuoloihin ja niitä raamittaviin tekijöihin.

Pahoinvointiin liittyi se, että Veeralla oli paha mieli siitä, että ei saanut mukaansa tahtomaansa tavaraa, huono fyysinen vointi, hänellä ei mennyt hyvin, ei ollut kiva olla

kaveriporukassa ainut, jonka äidillä on alkoholismi, ei uskonut löytävänsä iloista kotia isänsä luota, äiti valmistautui hautajaisiin ja suremaan leikissä perheenjäsenten kuollessa, valitsi kuvista haavoittuneen enkelin, jota kannettiin paareilla, enkeli on pudonnut Veeran mielestä maahan jonkun iskettyä sitä kun taas Liisa oli surullinen, Liisasta haikea ja surumielinen molli kappale vaikutti iloiselta ja Liisa ei saanut haluamaansa nukkea lahjaksi vaikka hänen siskonsa oli saanut kyseisen nukun.

Lehtisen (1991, 70–75) mukaan sääntöihin liittyvät häiriöt ovat aggressiota, satuilua, valehtelua ja näpistelyä.

käyttäytymishäiriöön liittyi se, että Veera leikki tyttöhevosella, joka huijasi äitiä menemälle syömään siemeniä vaikka oli sanonut, että ei menisi, tyttöhevonen valehteli, että ei pitänyt vihanneksista ja tyttöhevonen ei kuunnellut äitiä tämän yrittäessä puhua tyttöhevoselle.

Arnkilin, Erikssonin ja Saikun (1998) mukaan sosiaalityöntekijän alkaessa tuntee edellisten huolien lisäksi pientä tarvetta lisäresursseihin hänen huolensa on kolmannella vyöhykkeellä, johon liittyvään

turvattomuuteen liittyi se, että Veera mietti, mitä tapahtuisi, jos joku olisi väkivaltainen äitiä kohtaan ja hänellä oli kokemuksia äidin lääkkeiden yliannostuksen ottamisesta ja yksinäisyyteen liittyen Liisalla oli asioita, joita hän ei saanut kertoa minulle.

Lehtisen (1991, 70–75) mukaan neuroottisella lapsella on syyllisyyden tunteita, hän kokee itsensä muita huonommaksi oireillen esimerkiksi vatsavaivoilla, ruokahaluttomuudella, nukkumisongelmilla, väsymyksellä, keskittymättömyydellä ja levottomuudella, kun taas psykoosi heikentää todellisuudentajua ja hajauttaa persoonallisuutta ja skitsofreeninen lapsi yhdistää toisiinsa liittymättömiä asioita, voi kuulla, nähdä tai aistia olemattomia ja vetäytyy sosiaalisista suhteista.

Veera oireili ruuan suhteen leikissä, koska hän valehteli, ettei pitänyt äidin ruuista ja kuitenkin söi niitä ja heitteli ruokaa hukkaan. Liisan pienet lorut olivat epäloogisia ja niissä esiintyvien asioiden välille oli vaikea saada yhteyttä ja Liisa vetäytyi yhteisissä tuokioissa erilleen toisista. Minä näyttäydin pelottavana eri tavoin eri kohdin toiminnallisia tuokioita esimerkiksi, kun Liisa puki minua kummitukseksi, piiloutui selkäni taakse, vältteli katsettani, piiloutui pöydän alle, epäili minun tiputtavan hänet veneestä ja uskoi minun pelottelevan häntä musiikilla, koska ei halunnut kuunnella pelottavaa tai vierasta musiikkia.

Avuttomuuteen liittyi se, että Veera kertoi, että sairaanhoitajat olivatkin äidin lapsia ja Liisa ei tiennyt oliko hänen isänsä kuollut ja jos ei niin miksi isä ei ollut tullut katsomaan häntä. Pahoinvointiin liittyi se, että Veera ei kokenut mukavana sitä, että joutui viikoittain lähtemään toisesta kodista toiseen kotiin, Veeralla on paha mieli siitä, että joutuisi ehkä muuttamaan isän luokse kokonaan ja menemään uuteen esikouluun, Veera toivoi löytävänsä tien äidin kodissa asumiseen ja löytävänsä välineen, joka sen mahdollistaisi (Veeralla vaikutti olevan vahva uskomus tavaroiden taianomaisiin voimiin), Veera ei halunnut äidin ruokaa eikä pitänyt siitä tai vihanneksista ja Liisalla oli kuiva iho eikä kotona ei ollut rasvaa.

Käyttäytymishäiriöön liittyi se, että Liisa käyttäytyi pelottelevasti huhuilemalla, Liisa pelotteli minua toistuvasti huutamalla pö! ja hyppäämällä takaani eteeni ja huhuilemalla, Liisa nosteli hiuksiani häiritsevästi ylittäen yksityisyyden rajan sekä heilui huivin kanssa lähellä silmiäni, vei kapulat kädestäni ilman lupaa, halusi minun lopettavan laulamisen ja ilmaisi sen heilumalla huivin kanssa häiritsevästi eikä suostunut tekemään asiaa, jota olin ehdottanut meidän tekevän.

Arnkilän, Erikssonin ja Saikun (1998) mukaan sosiaalityöntekijän huolen kasvaessa ja omiin mahdollisuuksiin luottamisen heiketessä hän on neljännessä vyöhykkeessä, johon kuuluu toivomus lisävoimavaroista ja kontrollanteista, johon liittyvä

turvattomuus tarkoitti Veeran kohdalla sitä, että hän ei uskaltanut kertoa vanhemmille jos hänellä oli jokin hätänä eikä uskaltanut itkeä vanhemmilleen tai vanhemmalleen, äiti

voi pahoin ja hänellä on alkoholismi, Veera ymmärsi, että alkoholismi kasvoi, hänellä oli muistoja tilanteesta, jossa hänen vanhempansa sekä hänen äiti ja äidin seurustelukumppani tai isä olivat tapelleet fyysisesti kotona tai julkisella paikalla, leikin hevonen joutuu veden varaan tippuessaan laivasta ja Veeralla oli kokemus uhkailluksi tulemisesta.

Bardyn, Salmen ja Heinon (2003, 142) mielestä kysymykset lasten ja aikuisten välisestä kanssakäymisestä, lasten yksinjäamisestä ja yksinäisyydestä vaativat vakavaa huomiota, koska on pelottavaa ja julmaa, että lapset sosiaalistuvat yksinään tai sosiaalistavat toisensa keskenään ilman aikuisia lasten ja yhteiskunnan näkökulmasta, koska vertaissuhteiden voima voi kääntyä tuhovoimaksi, mihin liittyen

Veera oli pitkälle sosiaalistunut ystäviensä keskellä, koska äiti oli ollut taka-alalla, mikä huolen aihealueena liittyi yksinäisyyteen. Turvattomuuteen liittyen huolta aiheutti se, että sellaisia, jotka satuttavat siellä asuvaa, tuli Veeran leikin taloon, Veeran leikkimä hevonen potki äitiä, kaikki talonjäsenet, paitsi äiti, tapetaan ja on suojauduttava ovesta tulijalta.

Lapsen perustavin paikka on koti, jonka lisäksi tärkeimpiä ovat lähimmät merkitykselliset ihmissuhteet ja varhaiset kiintymyssuhteet, jotka luovat alustan niille tavoitteille, joilla lapsi ymmärtää oman arvonsa, suhteensa itseen ja muihin, koska luottamus maailmaan lähtee varhaisesta lapsuudesta ja vanhempien tehtävät voivat kasaantua päiväkotiin, jos perheessä on suuria pulmia eikä lapsella ole muita läheisiä Bardyn (2003, 124) mukaan.

Yksinäisyyteen liittyi se, että Veeralla on asioita, joita ei voi kertoa kellekään, Veeran tarinan toimija koki, että kukaan ei puhunut hänen kanssaan ja oli epävarma siitä, ymmärsivätkö muut häntä, Veeralla ei ollut ystäviä siellä missä isä asui ja Veera oli paljon yksin, Veeran hahmo oli tarinassa hukassa vailla kotiin opastajaa, päiväkodin työntekijä oli epävarma siitä kuinka ottaa vastaan Veeran yrityksiä jutella äitinsä

alkoholismista ja Veera oli huolissaan siitä, että kukaan ei pyrkinyt erityisesti kuulemaan jatkossa häntä kun taas Liisa oli herännyt yöllä eikä ollut löytänyt äitiä.

Avuttomuuteen liittyi se, että tylsyyden ratkaisuna Liisan ensimmäisessä tarinassa näkyi itsetuhoisuus, Liisa koki olevansa laatikossa tervehtymässä, mihin ei kuitenkaan liittynyt hoitajaa tai hoitomenetelmiä ainoastaan aika ja paikka toimivat hoidon puitteina ja Liisalla oli tarinassa tullut verta jostain ja hän tarvitsi tervehtymistä. Pahoinvointiin liittyi se, että Liisa oli nähnyt ikävää unta, Liisan unen katto romahti, Liisa oli nähnyt pelottavaa unta siitä, että laukussa oli verta päiväkodin retkellä oltaessa ja näki toistuvasti painajaisia, Liisa oli joutunut menemään yksin nukkumaan, Liisa kertoi nähneensä todella paljon painajaisia viimeisessä tuokiossa, Liisa koki, ettei hänellä ollut isää eikä hän tiennyt missä hänen isänsä oli ja Liisa oli pahoillaan siitä, että hänen isänsä ei ollut käynyt häntä katsomassa.

Arnkilän, Erikssonin ja Saikun (1998) mukaan huolen ollessa tuntuva ja omien voimavarojen ehtyessä sosiaalityöntekijä on huolen viidennessä vyöhykkeessä, jossa hän kokee selkeästi tarvitsevansa lisävoimavaroja ja kontrollanteja.

Turvattomuuteen liittyvänä huolena oli se, että Veera uskoi ja pelkäsi, että lukot eivät estäisi vahingoittajaa vahingoittamasta hänen läheisiään, Veera uskoi olevan ihmisiä, jotka halusivat vahingoittaa hänen läheisiään ja Veera ei tiennyt, mitä tekisi joutuessaan vaaralliseen tilanteeseen tai miten estäisi ne,

kun kuitenkin lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaisen lapsen kasvuympäristön tulee olla turvallinen. Lapsen pitää saada ikänsä ja kehitystasonsa mukaista valvontaa ja huolenpitoa lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaisesti.

Turvattomuuteen liittyvinä huolina minulla oli se, että Veera ajatteli lasten kantavan äitiä, lapset menevät virran mukaan olematta siitä huolissaan, leikin isosisko petti lupauksen pitää huolta lapsista ja Veeran äiti oli pettänyt lupauksen useaan kertaan siitä, että hän pitäisi Veerasta huolta sovittuna aikana, eikä alkaisi juoda, Veeran leikin hevosella ei ollut omistajaa.

Turvattomuuteen liittyi se, että Liisalla oli pelko siitä, että tiputan hänet kuvitellusta veneestämme veteen, pelko aikuista kohtaan, Liisa puki aikuisen, minut, kummitukseksi, Liisan kertomus ensimmäisellä tapaamiskerralla siitä, että hänellä oli tullut verta nenästä ja lisäksi, että hänen pää oli osunut sängyn reunaan, mitkä kertoivat korostetusti turvattomuudesta, Liisalla oli pelkoja, joita ei pystynyt kohtaamaan turvallisessa ympäristössä, Liisa ei hakenut turvaa minusta, aikuisesta, Liisa meni pöydän alle kauas minusta pelätessään, Liisan lelu pelkäsi minua, aikuista ja Liisa ei ottanut minua, aikuista auktoriteettina, Liisan todellisuus pakoisuus päiväkodin mielestä, Liisa ei kertonut oikeasta elämästään ja Liisalla oli runsaasti salaisuuksia. Ymmärsin Liisan todellisuuspakoisuutta sosiaalisen paineen kannalta tavatessani Liisaa ja saatuani ohjeistuksen olla keskittymättä ikäviin asioihin, koska useat tahot suosivat hänen sulkeutumista.

Bourdieu (1986, 248–249) mielestä sosiaalinen pääoma on resurssien kokonaisuus, johon liittyy institutionalisoituneet tuttavuus- ja arvostussuhteet ja joka on ryhmäjäsennyttä, koska ryhmän kaikilla jäsenillä on yhteisesti omistettu pääoma, jonka kautta ryhmän jäsenillä on oikeus luottoon.

Turvattomuus liittyy sosiaalisen pääoman puutteeseen, koska näen aikuisen antamana luottona lohdutuksen ja lapsen turvaamisen ja turvattomuus ilmenee, siihen kun lapsella ei ole lohduttajaa silloin kun pelottaa tai kun Liisa oli herännyt kotonaan siihen, että äiti oli ollut poissa eikä hän saanut äidistään tukea ja Liisalle oli tapahtunut haavereita, joissa aikuinen ei ole hoitamassa.

Yksinäisyyteen liittyi se, että Veeralla oli huoli siitä, että hän ei saanut olla tarpeeksi vanhempiensa kanssa ja Veeralla oli huoli siitä, että toiminnalliset tuokiot loppuisivat. Pahoinvointiin liittyi se, että Veera ei saanut leikkiä eikä olla tarpeeksi isän, äidin ja tädin kanssa ja tuli siitä pahalle mielelle, ne, jotka voisivat auttaa, olivat ikäviä Veeran mielestä, väkivalta ilmeni toistuvasti Veeran leikissä, Veeran leikkimä tyttöhevonen halusi syödä pihakukat ja heittää ne veteen, Veera heilutti uhkaavasti lelua lähellä kasvojani, Veeran leikkimä tyttöhevonen potkaisi ruokaa ja äitiä, äiti ei saanut kontaktia

lapsiin, äidille käännettiin takamusta, tyttöhevonen löi vahingossa usein, poliisia ja ambulanssia tarvittiin Veeran leikissä, koska tyttöhevosesta tuli verta ja Veeran leikissä ilmeni pelottavia tilanteita.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan lapsen hyvinvointia pitää vaalia pahoinvoinnin välttämiseen liittyen, joten lapsen tulee saada muun muassa hellyyttä, mutta kuitenkin

Liisan elämässä oli ikäviä asioita, hän ei kyennyt kertomaan ikävistä asioista, koska ne olivat niin pitkiä juttuja, perhosilla ei mennyt hyvin, koska oli talvi ja kylmä ja perhoset lensivät pois, minkä pohjalta mietin kuvastivatko perhoset Liisan iloa? Pahoinvointiin liittyi se, että Liisa kertoi ikävästä illasta, jolloin äiti ei ollut ollut kotona Liisan herätessä yöllä ja että Liisa ei ollut saanut unta sen jälkeen.

Eskosen (2005, 6) tutkimuksen mukaan lasten käsitys väkivallasta määrittäytyi suhteessa niihin ihmissuhteisiin, joissa lapset olivat kokeneet väkivaltaa sekä suhteessa siihen, miten he ajattelivat siitä, miten pitäisi käyttäytyä toista ihmistä kohtaan ja käyttäytymishäiriöön liittyen

Veeralla oli leikissä uskomus siitä, että aikuisena voi tehdä mitä haluaa, mikä kuitenkin oli ristiriidassa sen kanssa, että Veerasta ei ollut oikein lyödä toista, jonka pohjalta heräsi kysymys ajatteliko Veera, että väkivalta oli kiellettyä vain lapsilta? Käyttäytymishäiriöön liittyi se, että Veeran leikin tyttöhevonen käyttäytyi toistuvasti väkivaltaisesti äitiä ja ruokaa kohtaan vaikkakin ne olivat hänen mielestään vahinkoja ja kanat tappoivat kaikki muuta jäsenet paitsi äidin, väkivaltaa ilmeni tyttöhevosen syödessä pihakukkia ja heitellessä niitä veteen, tyttöhevosen ja poikahevosen sotkiessa koko päivän kotona ja kanojen varastaessa veneen perheeltä Veeran leikissä ja Veera heilutti uhkaavasti lelua lähellä naamaani.

Arnkilän, Erikssonin ja Saikun (1998) mukaan sosiaalityöntekijän ymmärtäessä lapsen olevan vaarassa ja että lisävoimavaroja ja kontrollanteja on saatava mukaan heti ja huolestuessa paljon ja jatkuvasti hän on kuudennessa huolen vyöhykkeessä.

huolestuin siitä turvattomuuteen liittyen, että Veera kertoi, ettei kotona ollut ruokaa,

johon liittyen Tulensalon ja Muukkosen (2004, 3) mielestä lapsen hyvinvointi ja arjen elämä tulee turvata ja lapsella on oltava turvalliseen kehittymiseen mahdollisuus ympäristössään eikä lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan lapseen saa kajota henkisesti eikä ruumiillisesti.

Minulla oli turvattomuuteen liittyvänä huolena se, että Veera kertoi joutuneensa lyödyksi kun taas Liisa pelkäsi sitä, että joku koskisi perhosen siipeen tai pelottelisi perhosta tai, että toinen ei olisi varovainen tietyissä asioissa.

Koron (1982, 178–179) mukaan käyttäytymishäiriöt suuntautuvat ulospäin ja sisäänpäin suuntautuneiksi häiriöiksi siten, että sisäänpäin suuntautuneet häiriöt ovat emotionaalisia ja ulospäin suuntautuneet häiriöt ovat sosiaalisia ja edelleen hän kertoo, että tunne-elämältään arat, syrjäänvetäytyvät, kontaktivaikeuksista kärsivät, torjutut ja kiusatut ovat ongelmallisia kasvatuksen kannalta, koska ei olla tietoisia heidän ongelmistaan eivätkä he tuo avuntarvettaan ilmi näkyvästi, jolloin heillä on riski jäädä vaille yksilöllistä tukea ja useilla lapsilla on sekä tunne-elämän häiriintyneisyyttä kuin sopeutumattomuuttakin.

Yksinäisyyteen liittyi se, että Liisa oli suureksi osaksi yksin päiväkodissa päiväkodin mukaan.

Bardy (2003, 76) kertoo, että päiväkotien lapsiryhmien kokojen kasvu on hälyttävä piirre, koska lapselle pitäisi Bardyn mielestä turvata sellainen

jokapäiväinen päivähoitoympäristö, joka ainakin takaisi oikeuden riittävän pieneen lapsiryhmään ja pysyviin aikuis- ja vertaissuhteisiin ja myös

Liisan päiväkodin erityislastentarhanopettaja oli sitä mieltä, että Liisa ei saanut tarpeeksi huomiota päiväkodissa. Yksinäisyyteen liittyi se, että Liisa toivoi saavansa lahjaksi ystäviä, jotka lohduttaisivat häntä.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan lapselle kuuluu mahdollisuus saada ymmärtämystä, lapselle tulee taata läheiset ja jatkuvat suhteet.

Avuttomuuteen liittyi se, että Veeralla oli kokemus lupauksen rikkoontumisesta ja äiti oli ottanut alkoholia anniskelupaikassa vaikka oli sovittu, että Veera menisi äidin luokse ja äiti ei joisi, kun taas pahoinvointiin liittyi se, että Veeran tarinan toimijan maailma rikkoutuu, jos toimija ei saa apua, Veera oli tullut kiusatuksi, Veeran painajaisen lapsi oli joutunut juoksemaan pakoon isoa asiaa, joka voi tappaa eikä Veera ollut tyytyväinen siihen, että äidillä oli alkoholismi.

Arnkilin, Erikssonin ja Saikun (1998) mukaan sosiaalityöntekijän ymmärtäessä lapsen olevan välittömässä vaarassa ja huolestuvansa erittäin suuresti hän on huolen seitsemännessä vyöhykkeessä, jossa omat keinot ovat lopussa ja lapsen tilanteen on muututtava heti, kun taas sijoittaminen vaatii huolen olevan kahdeksannella asteella.

Veeran kertoessa, että kotona ei ollut ruokaa, ymmärsin, että huoli vaati puuttumista, joten kirjoitin reissuvihkoon tämän huomion, ja Veeran isä kommentoi viestejäni verkostotapaamisessa sen suhteen, että ruokaa oli ollut, joten olin tyytyväinen siihen, että viestejäni oli luettu. Veeran kokemus siitä, oliko ruokaa tarjolla hänelle, on eri asia, kuin se, että ruokaa on läsnä ja ruoka-asiat olivat Veeralle merkitykselliset Veeran kasvissyönnin vuoksi, hänellä oli oma ruoka esimerkiksi päiväkodilla. Miten tämä näyttäytyi Veeran isän luona ja mitä tämä vaikutti Veeran turvallisuuteen ja hyvinvointiin isän luona?

Lausahdus: ihminen tarvitsee ruuan ja juoman lisäksi lopulta vähän ollakseen perustyytyväinen elämäänsä sanoessaan, tulee vähätelleeksi sitä sosiaalista pääomaa, joka rakentaa ihmisiä ja tutkimus herätti miettimään sosiaalisen pääoman katoamista.

Minulle näyttäytyi merkityksellisenä Veeran ja Liisan tarve saada kaveri, kuuntelija ja hoivaaja, koska he olivat tunne-elämässään tiukoilla ja jaksaminen oli äärirajoilla ja uskon Veeran joustaneen paljon omien voimavarojen kartuttamisen suhteen. Luottivatko Liisa ja Veera lähellä oleviin aikuisiin ja olisiko joku aikuinen voinut olla luottamuksen arvoinen? Perhe-elämä ei ole staattista ja ihminen kestää kireämpiä päiviä jossain määrin. Minulle heräsi huoli Veeran ja Liisan kestäkyvyn loppumisesta ja heräsin miettimään, mitkä ovat mahdollisuudet näiden lasten elämässä ja mitä se, että he eivät enää jaksaisikaan tarkoittaa heidän elämässä?

Aineisto-otteet havainnollistivat analyysiäni tuomalla sisältöjä Arnkilin, Eriksonin ja Saikun (1998) kuvaamiin huolen tasoihin huolen teemoina yksinäisyys, turvattomuus, avuttomuus, pahoinvointi ja käyttäytymishäiriöt siten, että määrittelin kyseisiä sisältöjä aineiston pohjalta Liisan ja Veeran suhteen, mikä lähti siitä, että mietin, miten paljon huolta esimerkiksi yksinäisyyden kuvaus sisälsi liittämällä sen kyseiseen huolen asteeseen.

5. POHDINTA

Toisista poikkeava elämä voi tuntua lapsesta myös ikävältä ja sosiaalityöntekijän näkemys on, että muutoksen kohteena ovat ne asiat, jotka ovat selkeästi lapsen hyvinvointia vastaan. Asioita ja asiantiloja, jotka aiheuttavat lastensuojelullisesti perustellun huolen, tulisi pyrkiä kehittämään ja ratkaisemaan ja esimerkiksi vaikka vanhemmilla on erinäisiä syitä olla poissa kotoa, kuten harrastukset ja työ voi heidän ongelmana olla myös tiedonpuute, kuten Veeran isä toivoi, että häntä autettaisiin, enkä usko liian arkisia aiheita olevan käsiteltäviksi lastensuojelun tapaamisessa.

Tapa, jolla ihminen ajattelee menneen ajan ja sen tapahtumat on muutettavissa tarinoiden tasolla ja toiminnallinen ristiriitatilanteiden käsittely mahdollistaa ristiriitaisten tilojen jakamisen turvallisessa ympäristössä ja näiden hoitavien kokemusten lisäksi tarvitaan turvaa, joka ylettyy tulevaan eikä salli toistuvien hajottavien tilanteiden syntymistä. Veeran ja Liisan kanssa käsitelimme menneitä aikoja; Liisan kanssa musiikin ja Veeran kanssa leikin kautta. Pyrin siihen, että lapsi voisi löytää mahdollisuuksia arjessaan, koska lapsellakin on oltava vapaat kädet vaikuttaa arkeensa ja se tulee ottaa tosissaan.

Tarinat, keskustelu, musiikki, kuvallisuus, kehollisuus ja leikki olivat toiminnallisuuden sisältöjä ja yksinäisyys, turvattomuus, avuttomuus, pahoinvointi ja käyttäytymishäiriöt olivat huolten luokkia. Tutkimukseni toteutumisen negatiivisena puolena näen nauhoittamisen puuttumisen, mutta positiivisena näen, että tutkittavat lapset antautuivat toiminnallisten tuokioiden aikana käsittelemään merkittäviä asioita kanssani. Toiminnallisuus vaatii tuokioiden jälkeen analyysiä, jota ilman tuokiot jäävät pinnallisiksi ja niiden hyöty voi jäädä pieneksi.

Olisin voinut tehdä kysymysrunгон aineiston hankkimiseen, olisin voinut toteuttaa tuokiot lastensuojelun sosiaalityön prosessin tietyssä vaiheessa olevien

lasten kanssa, olisin voinut haastatella päiväkodin työntekijöitä ja olisin voinut haastatella lasten vanhempien kokemuksia saamistaan viesteistä parantaakseni tutkimukseni luotettavuutta ja aiheeseen syventymistä, mutta toisaalta keskittyminen lasten kokemuksiin vahvisti tutkimuksen lapsenomaisuutta ja lapsen kokemuksiin paneutumista, mitä arvostan tutkimuksessani. Aihepiiri olisi avautunut minulle laajemminkin jos olisin käyttänyt vielä rikkaammin muiden tutkijoiden kokemuksia ja muuta aiheeseen liittyvää tietoutta, mutta toisaalta työni on riittävän laaja tällaisenaan. Eettisenä ongelmana näin sen, että en päässyt toisen lapsen äidin kanssa suoraan kontaktiin, vaikka luvan sain paperilla.

Stakesin (3.4.2006) mukaan taiteeseen perustuvat menetelmät ovat keino lähestyä ihmisiä älyn ja tunteen tasolla ja ne auttavat käsittelemään uusia, vaikeita ja laajoja asioita pysyen saman teeman ympärillä ja näin tiedollisia ja elämyksellisiä menetelmiä pystytään käyttämään ja sen kautta tavoittamaan eri lailla asioista ajattelevia ihmisiä ja heidän mielentasoja. Lapsen Polku laadukkaaksi- Hämeenlinnan seudun lastensuojelun kehittämissuunnitelman perustamis hanke raportoidaan Sosiaaliportin (7.5.2008) siten, että hankkeen eräs tavoite on lastensuojelun työmenetelmien kehittäminen, käyttöönotto ja juurruttaminen jatkuvaksi oppimisen ja oman työn kehittämisen malliksi, johon sisältyy asiakkaiden osallisuuden lisäämistä. Hanke toimii avaamalla lastensuojelun työprosesseja, kartoittamalla osaamista ja vahvistamalla työparityötä. (mt)

Koin, että työpari oli tukena Liisan ja Veeran kanssa työskentelyssä siten, että Veeran kanssa työparinani on sosiaalityöntekijä ja Liisan kanssa päiväkodin erityislastentarhanopettaja. Lastensuojelun ja päivähoidon suhde rakentuu yksittäisissä kohtaamisissa ja niissä tapahtuvan hienotunteisuuden kautta. Heinon (2007, 4) tutkimus toi esille lasten ja perheiden moninaisuuden ja elämäntilanteiden ja elinolosuhteiden kirjon lastensuojelussa siten, että lapset olivat erilaisia iältään ja kehitysvaiheiltaan, vaikkakin suurin osa oli alle kolmevuotiaita tai murrosiässä olevia, kun taas vanhemmat olivat kaikenikäisiä.

Lapsista kaksi kolmasosaa asui pääasiassa toisen biologisen vanhempansa, usein äidin, luona ja näistä kaksi kolmasosaa oli yhteydessä etävanhempaansa. Lapsista joka toisen asuinperheessä oli kaksi aikuista. Lapsista yli puolet eli perheissä, joissa perherakenne oli muuttunut eri tavoilla. (mt)

Liisa ja Veera kuuluivat alle kolmevuotiaiden ja murrosikäisten välimaastoon, koska he olivat viisivuotiaita ja siten edustivat hieman suppeampaa ikäryhmää kuin alle kolmevuotiaat tai murrosikäiset suhteessa lastensuojelun asiakkaiden kokonaisuuteen. Liisa ja Veera asuivat äitiensä luona kuitenkin niin, että Veera muutti isänsä luokse työskentelymme aikana ja sen jälkeen ja että Veeran perherakenne oli muuttunut aikaisemmin Veeran äidin ja isän eron sekä äidin uusien kumppaneiden myötä, kun taas Liisan perherakenne oli muuttunut isän hävittyä hänen elämästään.

Heinon (2007,4) mukaan lastensuojeluasia lähti vireille virallisesta ilmoituksesta 72 tapauksessa sadasta ja lapsen asiakkuus käynnistyi riittävän varhain kahdessa kolmesta tapauksesta arvioiden mukaan, joten yksi kolmasosan lastensuojeluasia arvioitiin käynnistyneen liian myöhään. Veeran kokemus avun viipymisestä tuli ilmi tarinassa, mihin liitin perhetyöntekijän käynnit Veeran äidin ja Veeran luona ja leikkimiset yhdessä Veeran kanssa ja oletan, että Veera on yrittänyt leikissä perhetyöntekijän kanssa kertoa omista ongelmistaan kokien kuitenkin, että häntä ei kuulla, koska tarinassa ilmeni se, että linnut eivät vastanneet kissalle mitään vaikka tämä kysyi tietä kotiin.

Heinon (2007, 4) mukaan lastensuojelun lapset olivat usein köyhistä perheistä lastensuojeluasioissa ja tähän liittyen Liisa toivoi, että rahaa olisi sateenkaaren päässä ja että hänkin saisi erään lelun, kun taas Veera toivoi vain paperia eivätkä rahaongelmat näkyneet Veeran leikeissä. Heinon (2007, 4) mukaan 43 lasta sadasta lastensuojelun lapsesta asui perheessä, jossa jommallakummalla tai kummallakaan vanhemmalla ei ollut töitä eikä kokemusta töistä, mihin liittyen

Veeran äiti oli työttömänä, mutta hänellä oli ollut lyhyt työjakso, joka oli loppunut hänen alkoholiongelmiin ja työpaikan toiminnallisiin ongelmiin.

Heinon (2007, 4) mukaan joka viides lapsi koki perheessään perheristiriitoja, vanhempien riittämätöntä vanhemmuutta, vanhemman tai vanhempien avuttomuutta ja osaamattomuutta, vanhemman tai vanhempien mielenterveysongelmia ja vanhempien päihteiden väärinkäyttöä. Veeran äidillä oli alkoholiongelma ja päiväkodin työntekijät kertoivat Liisan perheessä olevan tunnekyllymyyttä, joka vaikutti Liisaan heidän mielestään.

Varto (2007, 63) kertoo, että dialogi voi olla vain ihmisten kesken siten, että se syntyy yhdessä ja häviää yhteyden hävitessä ja kun ihminen puhuu kokemastaan, hän puhuu asiasta, joka on yhteinen toisten kanssa, kun taas ihmisen puhuessa mielipiteistä tai tiedosta, ei niissä ole välttämättä mitään, mitä toinen voisi jakaa ja juuri kokemustaan jakava ihminen uskoo, että hänelle tärkeät merkitykset ovat yhteisessä maailmassa, mistä merkkinä ovat puheen keskeneräisyys, skemaattisuus, historiallisuus, aistillisuus, kehollisuus, visuaalisuus ja pyrkimys kokonaiskuvaan. Tuokioiden lapset kertoivat kokemuksistaan erilaisen toiminnan ja tarinoiden kautta siten, että ne eivät kertoneet kokonaisuutta ja että niissä näkyi lapsen historiallisuus.

Varton (2007, 63) mukaan taiteilijat tekevät töitä, joissa on toisten ymmärtämiä piirteitä, koska ne ovat peräisin yhteisestä maailmasta ja yhteinen maailma on mukana niissä tietyllä tavalla. Taidekuvien valikoiminen ja niistä kertominen on hyvä väylä tutustua lapsen ajatuksiin ja mahdollisiin häiriöihin. Varto (2007, 65) kertoo, että kun ihminen on kerran onnistunut kommunikoinnissa ilmaisemaan kokemustaan, hänen kannattaa yrittää sitä uudelleen samoilla keinoilla ja tämä oli eräs syy, miksi halusin toiminnallisuutta tuokioihin siten, että lapsi saa itse määritellä tekemisen ja johdatella sen, jotta ehkä myöhemminkin käyttäisi löytämiään keinoja ilmaisemisessa.

Aalto (2007, 174) kertoo, että luovat menetelmät sopivat esimerkiksi verbaalisen ilmaisun rajoitteista kärsivien, kognitiivisesti rajoittuneiden, tunne-elämältään lamaantuneiden ja niiden, joiden traumat ovat kielellisen muistin ulottumattomissa kanssa, koska luova itseilmaisuus antaa ihmiselle mahdollisuuden käyttää terveitä puoliaan ja esimerkiksi kuvan tekeminen voi olla mahdollisuus selvittää hankalasta elämäntilanteesta ja sen työstämistä kuitenkin ihmisen oman motivaation rajoissa. Tuokioissa puheen aukot korjaantuivat leikillä tai kuvilla ja traumat ilmaantuivat leikissä tai musiikin kautta, lapset toimivat luontaisesti vahvoilla keinoillaan ja työstivät elämäntilannettaan dialogissa kanssani. Aallon (2007, 176) mukaan taideilmaisun ensisijainen tarkoitus ei ole päästä julkisuuteen, kun sitä käytetään terapeuttisesti ja huomasi lasten ymmärtäneen sen luontaisesti, koska esimerkiksi Liisa ei innostunut, alan innostumisen jälkeen, siitä, että kirjoitin hänen tarinaansa ylös.

Pääjoen (2007, 289) mukaan lapsuus ei ole yleispätevä tai yhtenäinen ilmiö, koska se määräytyy kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti, vaikka lapsuuteen liitetty viattomuus ja luonnollisuus sisältävät ajatuksen lapsen ulkopuolisuudesta suhteessa kulttuuriin, koska tällöin lapsi ei ole aktiivinen toimija, jonka maailmasuhde määräytyy tämän hetken fyysisestä ja henkisestä ympäristöstä, vaikka lapsi kantaa ruumiissaan nykyistä maailmaa ja pyrkii neuvottelemaan kulttuurisista merkityksistä ja toimintakäytännöistä suhteessa omaa ikäryhmäänsä ja valtakulttuuriin. Toiminnallisten tuokioiden perusta on tässä ajatuksessa, koska niiden tuloksellisuus riippuu täysin siitä, miten motivoitunut lapsi itse on rakentamaan ja avaamaan maailmasuhdettaan dialogissa.

Pääjoen (2007, 289) mukaan aikuisen tulee kysyä ketkä ovat lapsia, mikä on lapsenomaista tai lapsille sopivaa ja ominaista. Huolten merkityksien pohtiminen johtaa miettimään, mikä on lapsen asema ja mahdollisuudet sekä ominaisuudet ja minkä vuoksi ollaan valmiita työskentelemään lastensuojelussa. Pääjoen (2007, 291) mukaan aikuiset haluavat poistaa lasten leikistä esimerkiksi kuoleman, väkivallan ja seksin, mutta pedagogisessa mielessä ne ovat käyttökelpoisia,

minkä huomasi todeksi tuokioissa, joissa kaikkia näitä tuli jollain tavalla esille, enkä niitä pyrkinyt pitämään poissa.

Pääjoen (2007, 292-293) mukaan tytöt tutkivat omaa sukupuoltaan ja ruumiillisuuttaan ja saavat rohkaisua ulkonäkönsä muokkaamiseen, koska muodikas ulkonäkö on tärkeää, kun taas Peppi, tyttösankari ei kalastellut aikuisten kehuja vaan puolusti lasten oikeutta omaan maailmaansa. Tuokioissa voidaan käyttää tietoisesti esikuvia ja tuokioissa ilmeni Peppi sekä myös kauneuden tavoittelu, jonka ympärillä elämä suorastaan tuntui pyörivän ja pedagogiseksi ja terapeuttiseksi ulottuvuudeksi voidaan luoda tuokioissa yhdessä uusia väyliä ajatella. Pääjoen (2007, 293) mielestä eräiden lelujen viesti on kertova eikä kysyvä, koska ne kertovat mitä pitää haluta ja mihin pyrkiä, mikä johtaa siihen, että aikuiset näiden lelujen kautta vieraannuttavat lapset lasten omasta kulttuurista. Tämän vuoksi tuokioissa käytettävien lelujen vihjauksista ja miellelyhtymistä on hyvä olla tietoinen ja käyttää leluja, jotka eivät sisällä ristiriitaisia tai kyseenalaisia viestejä.

Talentiassa (4/2008, 6) kerrotaan Sahervon tehneen kuvataideterapiaa Maijalanpuiston päiväkodilla perustaen työskentelynsä siihen, että lasten kanssa työskentely on tunnepitoista ja lasten tehdessä lasten kanssa voi samalla keskustella ja he voivat saada myönteisiä ja vahvistavia kokemuksia. Tällainen ajatus on hyvä sisältyä myös lastensuojelun prosesseihin lasta tavattaessa, koska se voi jäädä lapselle ainoaksi tukevaksi kontaktiksi sen hetkessä elämässä.

Lähteet

- Aalto 2007:** Luovuusterapiat hoitomuotona. Teoksessa Taide keskellä elämää. Toimittaneet Bardy, Haapalainen, Isotalo ja Korhonen. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu
- Ahonen-Eerikäinen 1998:** "Musiikillinen dialogi" ja muita musiikkiterapeuttien työskentelytapoja ja lasten musiikkiterapian muotoja. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, n:o 45.
- Alanen 1992:** Modern Childhood? Exploring the Child Question in Sociology. Institute for educational research. Publication series A. Research reports 50. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus. Kirjapaino Oy Sisäsuomi (kannet)
- Alanen & Bardy 1991:** Lapsuuden aika ja lasten paikka. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 12/1990. Valtion painatuskeskus. Helsinki
- Arnkil, Eriksson & Saikku 1998:** Huolen harmaa vyöhyke. Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2003. Julkaisija Helsinki: Stakes 1991-. Julkaisu: Dialogi: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskuksen lehti 7: 1998. s.8-11
- Bardy 2003:** Teoksessa Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Bardy, Salmi & Heino. Stakes raportteja 263. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi
- Bardy, Salmi & Heino 2003:** Mikä lapsiamme uhkaa ? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Bourdieu 1986:** The forms of Capital. Teoksessa J.G Richardson (toim.): Handbook of Theory and research for the Sociology of Education. New York: Greenwood Press, 241-258
- Bronfenbrenner 1979:** The Ecology of Human Development. Experiments by nature and Design. Harvard University Press.
- Bruhn:** Liisa ihmemaassa
- Bruscia 1987:** Improvisational Models of Music Therapy. Charles C. Thomas Publishers, Springfield, Illinois, USA
- Bruscia 1989:** Defining Music Therapy. Barcelona Publisher
- Bruscia 1998:** An Introduction to Music Psychotherapy. Kirjassa, Bruscia, Kenneth E. (edit.) The Dynamics of Music Psychotherapy, Barcelona Publishers, USA 1-15.
- Bruscia2 1998:** Defining Music Therapy. Second Edition. Barcelona Publishers. United States of America.
- Burns, N. & Grove, S. 1993:** The practice of nursing research: conduct, critique and utilization. 2nd ed. Saunders, Philadelphia.
- Christensen & Launer 1985:** Leikki varhaiskasvatus. Printed in the German Democratic Republic.
- Cross 2002:** Toys and the Shaping of Children's Culture in the 20th Century. Teoksessa Childhood and Children's Culture. Toimittaneet Mouritsen ja Qvortrup. University Press of Denmark.

- Ennew 1994:** Time for Children or Time for Adults. Teoksessa *Childhood matters. Social Theory, Practice and Politics*. Druck Partner Rubelmann. Germany.
- Erkkilä 1997:** Musiikin merkitystasot musiikkiterapian teorian ja kliinisen käytännön näkökulmasta. Jyväskylä Studies in The Arts. Lievestuore 1997.
- Eskola & Suoranta 2000:** Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskonen 2005:** Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja miksi lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Tampereen Yliopistopaino. Tampere
- Eskonen, Korpinen & Rautakari 2006:** Vallan määrittämät lapsi- ja asiantuntijapuhujat: faktaa, selontekoja ja kokemuksia. Teoksessa *Lapset ja sosiaalityö*. Toimittaneet Forsberg, Ritala-Koskinen ja Törrönen. s.21-44. WS Bookwell Oy. Juva.
- Fook 2002:** *Social Work. Critical Theory and Practice*. SAGE Publication. London.
- Forsberg 1994:** Yksi ja monta perhettä. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden perhetulkinnoista sosiaalitoimistotyössä. *Stakes tutkimuksia* 42. Gummerus. Jyväskylä
- Forsberg 1998:** Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Gummerus kirjapaino. Saarijärvi.
- Forsberg 2000:** Lapsen näkökulmaa tavoittamassa. Arviointitutkimus turvakotien lapsikeskeisyyttä kehittävässä projektissa. Ensi- ja turvakotien liitto. Nykypaino Oy. Helsinki
- Forsberg 2003:** Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa *Perhe Murroksessa*. Forsberg & Nätkin (toim.) s.86-102 Gaudeamus. Helsinki
- Foucault 1980:** *Power/Knowledge*. Brighton. Harvester.
- Frones 1994:** *Dimensions of Childhood*. Teoksessa *Childhood Matters: social theory, practice and politics*. Qvortrup & Bardy & Sgritta and Wintersberger. Aldershot. Avebury.
- Gadamer 2004:** Hermeneutiikka. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Vastapaino. Tampere
- Chomsky 1986:** *Knowledge of Language. Its Nature, Origin and Use*. Praeger. London.
- Giddens 1991:** *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press. UK
- Graham 1983:** *Caring: a labour of love*. Teoksessa *A Labour of Love: Women, work and caring*. Toimittaneet Finch, Groves. Routledge and Kegan Paul. London
- Gross 1986:** Conclusion. What is feminist theory? In Pateman & Grosz (eds): *Feminist challenges. Social and political theory*. Northeastern University Press. Boston. (190-204)
- Hall 2002:** *Identiteetti*. Tammer paino. Tampere
- Hengst 2003:** Media, commercial culture and children's collective identities. Teoksessa *Childhood in Generational Perspective*. Toimittaneet Mayall ja Zeiher. Alden Group. Oxford.

- Heikkinen 1999:** Tuletko leikkimään levyllä Satumetsän tiellä.
- Heino 2007:** Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakesin työpapereita 30/2007. Valopaino Oy. Helsinki
- Helavirta 2006:** Lasten hyvä ja huono elämä eläytymistarinoiden valossa. Teoksessa Lapset ja sosiaalityö. Toimittaneet Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen. s. 195-220. WS Bookwell Oy. Juva.
- Helismaa 1961:** Tiku ja Taku kappaleen sanoittaja
- Hessle 1996:** Hur vet man när barn far illa? Teoksessa Andersson & Aronsson & Hessle & Hollander & Lundström. Barnet i den sociala barnvården. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Liber. Stockholm.
- Hunt 2004:** Children's literature and childhood. S. 39-56. Open University Press. Maidenhead. New York.
- Hunt & Frankenberg 1997:** It's a Small World. Teoksessa Constructing and Reconstructing Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood. James & Prout (ed) s. 107-125. Routledge Falmer. London
- Hurtig 2003:** Lasta suojelemissa- etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin Yliopistopaino. Rovaniemi
- Hurtig 2006:** Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, Hannele; Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) (2006) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva: PS-kustannus, 167-193.
- Ihmisoikeusliitto 2008:** www.ihmisoikeusliitto.fi 24.3.2008
- Ikäheimo & Piironen 2002:** Musiikin perustehtävien analysointi tapausselosteen pohjalta. Pro gradu. Jyväskylän Yliopisto
- Jenks 2004:** Constructing childhood sociologically. Teoksessa an Introduction to Childhood Studies. Kehily (ed). S. 77-95. Open University Press. Maidenhead. New York.
- Jensen 1994:** The Femonization of Childhood. Teoksessa Childhood matters. Social Theory, Practice and Politics. Druck Partner Rubelmann. Germany
- Jylhä 2004:** Tutkijaprofessori Marja Jylhä: Vanhuus, miten niin ongelma? 16.4.2004. Socius. Sosiaali- ja terveystieteiden aikakauslehti verkossa. 2/2004
- Kaarela 2005:** Sosiaalipedagoginen tukitoiminta lastensuojelun sosiaalityön avohuollon tukitoimena. Suomen Ratsastuspedagogit ry sivuilla: www.hevostoiminta.net
- Karjalainen 2000:** Levyltä Valtion miehet, Uppo-Nalle Orkesteri. Säveltänyt Maija Kaunismaa. Kappaleet Kevätlaulu, Roska-auto, Kumma, Pitkät sormet ja Yörauha.
- Karlsson 2005:** Sadutus- Avain osallistuvaan toimintakulttuuriin. Ps-kustannus Opetus 2000. Jyväskylä
- Kehily 2004:** Understanding Childhood. Teoksessa an Introduction to Childhood Studies. Kehily (ed). S. 1-21. Open University Press. Maidenhead. New York.
- Kehily & Montgomery 2004:** Innocence and experience: a historical approach to childhood and sexuality. Teoksessa an Introduction to Childhood Studies. Kehily (ed). S. 57-74. Open University Press. Maidenhead. New York.

- Kinos 2002:** Kohti lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen teoriaa. *Kasvatus* 33 (2), 119-132
- Kiviniemi 2001:** Laadullinen tutkimus prosessina. 68-84. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS – kustannus.
- Korkeakoski 1986:** Tao Tao kappaleen sanoittaja
- Koro 1982:** Käyttäytymishäiriöisten opetus. Teoksessa *Erilaiset oppilaat. Johdatus erityisopetukseen*. Toimittanut Sakari Moberg. Gummerus. Jyväskylä
- Koski-Jännes 2006:** Viettelyksiä ja yleisiä uskomuksia- addiktiot kasvuympäristön riskitekijöinä. Teoksessa *Lapsuus ja kasvu ympäristötutkimuksen kuvia*. Toimittanut Järventie, Lähde ja Paavonen. 260-274. Yliopistopaino. Helsinki
- Kääriäinen 2006:** Alkuvaiheen tilanearviointi lastensuojelussa –opas. Kaupunkisosaalityön osaamisen ja moniammatillisten työmuotojen kehittämishanke. Lastensuojelun alkuvaiheen tilanearvioinnin kehittämishanke v. 2003-2005. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Digipaino 2006.
- Laine 2002:** Lapsi syrjäytymiskehässä. Teoksessa *Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä*. Toimittaneet Kaarina Laine ja Marita Neitola. Painosalama oy. Turku
- Laitinen 2004:** Häväistyt ruumiit, rikutut mielet. Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Vastapaino. Tampere.
- Langer 1951:** *Philosophy in New Key*. New York: Mentor Books.
- Langer 1953:** *Feeling and Form*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Langer 1967:** *Mind*. Baltimore: John Hopkins Press.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417**
- Lehtinen 1991:** Sosiaalis-emotionaaliset ongelmat. Teoksessa *Erilainen lapsi päivähoidossa*. Toimittaneet Marjaliisa Kauppinen ja Marketta Sarjanoja. WSOY. Porvoo.
- Lehtinen (2000):** Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän Yliopistopaino. Jyväskylä. Kannet ER-Paino. Lievestuore.
- Lehtonen 1985:** Musiikkiterapia koulukodissa auttaa sopeutumaan. *Lapset ja yhteiskunta* 26-29.
- Lehtonen 1986:** Musiikki psyykkisen työn edistäjänä. Psykoanalyttinen tutkimus musiikkiterapian kasvatuksellisista mahdollisuuksista. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C:56.
- Lehtonen 1989:** Lehtonen, Kimmo (toim.) 1989. *Musiikki terveyden edistäjänä*. Porvoo: WSOY. SHKS
- Lehtonen 1993:** Musiikin ja psykoterapian suhteesta. Helsinki: Psykiatrian tutkimussäätiö.
- Lehtonen 2001:** Onko musiikki subjekti? Artikkelit *Musiikkiterapialehdessä* 2/98.

- Loseke 2007:** The Study of Identity as Cultural Institutional Organizational and Personal Narratives: Theoretical and Empirical Integration. *The Sociological Quarterly* 48 (2007) 661-688. Midwest Sociological Society
- Mayall 2003:** Generation and gender: childhood studies and feminism. Teoksessa *Childhood in Generational Perspective*. Mayall ja Zeiher (toim.) s. 87-110. Alden Books. Oxford.
- Mouritsen 2002:** Child culture- play culture. Teoksessa *Childhood and Children's Culture*. Toimittaneet Mouritsen ja Qvortrup. University Press of Southern Denmark.
- Mouritsen 2002:** Sociology of Childhood. Teoksessa *Childhood and Children's Culture*. Toimittaneet Mouritsen ja Qvortrup. University Press of Southern Denmark.
- Musiikkiterapiayhdistyksen CD-Rom 2001**
- Määttä 1999:** Perhe asiantuntijana. Eryityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä. Gummerus
- Möller 2005:** Projektin jälkeenkkin on elämää. – Seurantakysely ja täydennyskoulutus välineinä tulosten juurruttamisessa. *Pesäpuun Lehti* 3, 10-11
- Niemelä 1999:** Kulttuuriset ja sukupuoleen kytkeytyvät merkitykset psykiatristen potilaiden tärkeäksi kokeman musiikin valossa. Artikkelikirjasta: *Musiikkiterapiain monet kasvot*. Suomen musiikkiterapiayhdistyksen 25-vuotisjuhla-julkaisu. Kopijyvä Oy: Jyväskylä 1999
- Nätkin 2003:** Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa *Perhe murroksessa*. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Forsberg & Nätkin (toim) s.16-38. Gaudeamus. Helsinki
- Oranen 2006:** Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti 22.3.2006. Lastensuojelun kehittämissuunnitelma. www.sosiaaliportti.fi: http://www.sosiaaliportti.fi/File/a79d1456-1e50-4116-8815-96c6e88f21fd/Alkuarviointi+Loppuraportti.pdf 6.3.2006
- Parton & Byrne 2000:** *Constructive social Work*. Hampshire & London: MacMillan Press LTD.
- Perkoila 2003:** Terveisiä kennelistä. *Kappaleet Kun on paha olla ja Olla vaan ja laiskotella*.
- Perttula 1995:** Fenomenologisen psykologian metodi- kohti käsitteellistä selkeyttä. *Hoitotiede* vol. 7, no 1, 3- 10.
- Peters 1987:** *Music therapy*. Illinois: C.C. Thomas. Teoksessa Ahonen, H. 1993. *Musiikki sanaton kieli*. Loimaa: Loimaan kirjapaino.
- Prout & Peters 1997:** A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Teoksessa *Constructing and Reconstructing Childhood*. Contemporary issues in the Sociological Study of Childhood. James & Prout (ed.) s. 7-33. RoutledgeFalmer. London
- Punamäki 2006:** Satuihin kirjoitettua kehityspsykologiaa. Teoksessa *Lapsuus ja kasvu ympäristöt- tutkimuksen kuvia*. Toimittanut Järventie, Lähde & Paavonen. s. 67-90. Yliopistopaino. Helsinki

- Pääjoki 2007:** Lasten ja aikuisten kulttuurinen leikki. Teoksessa Taide keskellä elämää. Toimittaneet Bardy, Haapalainen, Isotalo ja Korhonen. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu
- Pösö 1993:** Kolme koulukotia. Tammer-Paino Oy.
- Pösö 2004:** Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Stakes tutkimuksia 133. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi
- Rose 1986:** Sexuality in the Fields of Vision. Verso. London
- Ryynänen 1936:** Mikki Hiiri Merihädässä. G. Malmstenin säveltämässä kappaleessa.
- Salokanta 2003:** Miten lapsi näkyy lastensuojelussa? Tutkimus Hämeenlinnan lastensuojelun huoltosuunnitelmista. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Helmikuu 2003
- Schwalbe 2004:** Re-visioning risk assessment for human service decision making. Children and youth services review 26, 561-576
- Selvitys lasten ja nuorten hyvinvointia koskevasta tutkimuksesta 14.** Selvityksen taustalla on toiminut Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Lasten ja nuorten hyvinvointi-työryhmä jäseninä dosentti, erikoistutkija Ullamaija Seppälä Soccasta, erikoissuunnittelija Pia Mäkeläinen Sosiaalitaidosta, projektipäällikkö Seppo Soine-Rajanummi Versosta sekä raportin kirjoittaja, suunnittelija Anna Niemelä Versosta. Työryhmälle asetettiin alueellisen johtoryhmän 23.5.2006 pidetyssä kokouksessa tehtäväksi laatia selvityksen perusteella esitys siitä, miten lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvää tiedontuotantoa tulisi Etelä-Suomen alueella kehittää. Työryhmän ehdotukset on koottu raportin loppuun.
- Sepponen 1997:** Levyltä Kumma Sesse. Kappaleet Kumma Sesse, Kasvan isoksi, Jäniksen ei ei laulu, Lainaa mulle lapiota, hei mä autan Tapiota, Kaikilla ei kaikkee oo, Pikkurillisirkus ja Elämä vaihtelee. Tohtori Orff & Herra Dalcrose.
- Shildkrout 1978:** Roles of Children in Urban Kano. Teoksessa La Fontaine. J.S. Sex and Age as Principles of Social Differentation. Academic Press. London
- Sibelius 1905:** Pelleas & Melisande. www. Sibelius.fi 28.3.2008
- Sosiaaliportti 7.5.2008:** Lastensuojelun kehittämisohjelma. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lapsenpolkulaadukkaaksi/>
- Stakes 3.4.2006:** Taiteeseen tukeutuvat menetelmät työn ja perheen yhteensovittamisessa. <http://groups.stakes.fi/LAPE/FI/Taide/Taiteeseen.htm>
- Talentia 4/2008:** Maalausryhmä susi ja kettu hoitaa luovasti. S. 5-7. Teksti Riikka Haavisto. Painotalo Auranen. Forssa.
- Toiviainen 1995:** Modeling the Target -Note Technique of Bebop-Style Jazz Improvisation: An Artificial Neural Network Approach. Music Preception, vol 12 (4)
- Townsend ym. 1997:** Townsend, E. ym. (toim.) 1997. Enabling Occupation: An Occupational Therapy Perspective. CAOT Publications ACE. Ottawa, Ontario
- Tulensalo & Muukkonen 2004:** Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:1

- Tulensalo ja Muukkonen 2006:** Lapsikeskeinen muutossosiaalityö lastensuojelussa. Lapsen kanssa –hankkeen toimintasuunnitelma 2006-2007. Heikki Waris instituutti. 10.8.2006
- Tuomi & Sarajärvi 2002:** Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi Helsinki 2002
- Törrönen 1998:** Ehjänä perille. Kokemuksia lastensuojelun vauvatyön kehittämistä. Ensi –ja turvakotien liiton julkaisu 18. Nykypaino Oy. Helsinki
- Tähkä 1982:** Psykoterapian perusteet. Werner Söderström Oy. Juva. 1993. kuudes painos.
- United Nations Convention on the Rights of the Child 1992:** Artikla 13
- Unkefer 1990:** Music Therapy in the Treatment of Adults with Mental Disorders
- Valkonen 2006:** Millainen on hyvä äiti tai isä? Viide- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 286. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.
- Vanhemmuuden roolikartta:** Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä.
- Varto 2007:** Dialogi. Teoksessa Taide keskellä elämää. Toimittaneet Bardy, Haapalainen, Isotalo ja Korhonen. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu
- Vashchenko, Lambidoni & Brody 2007:** Late Adolescents' Coping Styles in Interpersonal and Intrapersonal Conflicts using the Narrative Disclosure. Clinical Social Work. January 2007. 35: 245-255. Springer Science+Business Media.
- Åstedt-Kurki & Nieminen 1997:** Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa: Paunonen & Vehviläinen-Julkunen, Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY. Juva. 152-163
- Viitasaari 2003:** Lapsen kokema perheväkivalta päiväkodin haasteena. Teoksessa Lapset. Perhe ja väkivaltatyö. Toimittaneet Paavilainen ja Pösö. s. 103-118. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- Vuorela 2006:** Ulos kaapista! Miten löysin lapsuuden tutkimuksessani. Teoksessa Lapsuus ja kasvuympäristöt- tutkimuksen kuvia. Järventie, Lähde & Paavonen (Toim.) s. 41-66. Yliopistopaino. Helsinki
- Warner 1994:** Managing Monsters: The Reith lectures. Vintage. London.
- Zinnecker 1990:** Vom Strassenkind zum verhäuslichten Kind. Kindheitsgeschichte im Prozess der Zivilisation. Teoksessa Stadtgesellschaft und Kindheit im Prozess der Zivilisation. S. 142-162. Toimittanut Behnke. Leske+Budrich: Opladen.